

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЧЕРКАСЬКИЙ
ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

НОВІ ОРІЄНТИРИ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ У 8 КЛАСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Фото із сайту: <https://cutt.ly/aZK4mZD>

Черкаси
2025

УДК 373.3.016:811.161.2
Н-73

Рекомендовано до друку вченою радою КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради». Протокол №2 від 29 травня 2025 року

АВТОРИ-УПОРЯДНИКИ:

Світлана Січкара, завідувач лабораторії суспільно-гуманітарних дисциплін комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Валентина Архипова, методист лабораторії суспільно-гуманітарних дисциплін комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Галина Савицька, методист лабораторії суспільно-гуманітарних дисциплін комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Наталія Чепурна, ректор КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», доцент, кандидат педагогічних наук, заслужений працівник освіти України;

Наталія Лісова, проректор із питань зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», доктор педагогічних наук

Н-73 Нові орієнтири мовно-літературної галузі у 8 класі Нової української школи. / Авт.-уклад. Світлана Січкара, Валентина Архипова, Галина Савицька. Черкаси, 2025. 139 с.

Посібник містить матеріали, які допоможуть педагогам працювати за новими стандартами в закладах освіти. У ньому докладно й зрозуміло викладено вимоги Нової української школи щодо формування в учнів необхідних компетентностей відповідно до чинного Державного стандарту базової середньої освіти, схарактеризовано сучасні підходи, методи й ресурси, необхідні вчителю для підготовки та ефективного викладання предметів мовно-літературної освітньої галузі.

Для вчителів-предметників закладів освіти.

©КНЗ «ЧОПОПП ЧОР»

ЗМІСТ

Передмова	5
<i>Світлана СІЧКАР, Валентина АРХИПОВА.</i> Розвиток мовно-літературної освіти згідно з Державним стандартом базової середньої освіти	6
ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ РОБОТИ В МЕТОДИЧНОМУ АРСЕНАЛІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ (з досвіду роботи вчителів пілотних класів)	14
РОЗДІЛ 1. УКРАЇНСЬКА МОВА	
1.1. <i>Світлана ПАВЛИК, Жанна ШЕВЧЕНКО.</i> Інновації в НУШ: нові горизонти в мовно-літературній галузі (з досвіду роботи вчителів пілотних класів)	14
1.2. <i>Юлія ОПАНАСЕНКО.</i> Апробація модельної навчальної програми з української мови у 8-х пілотних класах Нової української школи	18
1.3. <i>Віта ЩЕПЕТНА.</i> Особливості вивчення української мови та української літератури у 8 класі: компетентнісний підхід, форми та методи активізації навчальної діяльності	21
Розділ 2. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА	
2.1. <i>Світлана ПАВЛИК, Жанна ШЕВЧЕНКО.</i> Навчально-методичне забезпечення української літератури в контексті Нової української школи: досвід 8-х пілотних класів	25
2.2. <i>Ірина ОМЕЛЬЧЕНКО.</i> Вивчення української літератури в 8 класі: формування компетентностей через сучасний підручник та творчий підхід	29
2.3. <i>Валентина КУРИЛО.</i> Апробація модельної навчальної програми з української літератури у 8-х пілотних класах Нової української школи	33
Розділ 3. ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА	
3.1. <i>Наталія КАЛАШНИК.</i> Методичне забезпечення викладання зарубіжної літератури в рамках Нової української школи: аналіз досвіду 8 пілотних класів	37
3.2. <i>Тетяна ТЕРЕЩЕНКО.</i> Апробація модельної навчальної програми з зарубіжної літератури у 8-х пілотних класах Нової української школи	39
3.3. <i>Світлана БУРЯК.</i> Формування життєвих компетентностей учнів на уроках зарубіжної літератури в 8 класах: практичний підхід до розвитку особистості та критичного мислення	43
Розділ 4. ІНШОМОВНА ОСВІТА	
4.1. <i>Галина САВИЦЬКА.</i> Діяльнісно-орієнтований підхід до вивчення французької мови у 7-9 класах нової української школи	46

4.2. <i>Оксана АВРАМЕНКО, Надія ВЕРТИПОРОХ, Майя ЗУЄВА, Анна ВОЙЦЮХ, Анна КРАВЦОВА, Людмила ЛУК'ЯЩЕНКО, Єлізавета ЮР'ЄВА, Людмила ЯРМОЛЕНКО.</i> Діяльнісний підхід до вивчення іноземної мови У 8 класі нової української школи: впровадження предметно-мовного інтегрованого навчання CLIL	53
Додатки	68
Список використаних джерел	133

ПЕРЕДМОВА

Зміни, що відбуваються в суспільстві, зумовили пошук нових освітніх концепцій, бо сучасні учні потребують не тільки ґрунтовних знань із предметів, а й високого рівня розвитку ключових компетентностей та наскрізних умінь. Сьогодні педагоги повинні формувати в школярів уміння здійснювати вибір, ефективно використовувати різні ресурси для дослідження та вирішення проблем, комунікувати, ухвалювати виважені рішення. Майбутній спеціаліст повинен вміти вчитися упродовж життя, вільно застосовувати новітні технології, працювати в команді, оперативно знаходити необхідну інформацію й використовувати її для з метою прийняття важливих рішень.

Пріоритетним напрямом розвитку освіти стає компетентнісний підхід, який тісно пов'язаний з особистісно орієнтованим та діяльнісним підходами до навчання, оскільки ґрунтується на особистості учня й може бути реалізованим і перевіреном тільки під час виконання учнем певного комплексу дій. Учитель має формувати особистість, адже сучасний випускник школи – це конкурентоспроможна особистість, усебічно освічена, здатна знайти вихід із будь-якої ситуації та зважитися на відповідне рішення.

При цьому важливо також пам'ятати, що наразі учитель не є єдиним джерелом знань, а тому важливо учнів навчити опрацьовувати великі обсяги різноманітної інформації, аналізувати її, визначати головне, адже основне завдання сучасної школи – навчити вчитися. Безперечно, учитель створює умови для самостійного набуття знань учнем, допомагає йому заглибитися в пізнання, але саме учень бере на себе відповідальність за результати власної навчальної діяльності.

Отже, освіта тепер має запит на формування самостійно думаючих, відповідальних, ініціативних і творчих особистостей. Тому найголовнішим у роботі педагога в сучасній школі є запровадження нових підходів у практику викладання, що сприятиме формуванню вмінь учнів застосовувати набуті знання в життєвих ситуаціях. Сучасні вчителі мають усвідомити, що головним є не предмет, що вивчається, а особистість, яку вони формують.

Із огляду на сказане вище, важливою на часі є методична підтримка викладачів предметів кожної освітньої галузі, зокрема і мовно-літературної. Напрацьовані матеріали, запропоновані в посібнику, допоможуть педагогам осмислити нові стандарти освіти, усвідомити вимоги НУШ, опанувати основні засади Державного стандарту, і найголовніше – вибрати ті сучасні методи й ресурси, які сприятимуть ефективному викладанню предметів мовно-літературної освітньої галузі.

Світлана СІЧКАР, Валентина АРХИПОВА,
методисти лабораторії гуманітарних дисциплін
КНЗ «Черкаський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних
працівників Черкаської обласної ради»

РОЗВИТОК МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ ЗГІДНО З ДЕРЖАВНИМ СТАНДАРТОМ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сучасна система освіти в Україні, орієнтована на засади Нової української школи (НУШ), активно впроваджує компетентнісний підхід. Це означає, що педагоги не лише передають учням знання, а й розвивають у них ключові компетентності, необхідні для життя в сучасному суспільстві: уміння працювати з інформацією, комунікувати, приймати рішення, діяти творчо та відповідально. Особливий акцент робиться на формуванні самостійних, ініціативних та креативних особистостей, здатних до навчання впродовж життя та адаптації до змін.

Важливим кроком у реалізації реформи стало затвердження Кабінетом Міністрів України Державного стандарту базової середньої освіти (постанова від 30.09.2020 № 898). Цей документ визначає мету, принципи й структуру освітнього процесу, вимоги до обов'язкових результатів навчання та орієнтири для їх оцінювання. Стандарт є основою для розроблення типових освітніх програм, що забезпечують єдність підходів та рівний доступ до якісної освіти по всій країні.

Мовно-літературна освіта є фундаментом для формування національної ідентичності, розвитку базових комунікативних навичок і критичного мислення. Державний стандарт передбачає:

- поглиблене вивчення української мови та літератури для забезпечення повноцінного володіння державною мовою.
- розвиток уміння аналізувати тексти, формувати власну думку, обґрунтовувати позицію.
- ознайомлення з українською та світовою літературою для формування культурної ідентичності та особистісної свідомості.

Учитель у сучасній школі має бути не лише джерелом знань, а й наставником, який допомагає учням самостійно здобувати знання, розвивати критичне мислення, творчість і навички співпраці. Використання інноваційних технологій, сучасних методів навчання та постійний професійний розвиток педагогів є обов'язковими умовами для досягнення якісних результатів.

Державний стандарт є базою для розроблення модельних навчальних програм з української мови та літератури, зарубіжної літератури, інтегрованих курсів. Заклади освіти можуть адаптувати ці програми відповідно до власних потреб, але обов'язково мають дотримуватися вимог стандарту щодо результатів навчання.

Реалізація Державного стандарту базової середньої освіти у мовно-літературній галузі, зокрема через впровадження модельних навчальних програм, сприяє формуванню сучасної, якісної та ефективної системи освіти. Ці програми забезпечують рівний доступ до знань і створюють умови для розвитку всебічно розвиненої, освіченої, свідомої та креативної особистості, готової до активного життя в демократичному суспільстві. Модельні навчальні програми, що мають гриф МОН України, перелік та короткий огляд змісту яких пропонуємо нижче.

Програми з української мови:

- «Українська мова. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.).
- «Українська мова. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д.).

Програми з української та зарубіжної літератури:

- «Українська література. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Заболотний О. В., Слоновська О. В., Ярмольська І. В.).
- «Українська література. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Пастушенко Н. М., Чумарна М. І.).
- «Українська література. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А., Тригуб І. А.).
- «Зарубіжна література. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О., Ісаєва О., Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудніцька Н., Туряниця В, Тіхоненко С., Вітко М., Джангобекова Т.).
- «Зарубіжна література. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Волощук Є. В., Слободянюк О. М.).
- «Зарубіжна література. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Снегірьова В.В., Бушакова О.В., Горобченко І.В., Каєнко О.В.)

Інтегровані курси:

- «Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури). 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Старагіна І. П., Новосьолова В. І., Терещенко В. М., Романенко Ю. О., Блажко М. Б., Ткач П. Б., Панченков А. О.).
- «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Тригуб І. А., Слижук О. А., Молодик К. Ю.).
- «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О.М., Мацевко-Бекерська Л.В., Качак Т.Б., Богосвятська А.-М.І., Рудніцька Н.П., Туряниця В.Г.).

Нижче наведено короткий опис основних особливостей кожної програми.

Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи» (автори Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.) рекомендована Міністерством освіти і науки України (наказ №883 від 24.07.2023) та побудована на засадах компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів до навчання української мови.

Важливим завданням у навчанні української мови сьогодні є вихід за межі академічності курсу, тобто формування різнобічного уявлення школярів про мову, усвідомлення, що мова не лише складна система, але й живий організм, багатовіковий носій мудрості, маркер кордонів нашої держави, хранителька унікальної української культури, надійний інструмент пізнання й порозуміння, ефективний засіб самовираження, джерело естетичної насолоди. Її лексичні й фразеологічні злитки фіксують норми і правила гармонійного спілкування, активне послуговування мовою гарантує розквіт держави і збереження її кордонів.

Отже, програма покликана змінити ставлення до мови як суспільного явища і шкільного предмета, виховати нове покоління компетентних носіїв мови зі сформованим мовним чуттям, мовними смаками і мовною стійкістю.

Модельна навчальна програма «Українська мова. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.) рекомендована Міністерством освіти і науки України (наказ №883 від 24.07.2023) та орієнтує педагога на компетентнісне навчання української мови та формування визначених Державним стандартом наскрізних умінь: читання з розумінням, висловлення власної думки усно й письмово, критичне та системне мислення, творча діяльність, ініціативність, здатність логічно обґрунтувати позицію, конструктивне керування емоціями, оцінювання ризиків, прийняття рішень, розв'язання проблем. Основою формування ключових компетентностей є особистісні якості, індивідуальний, соціальний, культурний і навчальний досвід учнів, їхні потреби та інтереси, які мотивують до активного навчання; знання, уміння та ставлення, що формуються в освітньому, соціокультурному та інформаційному середовищі.

Значимими у формуванні особистості є цінності як важливі орієнтири в житті кожної людини. Тому сформульовані в кожному модулі ціннісні орієнтири мають на меті допомогти вибрати тематику творчих робіт і дидактичного матеріалу, урізноманітнити й структурувати навчальну діяльність, сформувати в учнів компетентності, необхідні для успішної самореалізації в суспільстві.

Програма створює умови для активізації освітньої діяльності, що передбачає збагачення змісту навчального матеріалу емоційною, особистісно значущою інформацією, упровадження особистісно орієнтованого спілкування, утвердження людської гідності, використання діалогу як основної форми навчального спілкування, створення на уроках позитивної емоційної атмосфери, гнучкість форм організації різних видів діяльності. А сучасні

педагогічні технології забезпечать індивідуалізацію та диференціацію навчання.

Модельна навчальна програма «Українська література. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Заболотний О. В., Слоньовська О. В., Ярмутьська І. В.) рекомендована Міністерством освіти і науки України (наказ №1466 від 01.12.2023), базується на цінностях Нової української школи, укладена відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898.

Метою навчання української літератури є формування, розвиток національно свідомих, компетентних читачів і читачок із гуманістичним світоглядом, які знайомляться з художніми й інформаційними текстами для національного, духовного й культурного збагачення, для формування ціннісних орієнтирів й нового емоційно-чуттєвого досвіду. Учні та учениці беруть участь у різних комунікативних ситуаціях і взаємодіють на основі прочитаних текстів.

У програмі запропоновано твори таких жанрових різновидів, як поезія в прозі, лірична проза, документалістика, фентезі, пригодницький детектив, оскільки традиційне для навчальних програм коло читання розширено.

Модельна навчальна програма «Українська література. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Пастушенко Н. М., Чумарна М. І.) рекомендована Міністерством освіти і науки України (наказ №1575 від 27.12.2023) є логічним продовженням авторської програми з української літератури для 5-6 класів, базується на цінностях Нової української школи та орієнтується на ідеал її випускників: освічених українців, всебічно розвинених, відповідальних громадян і патріотів, здатних до ризику та інновацій. Програмою передбачено, що сприймання літературного твору розвиває комунікативні та творчі уміння, створює умови для осмислення своєї діяльності, поведінки, цінностей.

Навчання літератури у 7-9 класах спрямоване на удосконалення та розвиток умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в художніх текстах різних жанрів та використовувати інформацію для збагачення власного досвіду і духовного розвитку; висловлювати власні думки, почуття, ставлення та ідеї, взаємодіяти з іншими особами в усній і письмовій формі, зокрема інтерпретуючи фольклорні тексти, тексти класичної та сучасної художньої літератури; взаємодіяти з іншими особами в цифровому просторі, дотримуватися норм літературної мови; сприймати і використовувати інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях; використовувати знання з літератури для власної творчості.

Основним шляхом реалізації програми є створення відповідних дидактичних ситуацій, які дозволять учням/ученицям висловлювати враження про прочитане, зіставляти зміст із власним досвідом, осмислювати й актуалізовувати цінності, пізнавати специфіку текстів різних жанрів, використовуючи відповідний поняттєвий апарат. Саме крізь призму особистого

досвіду учень/учениця пропускати ідейно-тематичний зміст твору, виділяти й досліджувати проблеми.

У програмі раціонально поєднано літературну традицію з текстами сучасної молодіжної літератури. Основні чинники щодо відбору художніх текстів: пізнавальний, виховний і ціннісний потенціал твору, відповідність форми і змісту віковим інтересам та інтелектуальним можливостям учнів, відповідність змісту творів меті та завданням вивчення літератури, жанрова різноманітність творів, їхня багатогранність у відображенні життя.

Модельна навчальна програма «Українська література. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А., Тригуб І. А.) рекомендована Міністерством освіти і науки України (наказ №883 від 24.07.2023), укладена відповідно до норм Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020р.), вимог Державного стандарту базової середньої освіти (2020р.) та Типової освітньої програми (2021р.), а відтак передбачає базовий предметний цикл навчання української літератури в закладах загальної середньої освіти.

Зміст і структуру програми розроблено з дотриманням дидактичних принципів наступності та перспективності в шкільному навчанні, відповідно до вікових особливостей, пізнавальних можливостей підлітків, а також із поступовим ускладненням навчального матеріалу, що сприятиме послідовному набуттю глибоких предметних знань і розвитку читацької та ключових компетентностей учнів/учениць 7–9 класів.

Курс української літератури для 7–9 класів як невід’ємний компонент у системі сучасної шкільної літературної освіти спрямований на вироблення в учнів усталеної потреби читання високохудожніх надбань класичної і сучасної української літератури, формування здатності до осмисленого сприйняття зображеного у художніх творах, уміння висловлювати власну критичну думку про прочитане та застосовувати здобуті предметні знання й уміння для практичного розв’язання проблем.

Критеріями добору художніх творів, що репрезентують означені історико-культурні періоди, є їх відповідність віковим особливостям естетичного сприйняття старшими підлітками для формування в них загального уявлення про літературний процес в Україні XX–XXI століття.

Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О., Ісаєва О., Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудніцька Н., Туряниця В., Тіхоненко С., Вітко М., Джангобекова Т.) рекомендована Міністерством освіти і науки України (наказ №1226 від 10.10.2023) та передбачає вивчення зарубіжної літератури, що спрямоване не лише на набуття знань про доробок письменників, окремі художні твори, літературні епохи, жанри та стилі, а передовсім покликане залучити учнів до процесу суб’єктивізації знань, пізнання довколишнього світу і самопізнання в процесі навчання, народження у свідомості школярів «власного тексту» культури,

збагаченого особистісним «Я», що сприятиме розширенню емоційно-чуттєвого досвіду учнів, формуванню їхніх ціннісних орієнтацій і ставлень, залученню їх до міжкультурного діалогу через здобутки світового красного письменства.

Результатом вивчення зарубіжної літератури в основній школі має стати не сума розпорошеної інформації, а сформована здатність учнів комплексно використовувати набуті знання, уміння, навички в різноманітних життєвих ситуаціях і в процесі соціальної адаптації до умов сучасного мультикультурного і різнополярного суспільства.

Модельна навчальна програма відповідає сучасним запитам української молоді й забезпечує формування засобами мистецтва слова позитивного мислення, креативності, комунікативних умінь і соціокультурної адаптації учнів до суспільства XXI століття.

Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Волощук Є. В., Слободянюк О. М.) рекомендована Міністерством освіти і науки України (наказ №1001 від 16.08.2023), є складовою частиною типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 19 лютого 2021 р. № 235), розроблена відповідно до Закону України «Про освіту» (2017 р.), Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), Державного стандарту базової середньої освіти (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. №898).

Концептуальним стрижнем програми із зарубіжної літератури є досвід художнього відтворення та осмислення історичних подій у різних жанрах та національних літературах. Водночас програма для 8 класу сфокусована на пізнавальному потенціалі аспектів (у широкому сенсі) художньої літератури, за допомогою якого людина пізнає зовнішню реальність, власний внутрішній світ, почуття, думки та вчинки інших людей, а також замислюється над питаннями сенсу та моральних цінностей людського буття. Спираючись на попередній досвід викладання зарубіжної літератури, автори подають у програмі 9 класу мікромодель історії світової літератури від давнини до сьогодення, що надає можливість учням ознайомитися з визначними літературними явищами різних епох і скласти уявлення про художню літературу в контексті її порівняння з іншими видами мистецтв, а також поглибити раніше набуті знання про оригінал та його переклади, завдяки яким іншомовні твори інтегруються в поле української культури. Відтак у 7–9 класах жанрово-тематичний принцип доповнюється історико-літературним принципом, розширюється коло теоретико-літературних понять, учні заохочуються до творчого опрацювання художніх текстів та роздумів щодо їхнього сенсу. Спільним для програми обох циклів є настанова на те, що читання має приносити школярам насолоду, вчити їх мислити, визначати й використовувати в практичній життєвій діяльності базові моральні та культурні цінності, прищеплювати їм толерантність до представників інших культур, розширювати їхній світогляд.

Програма спрямована на те, аби поєднати наявний досвід шкільного викладання зарубіжної літератури з концептуальними засадами та стратегіями Нової української школи, а вироблений вітчизняною методикою інструментарій – із сучасними європейськими підходами. Максимально розвантажуючи інваріантний перелік творів, вона водночас пропонує широкі можливості для його доповнення й збагачення тими творами, які вчителі та автори підручників обирають на основі рекомендованих творів або самостійно. Відтак програма становить собою документ, відкритий для подальших трансформацій, професійного діалогу та активної співтворчості усіх користувачів.

Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Снегірьова В.В., Бушакова О.В., Горобченко І.В., Каєнко О.В.) рекомендована Міністерством освіти і науки України (наказ № 883 від 24.07.2023), розроблена відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. №898 і реалізує засадничі освітні принципи цих державних документів. Вона продовжує модельну програму «Зарубіжна література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Богданець-Білокаленко Н. І., Снегірьова В. В., Фідкевич О. Л.) (2021р.).

Об'єктом навчання на уроках зарубіжної літератури є художній твір у його жанрово-родовій та історико-культурній специфіці. Осмислення твору відбувається в процесі системної діяльності школярів, як організованої вчителем, так і самостійної, спрямованої на розвиток навичок культури слухання, читання (вголос, мовчки, за ролями, аналітичного, вибіркового, коментованого тощо), спілкування, творчого й академічного письма.

Змістовий компонент курсу «Зарубіжна література» в 7-9 класах дібрано з урахуванням вікової психології підлітків, їхніх читацьких інтересів і особливостей сприйняття художнього тексту та структуровано на основі жанрового, поєднання історико-хронологічного та проблемно-тематичного принципів.

Програмою значно оновлено традиційне для цього віку коло читання. Пропонуються твори, які спонукають дітей до розвитку емпатії, формують оптимістичний світогляд, уважне і дбайливе ставлення до природи, людей із обмеженими можливостями, навчають гуманності й милосердя. Зокрема фантастична і фентезійна література допомагає у несподіваному ракурсі представити сучасні проблеми людства і спробувати відшукати шляхи їх вирішення.

Сучасна література має на меті ознайомити учнів із найкращими зразками мистецтва слова зарубіжних авторів ХХ – початку ХХІ століття, сприяти розвитку життєвих компетентностей та формуванню творчих навичок, необхідних для успішного самовираження. Запропоновані твори знайомлять школярів із новими жанрами, такими як антиробінзонада, антиутопія, епістолярний роман, які продовжують і розвивають традиції класичної

літератури. Принципи фентезі та наукової фантастики, зокрема інтертекстуальність і переосмислення міфічних архетипів, допомагають учням створити цілісну картину світу, що дає змогу розв'язувати питання як особистого, так і суспільного рівня.

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ РОБОТИ В МЕТОДИЧНОМУ АРСЕНАЛІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

(з досвіду роботи вчителів пілотних класів)

РОЗДІЛ 1. УКРАЇНСЬКА МОВА

Світлана ПАВЛИК, Жанна ШЕВЧЕНКО,
учителі української мови та літератури
Навчально-виховного комплексу
«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3 –
колегіум» Смілянської міської ради

1.1. ІННОВАЦІЇ В НУШ: НОВІ ГОРИЗОНТИ В МОВНО-ЛІТЕРАТУРНІЙ ГАЛУЗІ

На базі Навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3-колегіум» Смілянської міської ради вивчення предметів мовно-літературної освітньої галузі здійснюється відповідно до навчального плану, у якому передбачено таку кількість годин: українська мова – 3 години, українська література – 2 години, зарубіжна література – 1,5 години.

Здійснено апробацію навчального посібника «Українська мова. 8 клас» (авт. Заболотний О.В., Заболотний В.В.), який відповідає модельній навчальній програмі «Українська мова. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.)

У цій модельній програмі визначено мету, завдання, принципи, очікувані результати навчання учнів / учениць, зміст навчального предмета та види навчальної діяльності. У контексті сучасних освітніх пріоритетів мета навчання української мови – формування компетентного мовця, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості.

Особливість програми – для кожного класу теоретичний матеріал складається з логічно завершених тематичних модулів (частин), послідовність яких за потреби можна змінювати. Враховуючи сформульовані в кожному модулі ціннісні орієнтири, добирали тематику творчих робіт і дидактичного матеріалу, урізноманітнювали й структурували навчальну діяльність, щоб сформувати в учнів / учениць компетентності, необхідні для успішної самореалізації в суспільстві. Особливу увагу в контексті сьогодення приділяли формуванню громадянськості, патріотизму. Серед наведених у програмі видів навчальної діяльності обирали ті, які вважали найбільш актуальними й доцільними.

Працюючи за пілотними посібником «Українська мова» О. Заболотного, отримали велике задоволення, адже у ньому доступно і компактно викладено теоретичний матеріал, дуже багато різних вправ і завдань (завдання підвищеної складності, з розвитку мовлення, з елементами дослідження, конкурсного характеру, завдання з додатковими джерелами, вправи для додаткового опрацювання). Цікавими для учнів стали такі рубрики підручника, як: «Ситуація», «Поспілкуйтеся», «Зверніть увагу», «Коло думок» «Розрізняймо!», «Культура мовлення», «Попрацюйте в парах». Особливою є рубрика «Проект». Діти об'єднуються в групи та виконують одне із запропонованих завдань, потім презентують його.

Ефективність засвоєння теоретичного матеріалу значною мірою залежить від візуального оформлення підручника. Підручник Заболотних демонструє високий рівень дидактичної обґрунтованості, оскільки використовує такі ефективні прийоми, як кольорове виділення ключових понять та табличне представлення інформації.

Для розвитку ключових компетентностей ми активно застосовували різноманітні інтерактивні методи на уроках української мови. За допомогою ігор формували в учнів такі важливі навички, як аналітичне мислення, критичне сприйняття інформації та вміння працювати в команді. Ці навички необхідні не лише для успішного навчання, а й для життя в сучасному світі. Інноваційні форми роботи вчителя української мови – це не просто модний тренд, а необхідність для забезпечення якісної освіти. Завдяки новим методам навчання учні можуть не тільки здобути знання, але й розвинути свої творчі здібності, критичне мислення та інші важливі компетентності. Лінгвістична гра належить до найбільш активних і ефективних форм здобуття знань, адже вона забарвлює в яскраві тони емоційне тло уроку, дає змогу раціонально використовувати час, створює стабільну ситуацію успіху і водночас щонайповніше забезпечує мовний розвиток учня. Порівняно з іншими формами навчання й виховання, перевага гри полягає в тому, що вона досягає своєї мети непомітно для учня, використовуючи здатність дітей мимовільного запам'ятовування. Окрім того, у процесі ігор формуються не тільки знання та вміння, а й такі якості особистості, як самостійність, організованість, дисциплінованість, цілеспрямованість, наполегливість, творча активність тощо.

Для актуалізації опорних знань з теми, яка вивчалася, використовували навчальну гру «**Мовна дуель**». Наприклад, при вивченні теми «Словосполучення» учень сам обирає собі суперника зі словами: «Я викликаю на двобій...». Потім діти по черзі ставлять одне одному запитання. Перемагає у дуелі той, хто правильно відповість на всі запитання. На етапі засвоєння вивченого про односкладні речення пропонуємо дітям гру «**Мовний футбол**». Комуś із учнів кидаємо м'яч та пропонуємо односкладне речення, а учень/учениця має його «зловити» і визначити його тип, обґрунтувавши свій вибір. Під час проведення **конкурсу «Мовний аукціон»** пропонувалося непоширене звертання, яке треба швидко перетворити на поширене. У **грі**

«Скарбничка мудрих думок» учням потрібно дописати прислів'я та визначити тип односкладного речення. **Лінгвістичний експеримент** – пропонуємо перетворити двоскладні речення на односкладні. **«Коло думок»** – обмін думками з метою пошуку відповіді на проблемні запитання. Учні висловлюють свої припущення, намагаються їх науково обґрунтувати. Знайдену правильну відповідь обов'язково озвучують як висновок своїх міркувань або записують до зошитів як висновок пошуку. **Гра-змагання** – учні за п'ять хвилин мають написати якомога більше прикладів до вивченої теми. Наприклад, вони можуть створити словниковий диктант до теми «Написання прикладок». Така гра може проходити як у групах, так і у парах. Для виявлення лідера можна запропонувати кільком учням по черговому провести такий диктант у класі. Серед компетентностей, виведених у Концепції нової української школи, є інформаційно-цифрова, яка передбачає впевнене та критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій, також інформаційну й медіаграмотність, алгоритмічне мислення, навички безпеки в Інтернеті тощо. А відповідно до цілей Концепції впровадження медіаосвіти в Україні вчителю необхідно сприяти формуванню медіаімунітету особистості, рефлексії та критичному мисленню, виробленню здатності до медіаторчості, що можна здійснювати через будь-який предмет шкільної програми та позакласну діяльність. Тому на уроках української мови ми сприяли формуванню медіаграмотності в учнів, пропонуючи їм різноманітні завдання щодо визначення й обґрунтування надійності джерела інформації. Використовували технологію критичного мислення з метою вироблення таких навичок медіаграмотності: уміння шукати додаткову інформацію, аналізувати її під час роботи з текстом та критично оцінювати.

Поєднання музики та навчання – це потужний інструмент для залучення учнів до вивчення мови. Використовували сучасні пісні для дослідження мовної палітри. Сучасна музика, особливо українська, багата на цікаві мовні конструкції, які можуть стати об'єктом дослідження на уроках. Поєднання музики та навчання – це справжній вибух для розуму! Коли учні поринають у світ улюблених пісень, вони не лише отримують естетичне задоволення, а й непомітно для себе засвоюють складні граматичні конструкції. За допомогою пісень на уроках української мови досліджували такі мовні явища: види підметів та присудків, односкладні речення, звертання та інші.

«Музичний критик» просимо учнів обрати одну сучасну українську пісню та написати невелику рецензію, в якій вони проаналізують використання односкладних речень, звертань та інших мовних засобів, а також висловлять власне враження від пісні.

Організацію освітнього процесу на уроках української мови здійснювали за допомогою таких сучасних освітніх технологій, як: інфографіка, меми, комікси, хмари слів, постери, ментальні карти. Комікси як вид навчальної діяльності використовували на будь-якому етапі уроку та у якості мовної та мовленнєвої діяльності учня. Це популярна форма мистецтва, яка не лише

розважає, але і навчає, показуючи або пояснюючи складні історії та концепції за допомогою зображень та діалогів.

Традиційну роботу з коміксами із серією готових картинок (при складанні розповідей) урізноманітнювали дослідницько-пошуковими завданнями:

- відтворіть ланцюжок подій;
- знайдіть, чого не вистачає;
- домалуйте відсутні деталі;
- намалуйте продовження історії.

У вигаданих історіях для висвітлення сюжету обов'язково мають бути використані певні слова чи сполуки слів, наприклад, односкладні речення, прикладки, звертання, вставні слова тощо.

На основі коміксів учні створювали інтерактивні ігри, виконували завдання в групах і парах. Наприклад: роздруковували комікс, а потім розрізали зображення. Учням потрібно було розставити його частини у правильній послідовності, щоб вийшла логічно побудована історія. Або ж пропонувалося восьмикласникам створити комікси з пропущеними словами, які потім опоненти мають відновити.

Ми також продовжували використовувати популярну методику візуалізації – хмари слів. Цей інструмент допомагав нам ефективно вивчати винятки з правил, проводити різноманітні диктанти та визначати тему уроку.

Для забезпечення індивідуалізації використовували сучасні педагогічні технології (навчання в співпраці, проєктна діяльність, використання інформаційних технологій). На уроках української мови ігрові завдання дають змогу створювати ситуацію успіху, атмосферу пізнання, пошуку, зацікавленості. Тому найчастіше ми використовували лінгвістичні ігри. Вивчення словосполучень, односкладних речень, головних та другорядних членів речення може бути не лише корисним, а й захопливим! Ось кілька цікавих завдань (додаток 1), створених нами, які допоможуть учням краще засвоїти цей матеріал.

Юлія ОПАНАСЕНКО, учитель
української мови та літератури
Золотоніської спеціалізованої школи
№2 інформаційних технологій
Золотоніської міської ради

1.2. АПРОБАЦІЯ МОДЕЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У 8-Х ПІЛОТНИХ КЛАСАХ НУШ

Мета навчання української мови – розвиток особистості здобувача освіти засобами предмета, а саме:

- пізнання мови як цілісної системи, що забезпечує розвиток людини (мислення, пізнання світу, комунікацію, самовираження й самовдосконалення, емоційний світ тощо) і функціонування суспільства;
- формування компетентного мовця, носія духовності, культури й традицій українського народу.

Відповідно до мети поставлено такі завдання:

- 1) виховання ціннісного ставлення до української мови як державної;
- 2) розкриття потенційних можливостей мови для життя й діяльності людини, суспільства;
- 3) виховання потреби пізнавати мовне розмаїття (фонетичне, лексичне, фразеологічне, граматичне) й активно користуватися ним, удосконалювати культуру усного й писемного мовлення;
- 4) формування мовної стійкості, мовного чуття, мовного смаку, усвідомлення естетичної й культурної цінності мови;
- 5) засвоєння знань, формування вмінь і навичок, необхідних для комфортного входження в соціум і самореалізації, набуття суб'єктного досвіду застосування їх.

Компетентності відповідно до реалізації програми.

1. Вільне володіння державною мовою.
2. Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами.
3. Математична компетентність.
4. Компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій.
5. Інноваційність.
6. Екологічна компетентність.
7. Інформаційно-комунікаційна компетентність.
8. Навчання впродовж життя.
9. Громадянські та соціальні компетентності.
10. Культурна компетентність.
11. Підприємливість і фінансова грамотність.

Під час вивчення кожної теми програмою передбачено чотири обов'язкові види навчальної діяльності:

- організаційна діяльність;
- пізнавальна діяльність;
- мовленнєва діяльність;
- текстова діяльність.

На уроках української мови перевага надається таким формам навчальної роботи: індивідуальна, фронтально-колективна, групова, робота в парах.

Варто зауважити, що вибір форм та методів роботи залежить від теми та типу уроку, матеріально-технічного оснащення кабінету, в якому проводиться урок, особливостей навчання – очно чи дистанційно тощо.

Найчастіше вживаними є такі методи та прийоми: «Акцентуаційна хвилинка», «Словниковий диктант», «Розподільний диктант», «Творче конструювання», «Проблемне запитання», «Шість цеглинок Lego», «Шість цеглинок 2.0», «Слово дня», «Правда чи фейк», «Ти – редактор», «Фразеологічний експрес», «Мікрофон», «Метод ПРЕС», «Кола Вена», «Займи позицію», «Кластер», «Мозковий штурм», «Провокативні запитання», «Речення з відкритим кінцем», «Мовний проєкт», «Спільний пошук», «Есе», «Тестування», «Хмари слів», інтерактивні вправи тощо (див. Додаток 1). Під час дистанційного навчання актуальними, крім усього вищевказаного, є онлайн-сервіси, в тому числі онлайн-тести та робота з онлайн-дошками типу Padlet чи Genially.

«Українська мова» підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Онатій Анастасія Віталіївна, Ткачук Тарас Павлович). Схвалено для використання в освітньому процесі (у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам № 3.0475-2024).

Пілотний підручник з української мови, створений авторами А. Онатій та Т. Ткачук, є сучасним інструментом для вивчення рідної мови. Завдяки вдало продуманим методичним знахідкам, цей підручник забезпечує ефективне засвоєння мовного матеріалу учнями різного рівня підготовки.

Однією з ключових особливостей підручника є комунікативний підхід. Вправи спрямовані на розвиток навичок усного й писемного мовлення через діалоги, творчі завдання, а також реальні життєві ситуації. Це дозволяє учням не лише запам'ятати правила, а й застосувати їх на практиці, що формує стійкі мовленнєві компетенції.

Другий важливий аспект – інтерактивність завдань. Підручник містить вправи, які стимулюють роботу в парах, групах, а також розвивають критичне мислення. Особливо варто відзначити поступову складність подання матеріалу. Автори вдало структурували завдання, дотримуючись принципу від простого до складного. Це дозволяє учням легше засвоювати нові знання, повторювати попередні та підвищувати свій рівень володіння українською мовою. Творчі завдання, які присутні у підручнику, сприяють розвитку не лише мовних, але й соціальний навичок, зокрема умінь аргументувати свою думку й презентувати себе.

Оцінювання ґрунтується на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень учня. Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності.

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів, що проводяться закладом, є формувальне та підсумкове: семестрове, річне.

Формувальне оцінювання призначене для надання детального й конкретного описового зворотного зв'язку. Воно допомагає учнівству зрозуміти, чого воно вже досягло й над чим ще потрібно працювати. Завдяки зворотному зв'язку, орієнтованому на результати навчання, учнівство матиме чіткіше уявлення про те, що потрібно зробити, щоб поліпшити свою успішність у майбутньому.

Формувальне оцінювання спрямовано на відстеження динаміки навчального поступу учня/учениці, визначення його/її навчальних (освітніх) потреб і скерування освітнього процесу на підвищення ефективності навчання з урахуванням виявлених результатів навчання. Найважливіше у формуальному оцінюванні — це спостереження за поступом дитини й, як наслідок, корегування наступних завдань відповідно до рівня та темпу, з яким дитина рухається, опановуючи зміст.

Це оцінювання здійснюють у формі самооцінювання, взаємооцінювання, оцінювання вчителем/учителькою з використанням окремих інструментів (карток, шкал, щоденника спостережень учителя, портфоліо результатів навчальної діяльності учня/учениці тощо) або за допомогою усного чи письмового коментаря.

Підсумкове оцінювання — це оцінювання результатів навчання за певний проміжок часу (розділ програми/тема тощо). Воно обов'язково повинне мати вигляд формальної оцінки, яку повідомляють учням/батькам та/чи іншим особам, які мають право про неї знати.

Семестрове оцінювання здійснюють за групами результатів.

При оцінюванні навчальних досягнень учнів враховуються:

- характеристики відповіді учня: правильність, логічність, обґрунтованість, цілісність;
- якість знань: повнота, глибина, гнучкість, системність, міцність;
- сформованість предметних умінь і навичок;
- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо;
- досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми та розв'язувати їх, формулювати гіпотези);
- самостійність оцінних суджень.

Оцінки слугують для аналізу індивідуального прогресу і планування індивідуального темпу навчання. Оцінки розглядаються як рекомендація до дії, а не присуд.

Віта ЩЕПЕТНА, учитель української мови і літератури Золотоніської гімназії імені С.Д. Скляренка Золотоніської міської ради

1.3. ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У 8 КЛАСІ: КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД, ФОРМИ ТА МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (із досвіду роботи вчителів пілотних класів)

Нова українська школа передбачає використання різноманітних методик для викладання української мови з метою формування в учнів ключових та наскрізних компетентностей.

Інтеграція предметів сприяє кращому розумінню теми, ширшому її пізнанню. Звісно, легше і доступніше проводити інтегровані уроки у 8 класі з літератури, адже, вивчаючи твір, можна провести паралелі з історією, географією, біологією та іншими предметами. На уроках української мови це зробити складніше, бо предметів для інтеграції менше. Вивчаючи тему «Односкладне речення», пропонувала дітям уривки творів, вивчених з літератури, у яких вони знаходили, виписували та аналізували різні типи односкладних речень і відгадували, з якого твору уривок, та хто його автор. Таким чином можна використати тексти з підручників історії чи географії, пов'язавши їх з темою уроку.

Важливу роль у вивченні української мови у 8 класі відіграє діяльнісний підхід. Намагаюся показати дітям зв'язок між предметом та реальним життям. Учні мають уміти застосовувати у повсякденному житті набуті на уроці навички. Зрозуміло, що кожен випускник повинен уміти грамотно написати листа, резюме, заяву чи інший документ. Отож, вивчення української мови взагалі тісно пов'язане з життям. Тому на уроках пропоную учням складати речення з використанням виучуваних синтаксичних одиниць, написати фрагмент листа товаришу, увівши односкладні речення, поширені та непоширені звертання, скласти рекламу, оголошення, електронне повідомлення, допис у соцмережі. Багато таких вправ пропонується у підручнику Олександра та Віктора Заболотних. Ситуативні завдання також допомагають реалізувати діяльнісний аспект. Пропоную учням різні життєві ситуації, які вони розігрують у вигляді, наприклад, діалогів. Під час вивчення неповних речень пропонувала дітям створення діалогів про відпочинок і подорожі. Ситуацію з вибором спортивних ігор учні обігравали, використовуючи речення з однорідними членами.

Давно впроваджую в практику групові форми організації навчання. На етапі засвоєння навчального матеріалу учні у групах опрацьовують теоретичний матеріал і перетворюють його у схеми або алгоритми з подальшою презентацією своїх робіт. Таку роботу іноді проводжу у формі змагання. Після презентацій учні самі визначають, чия робота видалася найпрактичнішою,

найдоступнішою, зрозумілішою. Такий вид роботи провела під час вивчення теми «Розділові знаки у реченнях з однорідними членами».

Складання алгоритмів до теоретичного матеріалу вдається дітям складніше. Зазвичай працюємо колективно.

На етапі засвоєння знань пропоную групам виконати різноманітні вправи, застосовувавши опрацьовані правила, схеми чи алгоритми.

Іншого виду вправи на сприйняття тексту на слух. Наприклад, під час вивчення теми «Односкладне речення» читаю дітям текст, а групи виписують тільки той вид односкладного речення, який їм задано. Під час вивчення теми «Розділові знаки у реченнях з однорідними членами» одна група записує словосполучення, у яких треба поставити коми між однорідними членами, а інша ті, у яких розділові знаки не ставляться.

Ігрові завдання у 8 класі практикую не часто, бо вважаю, що цей вид діяльності більш результативний для 5-7 класів. Хоча такі види робіт виявилися ефективними на уроках узагальнення та підготовки до контрольної роботи. Провела гру типу брейн-ринг під час підготовки до контрольної роботи за темою «Односкладне речення». Учні розділилися на дві команди і вирішували завдання лінгвістичної вікторини на швидкість. Журі, обране дітьми, підбивало підсумки, пояснювало помилки. Урок видався цікавим, веселим і ефективним. Працюючи над певною темою, використовую такі уже відомі інтерактивні технології : «Мікрофон», «Мозковий штурм», робота в парах, робота в малих групах, «Навчаючи – вчусь», «Метод ПРЕС», «Займи позицію», «Незакінчене речення» та інші.

Наприклад, інтерактивну технологію «Мікрофон» використовую найчастіше на етапі мотивації навчальної діяльності, коли намагаюся зосередити увагу школярів на осмисленому сприйнятті матеріалу, використовую різні прийоми випереджального навчання.

Учні мають висловити власну думку про те, чого вони очікують від уроку (що дізнатися, чого навчитися, що пригадати), виходячи з теми.

У такий же спосіб проводиться й підсумковий етап уроку.

- *На уроці я дізнався про...*
- *На уроці цікавим було...*
- *Отримані на уроці знання я застосую...*
- *Найважливіше, що я засвоїв, — це...*
- *Найцікавішим для мене було...*
- *Найскладнішим на уроці виявилось...*
- *Ще варто попрацювати над...*

Інтерактивну технологію «Метод ПРЕС» використовую, щоб учні могли довести і обґрунтувати свою точку зору, відповідаючи на питання за схемою:

- *я вважаю, ...*
- *тому що ...*
- *отже, ...*

Найчастіше цю технологію навчання використовую під час аналізу речень: визначення типу односкладного речення, обґрунтування розділових знаків у реченнях з однорідними членами, звертаннями, вставними словами.

Головне у роботі вчителя – результативність. Тому, щоб виявити рівень навченості учнів, використовую різноманітні методи контролю:

- щоденне спостереження за навчально-пізнавальною діяльністю учнів на заняттях, що дозволяє скласти уявлення про те, як учні сприймають і осмислюють навчальний матеріал, в якій мірі виявляють самостійність, кмітливість, творчість тощо;
- усне опитування (індивідуальне і фронтальне, усні заліки тощо) полягає в постановці перед школярами запитань за змістом вивченого матеріалу і оцінюванні повноти, логічності і обґрунтованості їхніх відповідей;
- письмовий контроль знань і умінь здійснюю за допомогою письмових робіт (диктанти, перекази, класні й домашні твори, вправи), що дозволяє виявити уміння послідовно викладати матеріал, висловлювати свої думки на письмі;
- тестування здійснюю за допомогою набору стандартизованих завдань, які дають можливість за порівняно короткий час перевірити засвоєння навчального матеріалу всіма учнями, виміряти обсяг і рівень конкретних знань, умінь і навичок;
- складання схем, таблиць.

Самостійна робота здійснюється добром ефективних вправ, завдань з урахуванням випереджального навчання. Спонукаю учнів до розуміння, що для успішної самостійної роботи потрібно бути уважним і спостережливим, вміти запам'ятовувати, виконувати розумові операції, цінувати й раціонально розподіляти час, фіксувати прочитане, побачене, прослухане (у вигляді тез, конспекту). Цьому навчаю учнів під час уроків, формуючи навички самостійної роботи, роз'яснюючи зміст і методику виконання домашніх завдань. Обов'язково використовую роботу з підручником, довідковою літературою, спостереження і самоперевірку, взаємоперевірку, необхідні учневі під час виконання домашніх завдань.

Проектна робота наразі є невід'ємною частиною навчальної діяльності учнів і одним із найперспективніших напрямів освіти. Над проектом працюємо по завершенні кожної теми. Провели інформаційно-дослідницький захист проектів після вивчення теми «Односкладне речення». Клас був об'єднаний у 5 груп, кожна з яких вибрала керівника. Кожна група отримала завдання: розглянути один із структурних типів односкладних речень, що передбачало з'ясування, що означає головний член речення, чим він виражений. Групи виступили із представленням та захистом запропонованих робіт. Проект діти представили у вигляді окремих таблиць, які потім звели у одну велику таблицю. Учні відповідали на питання, які обов'язково ставила їм кожна група. На завершення проектів діти в кожній групі перевіряли рівень засвоєння інформації у вигляді питання-відповіді.

Важливим напрямком сучасної освіти є використання інформаційно-комунікаційних технологій. Застосування засобів ІКТ на уроці направлене на підсилення та вдосконалення існуючих технологій навчання, тому повністю замінювати роль учителя і книги на комп'ютерні технології не варто. Використання навчальних програм є дуже ефективним методом навчання, якщо він поєднується з традиційними методиками, а вчитель займає активну позицію і стає проміжною ланкою між комп'ютером та учнем під час практичних занять.

На своїх уроках я намагаюся використовувати різноманітні навчальні платформи (наприклад, діагностичні тести на платформі ВШО), аудіоуроки, лайфхаки з української мови, мультимедійні презентації. Різнноманітні тренажери з правопису використовую майже на кожному уроці як орфографічні хвилинки.

У підручнику О.В. Заболотного для 8 класу пропонується багато QR-кодів та посилань, за якими учні можуть ознайомитися із додатковою інформацією, виконати завдання, дізнатися про мовні цікавинки. Не втратила своєї популярності і платформа Learning Apps. Завдання з цієї платформи використовую часто як тренувальні вправи або лінгвістичні змагання.

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Світлана ПАВЛИК, Жанна ШЕВЧЕНКО,
учителі української мови та літератури
Навчально-виховного комплексу
«Загальноосвітня школа I-III ступенів №3-
колегіум» Смілянської міської ради

2.1. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ДОСВІД 8-Х ПЛОТНИХ КЛАСІВ

Здійснено апробацію навчальних матеріалів для учнів 8 класу закладів загальної середньої освіти «Українська література» (Архипова В. П., Січкач С. І., Шило С. Б.) за модельною навчальною програмою «Українська література. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Заболотний О. В., Слоньовська О. В., Ярмутьська І. В.), яка передбачає базовий предметний цикл навчання української літератури в закладах загальної середньої освіти.

Змістове наповнення модельної навчальної програми корелює із вимогами Державного стандарту базової середньої освіти щодо формування читацької як предметної, ключових компетентностей і наскрізних умінь учнів та учениць 7–9 класів. Структура програми включає результативні, змістові та процесуальні складники. Рубрика «Очікувані результати» розроблена згідно з чотирма групами вимог до обов'язкових результатів навчання учнів 7–9 класів, що індексовані в Державному стандарті базової середньої освіти щодо мовно-літературної освітньої галузі. У програмі очікувані результати навчання конкретизовано з чітким зазначенням індексу в послідовності: усна взаємодія (слухання); сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання текстів (читання); висловлювання думок, ставлень (говоріння); власна мовна творчість (письмо). У контексті сучасних освітніх пріоритетів мета навчання української літератури – формування, розвиток національно свідомих, компетентних читачів і читачок із гуманістичним світоглядом, які знайомляться з художніми й інформаційними текстами для національного, духовного й культурного збагачення, для формування ціннісних орієнтирів й нового емоційно-чуттєвого досвіду. Учні та учениці беруть участь у різних комунікативних ситуаціях і взаємодіють на основі прочитаних текстів.

Курс української літератури для 8 класу побудовано як логічно обґрунтоване продовження вивчення художніх творів за тематично-жанровим принципом із дотриманням хронологічної послідовності щодо презентації письменницьких персоналій у межах тематичного розділу.

Особливості:

Текстуальне та позакласне опрацювання художніх творів, вивчення поезії напам'ять має рекомендаційний характер. Відтак учитель/вчителька,

враховуючи рівень загальноосвітньої підготовки учнів/учениць, їхні читацькі, пізнавальні інтереси та потреби, власний фаховий досвід і методичні напрацювання, мають змогу на основі чинної модельної початкової програми розробити навчальну програму з української літератури, змістове наповнення якої буде орієнтовано на результативне досягнення задекларованих в Державному стандарті базової середньої освіти очікуваних результатів навчання української літератури на базовому предметному циклі.

До кожного тематичного розділу програми рекомендовано види організації навчальної діяльності різного рівня складності: репродуктивні, пізнавально-пошукові, дослідницькі та творчі. Цей процесуальний складник програми розроблено як рекомендаційний.

Програмою передбачено можливість для вчителя/вчительки самостійно планувати опрацювання програмового матеріалу в межах рекомендованого навчального часу, визначеного Типовою освітньою програмою (наказ МОН № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти» від 19.02.2021 р).

Мали змогу формувати коло читання учнів/учениць упродовж усього навчального року та, орієнтуючись на їхні читацькі інтереси, а також власні методичні напрацювання, проводили один-два уроки позакласного читання на семестр у межах певного тематичного розділу.

Навчальний посібник для 7 класу «Українська література» (автори Архипова В. П., Січкарь С. І., Шило С. Б.) спрямований на розв'язання завдань НУШ, ґрунтується на засадах особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходу. Прямуючи від теми до теми, учні/учениці збагачували свій читацький та життєвий досвід, удосконалювали читацькі вміння, розвивали творчі здібності, навчилися дискутувати та осмислювати інформацію. Цікавими для учнів були такі рубрики: «Слово дня», «Історична площина», «Нове й цікаве», «Мистецькі студії», «Познайомся з автором».

На уроках літератури на різних етапах уроку проводили різноманітні конкурси, розгадування загадок, ребусів, кросвордів, літературні вікторини, рольові ігри, літературне доміно, лото, використовували стратегії «Сенкан», «Кубування», «Есе», «Паспортний стіл», «Рольова гра», «Інтерв'ю». Літературні ігри стимулюють учнів до самостійної роботи. Щоб гра викликала інтерес, використовували різноманітні елементи унаочнення, а умови гри – ускладнювали. «Хмари» слів, які використовували на уроках літератури, допомагали не лише їх урізноманітнити, а ще й ілюструвати необхідним для роботи цікавим матеріалом.

Щоб перетворити навчання на захопливий процес, використовували спіральні тексти (створювали за допомогою генератора <https://www.festisite.com/text-layout/spiral>), адже це інноваційний підхід до подачі інформації, який дозволяє учням поступово занурюватися в тему, сприяючи розвитку критичного мислення, творчості та вміння самостійно здобувати знання. Такі тексти є особливо актуальними в НУШ, оскільки вони

відповідають принципам розвитку критичного мислення, творчості та співпраці.

Завдяки філвордам уроки української літератури перетворювали на захопливу гру, яка розвиває не тільки знання, а й уяву та логічне мислення учнів.

Філворди надають вчителю широкі можливості для організації різноманітних навчальних заходів. Вони чудово підходять для проведення нестандартних уроків, де кожен учень може проявити свою індивідуальність. Крім того, філворди можна використовувати для організації групової роботи, що сприяє розвитку комунікативних навичок учнів. А для індивідуальної роботи філворди стануть справжнім викликом, що допоможе розвинути самостійність та відповідальність. Використання філвордів на уроках української літератури сприяє:

Збільшенню зацікавленості учнів до предмета.

Розвитку логічного мислення, пам'яті, уваги.

Поглибленню знань про твір.

Формуванню вміння працювати з текстом.

Створенню позитивної атмосфери на уроці.

Із метою актуалізації знань проводили гру «Інтерв'ю з письменником». Це парна рольова гра, де один із учнів виконує роль письменника, а другий – кореспондента. Здійснювали віртуальні екскурсії. Найцікавішою була мандрівка до музею «Загублені експонати», коли з представлених об'єктів потрібно вибрати ті, які згадані у вивченому творі.

На уроках української літератури розвивали творчість та креативне мислення через інноваційний метод навчання – вебквести. Це чудовий спосіб зробити уроки української літератури цікавішими та ефективнішими, адже квести перетворюють пасивне сприйняття матеріалу на захопливу інтерактивну гру.

Створювали інтерактивні плакати/вправи (див. **Додаток 2**), які стали новим виміром вивчення творів. Інтерактивні плакати – це потужний інструмент, який перетворює традиційний урок літератури на захопливу подорож у світ творів. Вони дозволяють учням активно взаємодіяти з матеріалом, стимулюють їхню допитливість та творчість, а також роблять навчання більш ефективним.

Використовували такі ідеї для інтерактивних плакатів на уроках літератури:

– **«Хмара слів» до твору:** Учні додають слова та словосполучення, які асоціюються у них з твором.

– **«Лінія часу життя письменника»:** Візуальне представлення основних подій у житті письменника.

– **«Дерево образів»:** Створення схеми, де центральний образ твору є коренем, а гілки – це пов'язані з ним образи.

- **«Інтерактивна карта»:** Якщо твір пов'язаний з певним місцем, можна створити карту з позначеними локаціями.
- **«Вікторина»:** Запитання та відповіді на основі тексту твору.
- **«Галерея портретів»:** Зображення героїв твору з короткими характеристиками.
- **«Timeline»:** Візуальне представлення послідовності подій у творі.

Створювали вправи із підказками для уроків літератури на платформі «Canva».

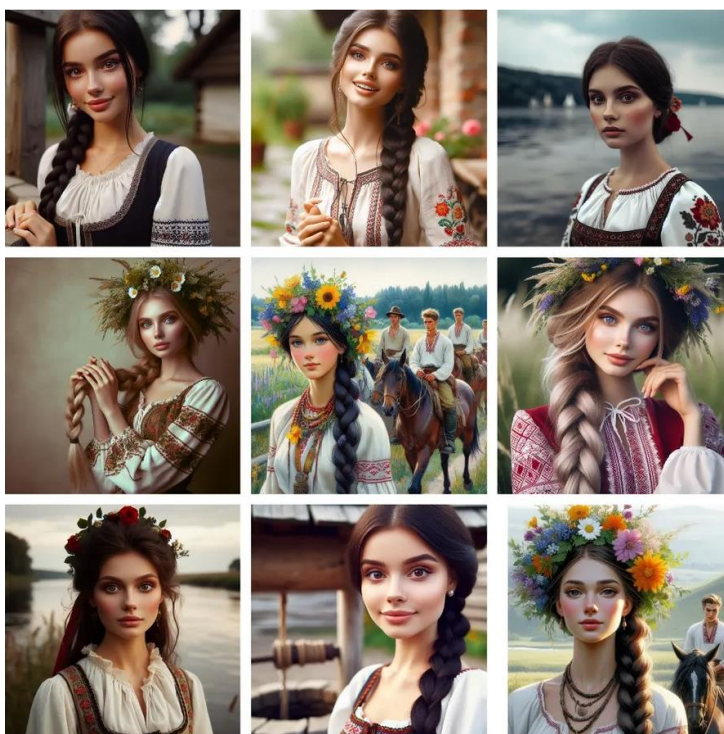
Canva – це чудовий інструмент для створення різноманітних візуальних матеріалів, у тому числі й інтерактивних вправ для уроків літератури. Окрім цього, можна створити візуальні опори з ключовими моментами твору, поясненням нових понять, інструкціями до завдань, алгоритмами дій для кращого розуміння та запам'ятовування інформації.

Використовували ІІІ для створення візуальних зображень (<https://www.bing.com/> та Лабораторію мрій <https://www.canva.com/>).

Зразок учнівського колажу «Метелики в крижаних панцирах», створеного за допомогою ІІІ.

Зразок учнівського колажу «Маруся Чурай», створеного за допомогою ІІІ.

Ірина ОМЕЛЬЧЕНКО, учитель
української мови і літератури Золотоніської
гімназії імені С.Д. Скляренка Золотоніської
міської ради

2.2. ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 8 КЛАСІ: ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЧЕРЕЗ СУЧАСНИЙ ПІДРУЧНИК ТА ТВОРЧИЙ ПІДХІД

Вивчення української літератури у 8 класі є важливим етапом у формуванні читацької культури учнів, їхнього естетичного світогляду та мовленнєвої компетентності. Саме на цьому етапі школярі поглиблюють знання про національну літературну спадщину, знайомляться з різноманітними жанрами та стилями, формують уміння аналізувати художні тексти, розвивають емоційний інтелект і здатність до самовираження.

У сучасних умовах шкільної освіти актуальним є використання компетентнісного підходу, який сприяє не лише засвоєнню знань, а й розвитку ключових компетентностей, необхідних для успішної життєдіяльності. Важливо не тільки ознайомлювати учнів із літературними творами, а й навчати їх застосовувати отримані знання на практиці, критично осмислювати тексти, порівнювати історичний та сучасний контексти, висловлювати власні думки та аргументовано їх доводити. Таким чином, уроки української літератури стають майданчиком для розвитку креативності, комунікаційних навичок та загальнокультурної компетентності

Одним із важливих аспектів сучасного літературного навчання є використання якісних навчальних матеріалів, зокрема підручників, що відповідають новітнім освітнім стандартам. Одним із таких є підручник з української літератури для 8 класу, авторського колективу у складі В. П. Архипової, С. І. Січкара, С. Б. Шило, який активно апробується у школах України.

Апробація цього підручника передбачає перевірку його ефективності у навчальному процесі, відповідності змісту освітній програмі, доступності для учнів та зручності у використанні вчителями. Особливу увагу приділяється:

- структуруванню матеріалу, що забезпечує логічну послідовність вивчення тем;
- наявності компетентнісних завдань, які розвивають критичне мислення та творчість;
- інтеграції сучасних підходів до навчання, включаючи міжпредметні зв'язки та використання цифрових технологій.

Попередні результати апробації свідчать про високу ефективність підручника у розвитку читацької культури учнів, покращення їхніх аналітичних навичок та підвищення мотивації до вивчення літератури. Автори створили не

просто підручник, а вірного супутника, який розкриє перед учнями красу та глибину української літератури.

Компетентнісний підхід передбачає формування предметних і міжпредметних компетентностей учнів. Основними аспектами цього підходу є:

- розвиток критичного мислення;
- уміння аналізувати художні тексти;
- застосування знань у різних життєвих ситуаціях;
- комунікативні навички, необхідні для дискусій і творчих проєктів.

Наприклад, при вивченні повісті Івана Франка «Захар Беркут» учні не лише аналізують образи героїв, а й формують громадянську позицію, усвідомлюючи значення патріотизму та згуртованості.

Уроки української літератури у 8 класі можуть бути організовані у різних формах:

- традиційні (лекції, семінари, практичні заняття);
- інтерактивні (дискусії, дебати, рольові ігри);
- проєктна діяльність (індивідуальні та групові проєкти, творчі презентації).

Серед методів навчання важливе місце займають:

1. Метод проблемного навчання – учням пропонують питання або ситуацію, яка потребує аналізу та аргументованого висновку. Наприклад, при аналізі творчості Тараса Шевченка можна запропонувати питання: «Як би розвивалася творчість поета, якби він не зазнав політичних переслідувань?».

2. Метод «Шість капелюхів мислення» – під час вивчення повісті «Дорогою ціною» Михайла Коцюбинського учні аналізують її з різних точок зору: емоційної, логічної, творчої тощо.

3. Метод «Акваріум» – обговорення та аналіз художніх текстів у мінігрупах, коли одні учні ведуть дискусію, а інші спостерігають та аналізують аргументи.

4. Метод сторітелінгу – складання альтернативного фіналу для твору або написання від імені героя щоденника.

Приклади використання методів на уроці Розглянемо конкретний приклад уроку за твором Оксани Радушинської. Повість «Метелики в крижаних панцирах». Урок може включати:

- Етап мотивації: учням пропонують проблемне запитання: «Чи можна бути щасливим, якщо ти не такий, як усі?»;
- Аналіз тексту за допомогою методу «Діалог з автором»: учні складають запитання до автора про вибір головного героя;
- Творче завдання: написати листа від імені головного героя до однолітка.

Під час характеристики образів художніх творів варто використовувати також метод «Подвійний щоденник». До певної риси характеру літературного героя учні виписують із тексту твору цитату, яка підтверджує її.

У ході аналізу художнього твору використовую метод «Піраміда», який будується за алгоритмом:

- 1) ім'я героя твору;
- 2) два слова, що описують його зовнішність;
- 3) три слова, що описують місце подій у творі;
- 4) чотири слова, що описують проблему, порушену у творі;
- 5) п'ять слів, що описують подію, яка відбувається з героєм твору;
- 6) шість слів, що описують подію, яка сприяє переосмисленню проблеми;
- 7) сім слів, що описують подію, яка сприятиме розв'язанню проблеми;
- 8) вісім слів, що описують розв'язання проблеми.

Вивчення української літератури у 8 класі вимагає використання різноманітних методів і форм роботи, що сприяють розвитку критичного мислення, творчих здібностей та комунікативних навичок учнів. Сучасні підходи до навчання передбачають залучення учнів до активного процесу пізнання, що робить навчання цікавим та ефективним.

Приклади використання інтерактивних методів на уроках української літератури у 8 класі:

- Метод «Інтерв'ю»: під час вивчення творчості Тараса Шевченка учні можуть інсценізувати інтерв'ю з поетом, ставлячи запитання про його дитинство, життя в кріпацтві та роль у національному відродженні.

- Робота в парах і малих групах: під час аналізу повісті «Захар Беркут» Івана Франка учні у групах визначають риси характеру головних героїв та обговорюють їхню мотивацію.

- Дидактичні ігри: наприклад, у грі «Змагання наймудріших» учні розгадують ключові цитати з творів Тараса Шевченка, пояснюючи їх значення.

- Рольові ігри та інсценування: можна інсценізувати уривок із п'єси «Сто тисяч» Івана Карпенка-Карого, що допоможе краще зрозуміти побут і моральні цінності тогочасного суспільства.

1. Метод «Інтерв'ю» – учні обмінюються інформацією з певної теми, що допомагає їм краще засвоїти матеріал і розвивати навички комунікації.

2. Робота в парах і малих групах – ефективний прийом для розв'язання творчих завдань, який підвищує рівень взаємодії між учнями та сприяє активному обговоренню матеріалу.

3. Дидактичні ігри – зокрема, «Завдання-жарти», «Змагання наймудріших» та «Встановіть зв'язок». Вони роблять процес навчання більш захопливим і допомагають учням засвоювати складні поняття у доступній формі.

4. Рольові ігри та інсценування – сприяють розвитку акторських здібностей і кращому розумінню художніх образів. Наприклад, під час вивчення творчості Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Івана Карпенка-Карого учні можуть перевтілюватися в персонажів їхніх творів.

Методи систематизації та узагальнення знань

Приклади використання методів систематизації на уроках української літератури у 8 класі:

- Гра «Знайди спільне»: учні отримують перелік творів «Дорогою ціною» Михайла Коцюбинського, «Захар Беркут» Івана Франка і мають визначити спільну тему боротьби за свободу.

- Метод «Займи позицію»: після читання повісті «Таємниця козацького скарбу» Андрій Кокотюха учням пропонується дискусія на тему «Яке враження у вас від дій героїв?»

1. Метод «Створення ситуації успіху» – формує позитивний емоційний фон навчання, мотивує учнів до самостійної роботи і сприяє впевненості у власних силах.

2. Гра «Знайди спільне» – учні отримують перелік творів і мають визначити слово або ідею, що їх об'єднує.

3. Гра «Знайди пару» – один учень отримує картку із запитанням, інший – з відповіддю. Завдання полягає у правильному об'єднанні пар.

4. Метод «Ти – мені, я – тобі» – учні по черзі називають письменника та його твори, що сприяє розвитку пам'яті та уваги.

Різноманітні методи навчання на уроках української літератури сприяють активізації навчальної діяльності учнів, розвитку їхньої творчості, критичного мислення та комунікативних навичок. Сучасний підхід до викладання літератури дає змогу зробити процес навчання цікавим, захопливим і продуктивним.

Використання компетентнісного підходу, різних методів та форм навчання робить уроки української літератури цікавими, сприяє формуванню самостійного мислення, аналітичних здібностей та розвитку творчості учнів. Такі уроки допомагають учням не лише краще засвоювати матеріал, а й розвивати навички комунікації, аналізу та аргументованого висловлення власної думки.

Завдяки інтеграції сучасних освітніх підходів література стає не просто шкільним предметом, а справжнім інструментом для формування особистості. Вона вчить цінувати художнє слово, розуміти культурні й історичні контексти, формувати власне світосприйняття та критично оцінювати суспільні явища. Таким чином, компетентнісний підхід сприяє не лише академічному розвитку школярів, а й вихованню свідомих, творчих і відповідальних громадян, які здатні адаптуватися до викликів сучасного світу та ефективно взаємодіяти в суспільстві.

Валентина КУРИЛО, учитель української мови та літератури Золотоніської спеціалізованої школи №2 інформаційних технологій Золотоніської міської ради

2.3. АПРОБАЦІЯ МОДЕЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У 8-Х ПІЛОТНИХ КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Мета вивчення української літератури у 7-9 класах – розвиток компетентних учнів-читачів та учениць-читачок, здатних до творчої самореалізації в сучасному цифровому суспільстві, виховання національно свідомих громадян України, формування патріотизму, гуманістичного світогляду, національних і загальнолюдських цінностей на прикладі високохудожніх надбань класичної та сучасної української літератури.

Зміст і структуру програми розроблено з дотриманням дидактичних принципів наступності та перспективності в шкільному навчанні, відповідно до вікових особливостей, пізнавальних можливостей підлітків, а також із поступовим ускладненням навчального матеріалу, що сприятиме послідовному набуттю глибоких предметних знань і розвитку читацької та ключових компетентностей учнів/учениць 7–9 класів.

Змістове наповнення модельної навчальної програми корелює із вимогами Державного стандарту базової середньої освіти щодо формування читацької як предметної, ключових компетентностей і наскрізних умінь учнів та учениць 7–9 класів.

Структура програми включає результативні, змістові та процесуальні складники. Рубрика «Очікувані результати» розроблена згідно з чотирма групами вимог до обов'язкових результатів навчання учнів 7–9 класів, що індексовані в Державному стандарті базової середньої освіти щодо мовно-літературної освітньої галузі. У програмі очікувані результати навчання конкретизовано з чітким зазначенням індексу в послідовності:

- усна взаємодія (слухання);
- сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання текстів (читання);
- висловлювання думок, ставлень (говоріння);
- власна мовна творчість (письмо).

Відповідно до мети поставлено такі завдання:

- 1) ознайомлення учнів/учениць із високохудожніми творами класичної та сучасної української літератури різних родів, жанрів, мистецьких напрямів і течій;
- 2) розвиток художнього сприймання навколишнього світу;

3) формування вмінь аналізувати та інтерпретувати художні твори з урахуванням їх жанрової специфіки, історичного, соціокультурного, мистецького контексту та світоглядної позиції письменника/письменниці;

4) оволодіння теоретико-літературними поняттями для цілісного осмислення художніх творів;

5) поглиблення вмінь самостійної дослідницької діяльності;

6) розвиток творчих здібностей, усного й писемного мовлення;

7) удосконалення навичок виразного читання;

8) збагачення емоційно-чуттєвого досвіду та естетичних смаків;

9) підвищення рівня загальної культури учнів/учениць.

Важливими для реалізації запропонованої програми є такі методичні принципи:

- єдності форми і змісту художнього твору;
- комунікативно-діяльнісного навчання;
- діалогічності (автор – читач);
- вивчення літератури як мистецтва слова;
- міжпредметних та міжгалузевих зв'язків.

Основним шляхом реалізації програми є створення відповідних дидактичних ситуацій, які дозволять учням/ученицям висловлювати враження про прочитане, зіставляти зміст із власним досвідом, осмислювати і актуалізовувати цінності, пізнавати специфіку текстів різних жанрів, використовуючи відповідний поняттєвий апарат. Саме крізь призму особистого досвіду учень/учениця пропускатиме ідейно-тематичний зміст твору, виділятиме і досліджуватиме проблеми і цінності.

Варто зауважити, що вибір форм та методів роботи залежить від теми та типу уроку, матеріально-технічного оснащення кабінету, в якому проводиться урок, особливостей навчання – очно чи дистанційно тощо.

Найефективнішими шляхами реалізації програми є коментоване читання, осмислення і аналіз художнього тексту, коментування літературного твору позатекстовими матеріалами, співпраця і взаємодія, обговорення, спостереження та дослідження, ілюстрування літературних творів іншими видами мистецтв, літературна творчість учнів за мотивами літературних творів і на основі власних життєвих вражень. Важливо, щоб методи роботи заохочували дітей до інтелектуальної праці. Цьому сприяють активні та інтерактивні види діяльності, можливості комп'ютерних технологій, робота в парі, у групах. Необхідно створити доброзичливу атмосферу співтворчості, довіри, поваги до особистості учня, підтримувати пізнавальний інтерес, розвивати наполегливість та впевненість у собі. Уроки літератури повинні утверджувати людську гідність, чесність, милосердя, доброту, справедливість, співпереживання, взаємоповагу і взаємодопомогу, повагу до прав і свобод людини.

«Українська література» підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (автори Т. Яценко, В. Пахаренко, О. Слижук, І. Тригуб)

Схвалено для використання в освітньому процесі (у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам № 3.0600-2024).

Підручник з української літератури є яскравим прикладом ефективного навчального ресурсу. Однією з головних переваг підручника є поєднання літературознавчого аналізу з культурологічними та історичними аспектами. Кожен розділ надає ґрунтовний контекст до вивчення твору, що дозволяє учням глибше зрозуміти авторські ідеї, стиль та епоху, у якій було створено твір. Завдяки цьому навчальний матеріал стає більш «живим» і близьким для сучасної молоді. Також підручник містить завдання, які спонукають учнів до діалогу з текстом, інтерпретації, порівняння різних творів або поглядів на них. Через твори класиків та сучасних авторів учні осмислюють важливі питання української історії, культури й мови, що сприяє формуванню їхньої громадянської позиції.

Оцінювання ґрунтується на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень учня. Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності.

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів, що проводяться закладом, є формувальне та підсумкове: семестрове, річне.

Формувальне оцінювання призначене для надання детального й конкретного описового зворотного зв'язку. Воно допомагає учнівству зрозуміти, чого воно вже досягло й над чим ще потрібно працювати. Завдяки зворотному зв'язку, орієнтованому на результати навчання, учнівство матиме чіткіше уявлення про те, що потрібно зробити, щоб поліпшити свою успішність у майбутньому.

Формувальне оцінювання спрямовано на відстеження динаміки навчального поступу учня/учениці, визначення його/її навчальних (освітніх) потреб і скерування освітнього процесу на підвищення ефективності навчання з урахуванням виявлених результатів навчання. Найважливіше у формувальному оцінюванні — це спостереження за поступом дитини й, як наслідок, корегування наступних завдань відповідно до рівня та темпу, з яким дитина рухається, опановуючи зміст.

Це оцінювання здійснюють у формі самооцінювання, взаємооцінювання, оцінювання вчителем/вчителькою з використанням окремих інструментів (карток, шкал, щоденника спостережень учителя, портфоліо результатів навчальної діяльності учня/учениці тощо) або за допомогою усного чи письмового коментаря.

Підсумкове оцінювання — це оцінювання результатів навчання за певний проміжок часу (розділ програми/тема тощо). Воно обов'язково повинне мати вигляд формальної оцінки, яку повідомляють учням/батькам та/чи іншим особам, які мають право про неї знати.

Семестрове оцінювання здійснюють за групами результатів.

При оцінюванні навчальних досягнень учнів враховуються:

- характеристики відповіді учня: правильність, логічність, обґрунтованість, цілісність;
- якість знань: повнота, глибина, гнучкість, системність, міцність;
- сформованість предметних умінь і навичок;
- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо;
- досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми та розв'язувати їх, формулювати гіпотези);
- самостійність оцінних суджень.

Оцінки слугують для аналізу індивідуального прогресу і планування індивідуального темпу навчання. Оцінки розглядаються як рекомендація до дії, а не присуд.

РОЗДІЛ 3. ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

Наталія КАЛАШНИК, учитель зарубіжної літератури Навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3 – колегіум» Смілянської міської ради

3.1. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В РАМКАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: АНАЛІЗ ДОСВІДУ 8 ПЛІТНИХ КЛАСІВ

Посібник підготовлено відповідно до модельної навчальної програми «Зарубіжна література. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О., Ісаєва О., Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудніцька Н., Туряниця В., Тіхоненко С., Вітко М., Джангобекова Т.), рекомендованої Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795). Змістове наповнення підручника враховує вікові особливості учнівства, доступно викладено матеріал, дуже багато творчих завдань. Змістовно обґрунтовані рубрики для структурування запитань і завдань. Максимально важлива увага до текстів художніх творів, до роботи зі змістом тексту.

На уроках зарубіжної літератури створювала ситуації успіху, стимулювала учнів до висловлювання власних думок. Використовувала різноманітні форми організації навчальної діяльності, орієнтовані на виявлення творчих здібностей.

Цікаві уроки проведені з теми «Літературний міст у сьогодення», де восьмикласники створювали мудборди, кірігами, ребуси, кросворди. Розв'язування кросвордів тренує пам'ять, покращує кмітливість, виробляє наполегливість. На своїх уроках використовувала документальні та художні відеоматеріали, формувала в учнів вміння аналізувати побачене, порівнювати з текстом художнього твору.

Активно використовувала на уроках зарубіжної літератури мудборди, дудли, кластери.

Мудборд (від англ. mood board – дошка настрою) – добірка світлин, ілюстрацій, листівок, кольорів, слів, шрифтів, текстур, різноманітних дрібничок тощо. Словом, усього, що дарує позитив і натхнення. Але всі ці елементи повинні бути не просто красивими, а мати спільну концепцію.

Мудборди стануть незамінними помічниками для візуалізації ідей або вражень школярів, допомагають розвивати креативність, сприяють формуванню навичок проектної та групової (якщо діти створюють дошки настрою в команді) роботи. Мудборди чудово показують себе як під час мозкових штурмів, так і на етапі захисту проекту, так і в якості творчої роботи.

Дудли – це картинки, анімації й ігри на основі логотипа Google, які з'являються на головній сторінці пошуку й присвячені різним святкам, ювілеям і подіям.

Кластер – це графічна форма організації інформації, коли виділяються основні смислові одиниці, які фіксуються у вигляді схеми з позначенням всіх зв'язків між ними. Він являє собою зображення, що сприяє систематизації та узагальненню навчального матеріалу. Кластер як один з методів критичного мислення. Кластер – це графічний організатор. Він подібний до асоціативного куща за способом побудови та способом зображення. Кластер допомагає систематизувати знання, якими володіє дитина до початку знайомства з новою темою у певній послідовності.

Діти на уроках зарубіжної літератури із задоволенням виконували цікаві завдання: створювали інтелект-карти, меми, ребуси, хмари слів, гіфки, пазли, кардмейкінги, складали сенкани, розгадували анаграми, створювали комікси, лепорелло, емодзі, виконували вправи *«Тату персонажа»*, *«Сукня для героїні»*, *«Чарівний капелюх»*, *«Загадковий пензлик»*. За допомогою програми *lexica.art* та *D-ID* створювали зображення героїв та «оживляли» їх. Завдяки творчим вправам (див. Додаток 3) намагалася виховувати успішну особистість.

Своє завдання як вчителя зарубіжної літератури бачила в тому, щоб навчити дітей цінувати прекрасне, використовувати його для формування себе як особистості, знайомити учнів з найвизначнішими досягненнями світового мистецтва, розвивати творчі здібності, креативне мислення школярів, сприяти емоційному розвитку особистості, навчити дітей формулювати свою думку й належно аргументувати її.

Тетяна ТЕРЕЩЕНКО, учитель
зарубіжної літератури Золотоніської
спеціалізованої школи №2
інформаційних технологій
Золотоніської міської ради

3.2. АПРОБАЦІЯ МОДЕЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У 8-Х ПІЛОТНИХ КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

«Зарубіжна література. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Ніколенко О. М., Ісаєва О. О., Клименко Ж. В., Мацевко-Бекерська Л. В., Юлдашева Л. П., Рудніцька Н. П., Туряниця В. Г., Тіхоненко С. О., Вітко М. І., Джангобекова Т. А.), рекомендовану Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 10 жовтня 2023 року № 1226) у 8-их пілотних класах Нової української школи Золотоніської спеціалізованої школи № 2 інформаційних технологій Золотоніської міської ради Черкаської області.

Зарубіжна література є складником мовно-літературної освітньої галузі. Згідно із запропонованою модельною навчальною програмою «Зарубіжна література» вивчається окремо як самостійний і самодостатній предмет. Загальний обсяг річного навчального навантаження згідно Освітньої програми школи становить 35 год. Зміст навчального матеріалу, представлений у програмі для 8 класу, відповідає Типовій освітній програмі й становить 1 годину на тиждень.

Вивчення зарубіжної літератури у 8 класі здійснюється за пілотним підручником «Зарубіжна література» підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Міляновська Н. Р., Міляновський Е. С., Сич Л.М.) Схвалено для використання в освітньому процесі (протокол № 7 засідання експертної комісії з літератури (української і зарубіжної) від 21.08.2024) зареєстровано у Каталогі надання грифів навчальній літературі за № 3.0524-2024. Підручник пройшов апробацію та відповідає основним критеріям якості: очікуваним результатам модельної навчальної програми; структура логічна і завершена; повне змістове наповнення тем; науковість викладу; представлена актуальна інформація; наявні додаткові джерела інформації, які доповнюють авторський текст; простежується зв'язок між вивченим у попередньому класі матеріалом та рекомендації для наступних класів; зміст підручника відповідає віку учнів/учениць та нормам літературної мови; доцільність зображень, які супроводжуються необхідним підписом. Серед інших показників якості можна виділити чітке формулювання дидактичних завдань; різноманітність та чітке формулювання завдань/видів навчальної діяльності; гнучкість дидактичних методів/прийомів з позиції реалізації інтерактивного навчання; відкритий характер завдань; простежується взаємозв'язок з іншими навчальними предметами; проблемний виклад навчального матеріалу; проблемні ситуації;

завдання для індивідуального/групового виконання; на розвиток творчості, критичного, системного та аналітичного мислення; диференційовані та компетентнісні завдання.

Мета вивчення зарубіжної літератури: прилучення учнів до найкращих здобутків класичної й сучасної художньої літератури різних країн і народів, формування компетентних читачів, здатних творчо сприймати, критично оцінювати й насолоджуватися художніми творами, брати участь у різних комунікативних ситуаціях та взаємодії (зокрема із застосуванням цифрових технологій) на підставі прочитаних художніх текстів і медіатекстів відповідно до контексту.

Завдання вивчення зарубіжної літератури в основній школі:

- ☐ репрезентувати актуальні для школярів художні твори (класичні та сучасні), необхідні для духовної та психологічної адаптації людини в сучасному полікультурному суспільстві;

- ☐ сформувати в учнів сталу потребу в діалозі з творами словесного мистецтва, необхідність у власній рефлексії над почуттями й думками, які виникають в семантичному та естетичному полі художнього тексту;

- ☐ навчити школярів естетично сприймати літературні твори, виявляти їх художню своєрідність, розглядати в контексті розвитку загальнолюдської культури та національних культур різних країн і народів;

- ☐ розширити особистісний культурно-естетичний тезаурус учнів на основі набутих знань про художню літературу світу, практичних умінь і навичок сприймання, аналізу, інтерпретації, дослідження художніх творів зарубіжних письменників від давнини до сучасності, а також у процесі творчого діалогу із художніми текстами і відповідними медіатекстами;

- ☐ розвивати високі моральні якості школярів, їхні ціннісні орієнтації, ставлення, емоційно-чуттєву сферу особистості;

- ☐ виховувати в учнів патріотизм, повагу до національних традицій і різних культур, толерантне ставлення до «інакшості», до відмінного від власного погляду.

Результатом вивчення зарубіжної літератури в основній школі має стати не сума розпорошеної інформації, а сформована здатність учня/учениці комплексно використовувати набуті знання, уміння, навички в різноманітних життєвих ситуаціях і в процесі соціальної адаптації до умов сучасного мультикультурного і різнополярного суспільства.

Завдання вивчення зарубіжної літератури в 8 класі: сформувати в учнів стійкий інтерес до художньої літератури, усвідомлене дбайливе ставлення до світової художньої літератури як духовної скарбниці людства, стійкі моральні якості та громадянську позицію з допомогою творів класичної та сучасної художньої літератури, а також основні уявлення про найбільш репрезентативні для національних літератур світу здобутки художньої літератури, провідні епохи, жанри, напрями класичної літератури та яскраві явища сучасної художньої літератури, вміння розрізняти твори різних родів і жанрів у їхній

специфіці та художній вартості; розвивати вміння сприймати, аналізувати й інтерпретувати художні тексти та медіатексти із застосуванням основних теоретичних понять, виокремлювати основні компоненти змісту й форми в художньому творі, встановлювати між ними зв'язки, визначати їхні функції, досліджувати літературні та мовні явища в художньому тексті та медіатексті, шукати потрібну інформацію, її критично оцінювати, творчо опрацьовувати та використовувати для досягнення власних цілей, навички взаємодіяти (усно і письмово) в різних комунікативних ситуаціях, творчо самовиражатися у різних видах діяльності, зокрема в цифровому середовищі із дотриманням правил безпеки та академічної доброчесності.

Зарубіжна література разом із іншими навчальними предметами та інтегрованими курсами сприяє формуванню ключових компетентностей учнів. вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій, інноваційність, екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя, громадянська компетентність, соціальна компетентність, культурна компетентність, підприємливість і фінансова грамотність. Разом із іншими складниками мовно-літературної галузі (українська мова, українська література) зарубіжна література виконує важливу націєтворчу та українознавчу роль. Викладання зарубіжної літератури здійснюється українською мовою, художні твори письменників країн і народів світу запропоновані учням для читання в найкращих українських перекладах із урахуванням здобутків української перекладацької школи. Відповідно предмет «Зарубіжна література», окрім формування читацьких умінь і навичок, сприяє підвищенню рівня володіння державною мовою, формуванню якостей компетентного мовця. Художня література є частиною культури людства і специфічною (естетичною) формою відображення життя, тому зарубіжна література потребує особливого підходу у викладанні – як предмета, що має справу із мистецтвом слова і духовною сферою особистості. Водночас для ефективного вивчення зарубіжної літератури необхідно залучення знань, умінь, навичок, що формуються в процесі засвоєння учнями інших галузей: соціальної та здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької та ін. Зважаючи на те, що в умовах інформаційного суспільства зростає роль сучасних цифрових технологій, які впливають на навчання і виховання, з метою розширення кола читання та підвищення інтересу учнів до художньої літератури у викладанні зарубіжної літератури в закладах середньої освіти слід доречно використовувати потенціал й інформатичної галузі.

Спираючись на Державний стандарт і модельну навчальну програму, важливо реалізовувати сучасні підходи до вивчення літератури в школі. Особистісно орієнтоване навчання, діалогічний характер викладу матеріалу досягаються завдяки застосуванню новітніх педагогічних технологій. Серед форм і методів роботи переважають такі: метод творчого читання

(індивідуальне, коментоване, виразне, вибіркове, читання напам'ять, за ролями тощо), дослідницький метод (постановка проблемних запитань, творчі роботи різного характеру, у тому числі спрямовані на порівняння твору з його інтерпретаціями в інших видах мистецтва), евристичний метод (побудова системи запитань, евристична бесіда за прочитаним, словникова робота, різні види переказу твору, складання плану, сюжетного ланцюжка, створення ілюстрацій до твору). Хоча і меншою мірою, але залишається репродуктивний метод (слово вчителя, мультимедійна презентація, опрацювання матеріалу підручника). Важливими для восьмикласників залишаються ігрові форми і методи роботи. Серед інтерактивних прийомів роботи «Дивуй», «Кросворди», «Ребуси», «Кросенси», «Так-ні», «Правда чи фейк», «Крокодил», «Мозковий штурм», «3-2-1», «Асоціації», «Сенкан» та інші (див. Додаток 3). Під час вивчення зарубіжної літератури доречним є системне використання інформаційно-комунікаційні технології навчання, вони значно підсилюють інтерес до навчання та активізують творче сприйняття учнями художніх творів. Особливо доречними вони стають під час дистанційного навчання. Учні із задоволення працюють з QR-кодами, із онлайн-сервісами Wordwall, Learningapps, онлайн-тестами та з онлайн-дошкою Padlet тощо.

Основні види оцінювання результатів навчання учнів у 8 кл.: формувальне та підсумкове (семестрове, річне). Рішенням педагогічної ради було ухвалено, що в пілотних 8-х класах НУШ оцінювання буде здійснюватися згідно з дванадцятьма бальною системою оцінювання навчальних досягнень учнів.

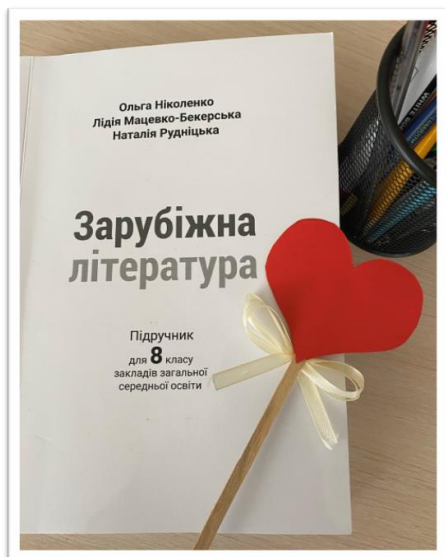
Оцінювання результатів навчання учнів із зарубіжної літератури було зорієнтованим на очікувані групи результатів навчання та види навчальної діяльності, передбачені навчальною програмою відповідно до чотирьох основних груп: Група результатів 1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях. Група результатів 2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду. Група результатів 3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови. Група результатів 4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу.

Вони корелюють (враховуючи розвиток учнів) із відповідними групами результатів у Державному стандарті початкової освіти та групами результатів і орієнтирами для оцінювання в Державному стандарті базової середньої освіти. У такий спосіб досягається зв'язок і наступність у процесі навчання в контексті реалізації концепції Нової української школи. Результати навчання учнів за цими групами відображено у Свідоцтві досягнень.

Світлана БУРЯК, учитель
зарубіжної літератури Золотоніської
гімназії ім. С.Д. Скляренка
Золотоніської міської ради

3.3. ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 8–9 КЛАСАХ: ПРАКТИЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ТА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Освіта сьогодення має цікаву особливість: вона вчить жити успішно в сучасному світі. Констатуємо факт – сучасний світ складний, інформаційний, мобільний. Тому добре розуміємо, що дитині недостатньо дати лише знання, значно важливіше навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці. Наші діти вчать багато теорії, хоча ми свідомі, що зміст освіти та її методика мають бути наближені до практики. Менше теорії, а більше практичного застосування в житті. Як цю ідею має реалізувати учитель-словесник? Учитель зарубіжної літератури, у «руках якого весь світ», має застосувати такі практики, які мотивують школярів 8 класу читати із захопленням, цікаво, вміти аналізувати свої вчинки та вчинки літературних героїв. Оскільки головним вектором розвитку системи освіти є насамперед посилення особистісно-зорієнтованого спрямування освіти та забезпечення активності вихованців у освітньому процесі, то у центрі освітнього процесу є

принципи, методи та підходи, які застосовує педагог – словесник, щоб умотивувати своїх вихованців і тоді ідея переродиться у результат: від креативного педагога до конкурентоздатного випускника. Хочу наголосити, що завдання вивчення літератури у 8–9 класах виглядають пріоритетними саме таким чином:

- дати уявлення про основні літературні епохи, напрями, течії в контексті вітчизняної та світової культури;
- розкрити жанрово-родовий поділ літератури, навчити розрізняти твори різних родів і жанрів у їхній специфіці;
- поглибити вміння аналізу та інтерпретації творів літератури із застосуванням основних теоретичних понять;

- сформувати в учнів уміння виокремлювати компоненти змісту й форми, установлювати зв'язки поміж окремими компонентами твору, визначати їхні функції в тексті;

- навчити школярів зіставляти різні літературні твори, явища, визначати їхню художню своєрідність;

- активізувати інтерес учнів до вивчення літератури в оригіналах і перекладах, розвинути вміння зіставляти оригінали й переклади (за умови володіння відповідною іноземною мовою);

- сприяти самоствердженню учнів, виробленню в них моральних якостей, громадянської позиції;

- розвивати вміння й навички зв'язного мовлення (із застосуванням аргументації, елементів дискусії, оцінки щодо прочитаного та ін.);

- виховувати естетичні почуття та емоції, формувати здібність отримувати естетичне задоволення від прочитаного.

Літературні явища презентуються учням 8-9 класів у перебігу літературного процесу, у розвитку національних літератур та їхніх взаємозв'язках, у широкому контексті культури.

У 8–9 класах учні знайомляться з основними етапами літературного процесу на тлі світової культури, зі специфічними особливостями різних родів і жанрів літератури в хронологічній послідовності, навчаються розрізняти різні жанри, аналізують та інтерпретують художні твори не тільки в аспекті їхньої проблематики, а й художньої вартості. Твори, запропоновані для вивчення в програмі із зарубіжної літератури (за програмою О. Ніколенко), відповідають віковим особливостям учням, вони не є надто об'ємними і складними для сприймання. Отримавши основні уявлення про перебіг літературного процесу у 8–9 класах із текстуальним вивченням окремих вершинних творів (доступних для їхнього віку), учні зможуть поглибити ці уявлення протягом наступного етапу навчання – у профільній школі.

У 8–9 класах вияскравлюється індивідуальність учнів, відбувається активний процес формування їхнього світогляду, громадянської позиції, національної ідентичності, пошуку місця в сучасному світі. Тому вивчення «золотого» фонду класики і сучасних зарубіжних творів актуального змісту сприятиме становленню особистісних якостей сучасної молоді.

Уміння й навички учнів, набуті протягом 5-6; 7–9 класів, мають бути поглиблені під час подальшого вивчення зарубіжної літератури в старшій школі (10–11 класи).

Викладання зарубіжної літератури у 8-му класі НУШ здійснюється на підставі дидактичних, літературознавчих та методичних принципів:

- традиційних (науковість, історизм, зв'язок навчання та виховання, доступність, спрямованість на розвиток учня, особистісний характер читацької діяльності, шкільний аналіз та інтерпретація твору, взаємодія мистецтва й дійсності в естетичній свідомості учня, комунікативність, репрезентативність, країнознавчий підхід та ін.);

- нових (ціннісного підходу, нерепресивної свідомості, іманентності, вивчення літератури в контексті розвитку культури й мистецтва, використання знання різних мов і перекладів, компаративності, діалогізму та ін.).

Вивчення зарубіжної літератури в загальноосвітніх навчальних закладах – творчий процес, у якому вчитель та учні є повноправними партнерами й учасниками культурного діалогу, який має зробити книжку невід’ємною частиною життя нового покоління громадян України у XXI ст., прокласти їм шлях до цивілізованого світу через здобутки художньої літератури різних країн і народів, слугувати збереженню миру й загальнолюдських цінностей. Так, декілька респонденток розповіли, що у 8-х класах «втрачають читачів», адже починається історико-хронологічне вивчення літератури. Кілька моїх колег-літераторів вказали, що найскладніше їхнім учням та ученицям сприймати твори античності, Відродження, середньовіччя. Наведені нижче цитати стосуються програми Ольги Ніколенко. Принагідно зазначу, що цікавилася відгуками колег-літераторів щодо літератури у 8 класі. Наведу для прикладу кілька цитат: «Найгірша ситуація в 8 класі. Це – втрачений час. Програмові твори 8 класу не можуть зацікавити ні дітей, ні (будемо відверті) вчителів. Вважаю, що в школі недоцільно будувати програму на основі історико-літературного процесу. Варто зробити її за темами (як у 5–7-х класах)».

«Усі твори зарубіжної літератури учням 5–7-х, 9-х класів подобаються. Труднощі виникають із вивченням творів у 8 класі. Особливо складні й нецікаві учням теми першої чверті».

«Загалом діти 5–6-х класів люблять яскравий світ зарубіжної літератури, де ми говоримо про казки, казкові та пригодницькі оповідання, повісті, романи. Тільки коли з 8 класу починаємо викладати за історично-літературним принципом, починаємо втрачати читача».

Мені імпонують такі думки, тому як учитель-практик дійшла висновку: отже, дітям подобається захоплива гостросюжетність, пригоди, співпереживання одноліткам, зрозумілі «сетинги» [сукупність елементів, які однозначно ідентифікують світ, де відбуваються події певного художнього твору – ред.] і проблеми (сучасність), короткі тексти.

Водночас очевидно, що відмовитися від викладання поезії, яка розвиває уяву, асоціативне мислення, естетичний смак, і вивчення певних класичних текстів неможливо. Питання радше полягає в тому, як оптимізувати співвідношення таких творів з умовно «цікавими для дітей» у програмі, і які підходи використовувати, щоб «запалити» учнівство до вивчення цих творів. Тому один з моїх принципів звучить так: «як презентуєш твір – так його і сприймуть».

РОЗДІЛ 4. ІНШОМОВНА ОСВІТА

Галина Савицька, методист
лабораторії гуманітарних дисциплін
КНЗ «Черкаський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних
працівників Черкаської обласної ради»

4.1. ДІЯЛЬНІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ У 7-9 КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Одним з основних завдань вивчення іноземної мови в закладі загальної середньої освіти є здатність учнів використовувати знання та уміння у реальних життєвих ситуаціях. Діяльнісний підхід до вивчення іноземної мови ставить акцент на активну взаємодію учнів з мовою в різних практичних ситуаціях та на розуміння мови у реальному контексті. Замість традиційного підходу, який часто заснований на механічному запам'ятовуванні граматики та словникового запасу, діяльнісний підхід ставить за мету розвиток комунікативних навичок та умінь учнів. Учні працюють над завданнями та проєктами, що спонукають їх до активного використання мови. Наприклад, вони можуть грати ролі в сценках, проводити інтерв'ю, досліджувати тему та представляти свої результати. Діяльнісний підхід ставить підвищення мотивації учнів на перше місце. Учитель враховує інтереси, потреби та рівень знань учнів, створюючи ситуації, що стимулюють їх активну участь і сприяють вивченню мови.

З найперших етапів розвитку мовних навичок при вивченні другої іноземної мови (5-6 клас, адаптаційний цикл НУШ) учні навчаються спілкуватися французькою мовою таким чином, щоб задовольнити основні потреби, такі як представлення себе, запитання та відповіді на прості особисті запитання про сім'ю, дім, місто чи село, школу, друзів та особисті інтереси. Усі ці теми мають безпосереднє особисте значення. Учні повинні навчитися виконувати такі комунікативні дії французькою мовою:

- вітати когось
- представлятися
- ставити та відповідати на прості запитання на знайомі теми
- заповнювати прості форми
- робити прості описи, щоб повідомити когось про подію
- просити про допомогу
- запитувати та давати вказівки щодо проїзду
- надсилати або відповідати на запрошення
- вибачатися або приймати вибачення
- читати оголошення
- надавати інформацію та відповідати на запитання усно, а також вміти щось про це написати

- розуміти та дотримуватися умов вступу до клубу, команди чи іншої групи
- розуміти та ставити запитання щодо завдань, які потрібно виконати
- розуміти правила та інструкції безпеки (в тому числі безпеки в інтернеті)
- робити покупки

Як задовольнити потреби всіх учнів

Ключовим аспектом діяльнісного підходу є цікавий вибір завдань, що пропонуються учням. Фактично, зміст та процеси навчання повинні бути адаптовані до потреб учня. Вчитель французької мови Нової української школи повинен враховувати потреби та інтереси учнів і пропонувати їм вибір, який стимулює та мотивує їх, а також розробляти завдання та види діяльності, які:

- враховують інтереси та підвищують мотивацію учнів
- дозволяють учням працювати в парах, невеликих групах та з усім класом
- створюють контекст, що сприяє вивченню словникового запасу та мовних структур
- вимагають використання інтелектуальних навичок

Пропонуємо приклади завдань, орієнтованих на діяльнісний підхід, які сприятимуть розвитку комунікативних навичок учнів 7-8 класів.

Ці приклади завдань, поставлені в реалістичних контекстах, що спонукають та заохочують учнів до досягнення різних навчальних цілей. Тематика завдань відповідає вимогам модельної навчальної програми для другої іноземної мови.

Objectif d'apprentissage	Contexte authentique	Tâche actionnelle
	<i>Quelle serait la situation authentique?</i>	<i>Quel est le but et le résultat/produit?</i>
J'apprends à décrire ma famille	Montrer des photos de ma famille à un ami et identifier chaque personne	Vous venez d'ouvrir un compte sur le site d'un réseau social. Discutez avec un ami francophone des photos de famille que vous voulez télécharger. Explique vos choix.
	Répondre aux questions d'un participant francophone à un programme d'échange étudiant au sujet des membres de la famille	Vous participez à un programme d'échange étudiant et c'est la première fois que vous parlez au téléphone avec le partenaire francophone qui viendra habiter chez vous le mois prochain. Répondez à ses questions concernant votre famille.
	Acheter un cadeau à un membre de ma famille et avoir à décrire cette	Vous êtes dans un magasin et avez du mal à choisir le cadeau parfait pour un membre de votre

	personne à la vendeuse	famille. Décrivez cette personne à la vendeuse francophone et répondez à ses questions sur ce que cette personne aime ou n'aime pas.
	Faire une demande pour participer à une émission de télé réalité	Vous faites une demande afin que votre famille participe à une émission de télé réalité appelée « La famille la plus talentueuse en Ukraine ». Filmez une courte vidéo décrivant les membres de votre famille à l'intention des réalisateurs francophones de l'émission
J'apprends à poser des questions simples et à y répondre	Faire la connaissance d'un nouveau camarade de classe le premier jour d'école	Une enseignante vous demande d'accueillir une nouvelle élève francophone et de lui faire faire le tour de l'école. Mettez cette élève à l'aise en répondant à ses questions sur l'école
	Demander à une amie d'emprunter des articles d'école	En arrivant au cours de français, vous constatez que vous avez oublié votre sac à dos à la maison. Posez des questions sur l'horaire de la journée à trois de vos amis et demandez-leur de vous prêter les articles dont vous aurez besoin pour passer à travers la journée.
J'apprends à faire des achats simples	Acheter des produits dans un dépanneur	Vous êtes en vacances avec votre famille et vous vous rendez dans la ville de Québec. Vous vous arrêtez pour mettre de l'essence dans l'auto. Vous entrez chez le dépanneur pour acheter quelques articles pour l'auto. Demandez au vendeur de vous aider à trouver ces articles, puis discutez du prix, des quantités et du mode de paiement.
	Commander une pizza par	Vous passez une nuit dans une

	téléphone.	ville francophone avec quelques amis. Vous avez décidé d'acheter de la pizza. Téléphonez au restaurant et commandez trois pizzas. Assurez-vous que les trois contiennent des ingrédients différents pour accommoder les goûts de tous. Discutez du prix et de la grosseur des pizzas, du mode de paiement et de la contribution de chacun.
J'apprends à fixer la date d'une réunion, à parler de dates et d'heures et à donner des directions.	Planifier une sortie au cinéma avec des amis	Les cousines francophones de votre meilleure amie sont en visite de Montréal et vous avez du mal à vous organiser pour une sortie. Parlez-vous pour fixer un point de rencontre, pour choisir le film et pour déterminer comment vous rendre au cinéma.
J'apprends à dire ce que j'aime et ce que je n'aime pas.	Décrire le cadeau que vous aimeriez recevoir pour votre anniversaire	Une amie de famille francophone que vous n'avez pas vue depuis longtemps vous téléphone pour savoir ce que vous aimeriez avoir pour votre fête. Elle semble croire que vous avez encore les mêmes goûts qu'à l'âge de cinq ans. Donnez-lui trois ou quatre suggestions de cadeaux qui vous plairaient beaucoup et expliquez vos choix.
J'apprends à demander et à suivre des directions détaillées.	Voyager dans une région francophone	Vous planifiez un voyage au Biodôme de Montréal. Vous vous rendez au guichet des visiteurs pour demander des directions. On vous remet une carte routière. En route vers le Biodôme, vous demandez à un passant si vous allez bien et bien dans la bonne direction.
		Vous êtes à la gare de train (ou à

		l'aéroport) et vous voulez de la crème glacée. Vous demandez au préposé du bureau d'information comment vous rendre au comptoir de crème glacée. Un peu plus tard, un touriste français vous aperçoit en train de savourer un cornet et vous demande où se trouve le comptoir de crème glacée. Expliquez-lui comment s'y rendre.
		Vous rendez visite à un ami qui habite dans les résidences étudiantes d'une université en Acadie, au Nouveau-Brunswick. Vous aboutissez au campus universitaire, mais vous n'arrivez pas à trouver les résidences étudiantes. Vous arrêtez un groupe d'étudiants pour demander des directions.
J'apprends à donner ou à demander des opinions personnelles dans le cadre de discussions informelles avec mes amis.	Discuter de livres, de musique, de cinéma, etc.	Vous vous rendez à Québec pour visiter un ami. Vous décidez d'aller voir un film ensemble. Vous aimez beaucoup les comédies, mais votre ami préfère les films d'action. Discutez avec votre ami et expliquez-lui pourquoi vous préférez les comédies
	Demander l'opinion des autres avant de faire un achat	Vous envoyez un courriel à des amis francophones pour savoir quel genre de téléphone et quel plan de données ils utilisent et ce qu'ils pensent des services offerts par diverses compagnies de téléphone. Partagez l'information avec vos parents et tentez de les convaincre de vous aider à payer le plan de données

J'apprends à être en accord ou en désaccord poliment avec quelqu'un.	Refuser un repas dans un restaurant	Vous avez commandé des pâtes végétariennes dans un restaurant français, mais le serveur vous apporte une lasagne à la viande, insiste que c'est ce que vous avez commandé et affirme qu'elle est délicieuse. Essayez de convaincre poliment le serveur de vous apporter ce que vous avez commandé
J'apprends à demander à quelqu'un de clarifier ou de préciser ce qu'il vient juste de dire.	Acheter d'autres pièces pour votre ordinateur	Vous participez à un programme d'échange étudiant. En vous promenant dans la rue, vous apercevez des affiches annonçant des soldes extraordinaires et décidez d'acheter des pièces ou des logiciels pour votre ordinateur. Vous essayez de comprendre les explications du vendeur francophone, mais le sens de certains mots vous échappe. Demandez au vendeur de vous expliquer la signification de ces mots
J'apprends à exprimer mes opinions par écrit.	Envoyer une lettre au rédacteur en chef d'un journal	Un promoteur immobilier veut construire un petit centre commercial sur un terrain où se situe un joli parc fréquenté par beaucoup de familles et d'enfants. Écrivez une lettre au rédacteur en chef du journal français local expliquant toutes les raisons pour lesquelles le parc et ses espaces verts doivent être préservés.
	Remplir un formulaire de sondage	Vous et votre famille avez effectué un séjour dans un hôtel à Lyon. Remplissez le formulaire de sondage sur la satisfaction des clients avant de partir.

Використання сучасних комунікаційних технологій для завдань, орієнтованих на дії

Технології можуть бути потужним інструментом для вивчення основних знань французької мови. Вони забезпечують безпечне середовище, яке заохочує учнів до спілкування, сприяє зворотному зв'язку з вчителем, дозволяє учням переглядати та самостійно оцінювати свої усні досягнення, а також мотивує їх, використовуючи їхні інтереси, зони комфорту та сфери знань. Використання різноманітних технологій підсилює та доповнює автентичний характер діяльнісно-орієнтованого підходу.

Мобільні телефони. Учні щодня використовують свої мобільні телефони для усної та конкретної взаємодії. Мобільні телефони можуть бути дуже корисними для багатьох автентичних та орієнтованих на дії завдань.

Медіа. Такі медіа, як телебачення, радіо, газети, блоги та вебсайти, надають конкретні тексти французькою мовою та дають учням можливість виконувати завдання, орієнтовані на дії, під час уроків французької мови. Неформальні або класні дискусії, дебати в невеликих групах та діалоги можуть призвести до автентичного, релевантного та спонтанного вербального досвіду, пов'язаного з використанням медіа.

Соціальні медіа. Такі технології, як блоги, електронна пошта, обмін музикою та фотографіями, послуги голосового зв'язку, подкасти, радикально змінили спосіб спілкування учнів. Вчителі французької мови можуть використовувати ці технології для організації віртуальних обмінів зі учнями з усього світу, сприяння культурній грамотності та підготовки для учнів автентичних завдань.

Покликання на вправи, пов'язані з комунікаційними технологіями і соціальними медіа:

https://drive.google.com/file/d/1OBYQCOmnQ-znph1cqB_osFfEJiFpXV1/view

(parler d'Internet, des réseaux sociaux et de l'informatique)

<https://www.lefleenfete.com/fiches-p%C3%A9dagogiques/b2/2-les-reseaux-sociaux>

(les réseaux sociaux)

<https://surl.li/qeanzu> (éduquer aux réseaux sociaux)

<https://apprendre.tv5monde.com/fr/vocab/les-reseaux-sociaux> (les réseaux sociaux: vocabulaire et jeux).

Оксана Авраменко, Надія Вертипорох,
Майя Зуєва, Анна Войцюх, Анна
Кравцова, Людмила Лук'ященко,
Єлізавета Юр'єва, Людмила Ярмоленко,
учителі іноземної мови Золотоніської
гімназії ім. С.Д.Скляренка Золотоніської
міської ради

4.2. ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У 8 КЛАСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ВПРОВАДЖЕННЯ ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ CLIL

Сучасні освітні підходи дедалі частіше орієнтуються на активну роль учня у процесі навчання, де ключовим стає не пасивне засвоєння знань, а їхнє практичне застосування в реальних або змодельованих життєвих ситуаціях, формування в учнів життєвих компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в швидкозмінному світі. Основою формування ключових компетентностей є особистісні якості, особистий, соціальний, культурний і навчальний досвід учнів; їх потреби та інтереси, які мотивують до навчання; знання, уміння та ставлення, що формуються в освітньому, соціокультурному та інформаційному середовищі, у різних життєвих ситуаціях.

В умовах інтеграції України у світовий освітній простір особливої ваги набувають підходи, що поєднують глибоке опанування навчальним змістом з розвитком навичок міжкультурного спілкування, критичного мислення, співпраці, здатності до самоосвіти. Одним із таких підходів є **діяльнісний підхід**, який визначає навчання як процес активної, цілеспрямованої і осмисленої діяльності учнів з метою розвитку їх комунікативних навичок. У контексті навчання іноземних мов у 8 класі "Нової української школи" цей підхід може означати орієнтацію на реальні життєві ситуації, сприяючи вивченню мови через практичні завдання, інтерактивні вправи та рольові ігри. Головна мета - забезпечити учням можливість застосовувати знання мови на практиці, що сприяє їхньому успішному навчанню і розвитку мовленнєвих навичок.

Діяльнісний підхід є одним із провідних напрямів сучасної педагогіки, що базується на ідеї про те, що знання набуваються найефективніше в процесі активної діяльності учнів. Згідно з концепцією Л.С. Виготського, засвоєння знань відбувається в процесі взаємодії суб'єкта з середовищем, а навчання має випереджати розвиток, стимулюючи появу нових форм мислення. Вітчизняні науковці (І.Зязюн, С.Гончаренко, О.Савченко) також підкреслюють, що діяльність учня є центральним елементом освітнього процесу, а навчальний матеріал має подаватися як основа для осмисленої практичної дії.

У межах діяльнісного підходу учень виступає не об'єктом, а суб'єктом навчання — активним учасником, який здобуває знання через дослідження, експериментування, спілкування, створення власного продукту. Це відповідає запитам Нової української школи, яка декларує перехід від знаннєвої моделі до компетентнісної, де знання мають бути не самоціллю, а інструментом для дій.

У контексті діяльнісного підходу особливу роль відіграють інтерактивні форми роботи, проектна діяльність, навчальні ігри, міжпредметна інтеграція, дослідницькі завдання, що забезпечують цілісне формування ключових компетентностей. Саме такі форми активно реалізуються в рамках методу **CLIL (Content and Language Integrated Learning)** — інтегрованого навчання предмета і іноземної мови.

Метод CLIL виник у Європі як відповідь на потребу навчати дітей іншими мовами без втрати якості предметного змісту. Його засновниками вважають Д. Марша (David Marsh) та Д. Кедді (Do Coyle), які визначили чотири базові компоненти CLIL — так звані **4C's**:

- **Content** (зміст) — предметне навчання;
- **Communication** (спілкування) — розвиток мовленнєвої компетентності;
- **Cognition** (мислення) — розвиток пізнавальних процесів і критичного мислення;
- **Culture** (культура) — формування міжкультурної свідомості.

Саме така модель дозволяє реалізувати принципи діяльнісного підходу: учні не лише сприймають нову інформацію, а й активно працюють з нею — аналізують, порівнюють, висловлюють судження, ставлять запитання, створюють власні продукти. Мова, у свою чергу, слугує **інструментом діяльності**, а не лише предметом вивчення. Це відповідає підходу до мови як до засобу комунікації, пізнання й соціальної взаємодії.

Окрім того, CLIL сприяє розвитку **предметно-мовної інтеграції**, яка дозволяє одночасно формувати когнітивну та комунікативну сфери. Це відкриває можливості для глибшого занурення учнів у навчальний матеріал, стимулює внутрішню мотивацію до навчання, розвиває навички XXI століття — критичне та креативне мислення, вміння співпрацювати й вирішувати проблеми.

CLIL не лише розширює можливості міжпредметної інтеграції, а й виступає засобом формування цілісної картини світу, сприяє розвитку комунікативної та пізнавальної активності учнів, навчає застосовувати знання в реальних контекстах. Застосування цього методу в навчальному процесі змінює характер засвоєння матеріалу — від репродуктивного до продуктивного, де провідну роль відіграє **діяльність учня як дослідника, мовця, аналітика, творця**.

Таким чином, використання CLIL в освітньому процесі є не лише актуальним, а й методично виправданим підходом, який органічно поєднує

завдання предметного й мовного розвитку учнів у контексті діяльнісної парадигми сучасної освіти.

CLIL вважається інноваційним методом навчання мови. Цей навчальний метод поєднує мову та зміст, щоб одночасно розвивати мовні навички та спеціальні знання учнів. В основі методу CLIL лежить структура 4Cs: зміст, пізнання, спілкування та культура. По-перше, учні вивчають зміст уроку мови. По-друге, CLIL допомагає розвивати когнітивні навички: «Щоб дати можливість учням створити власну інтерпретацію контенту, його необхідно проаналізувати на відповідність його мовним вимогам». По-третє, спілкування полягає у вивченні мови в іншому контексті. Нарешті, культурна обізнаність, як зазначено вище, є критично важливим компонентом для просування іноземної мови.

В результаті дослідження ефективності CLIL для вивчення іноземної мови було виявлено, що вивчення мови та вивчення культури йдуть пліч-о-пліч. Майже неможливо вивчити мову без вивчення культури, яка оточує цю мову. Насправді культурна обізнаність допомагає впливати на те, як люди говорять. Результати досліджень показали значне покращення культурної обізнаності студентів шляхом впровадження методу CLIL.

Беручи участь у пілотному проєкті НУШ за підручником , ми намагаємося застосовувати ключові моменти CLIL під час освітнього процесу у восьмих класах, на яких базується цей ефективний підхід до навчання. На заняттях запроваджуємо чотири основні елементи (4Cs — Content, Communication, Cognition і Culture), які разом формують його методологію.

Застосовуючи метод CLIL, ми звернули увагу, що завдання, спонукають учнів мислити критично, вирішувати проблеми та навчатися обробляючи інформацію цільовою мовою. Автентичні матеріали CLIL сприяють міжкультурному взаєморозумінню, готують учнів до життя в глобалізованому світі, надаючи навчальному процесу більше змісту і практичності.

Найулюбленішою активністю сучасних дітей є перегляд фільмів та подкастів, влогів і рілсів. Прикладом використання таких матеріалів може бути перегляд, обговорення та написання рев'ю на фільм з метою активізації мовних навичок і з можливістю застосування їх у повсякденному житті.

Вивчаючи тему «Здоров'я», до роботи з учнями залучаються медичні працівники, які пояснюють медичну термінологію та алгоритм надання першої допомоги в надзвичайних ситуаціях.

Це додає різноманітності та робить навчання ефективнішим і цікавішим!

У процесі роботи ми намагаємося зробити навчання активним, заохочуючи учнів до активної співпраці через спільні завдання, які адаптовані до віку учнів та їх рівня володіння мовою.

У процесі практичного впровадження CLIL застосовуються різні підходи, зокрема: проєктна діяльність, дискусії, дослідницькі завдання та інтерактивні методи. Завдяки цьому учні не лише поглиблюють знання з основних навчальних дисциплін, а й удосконалюють володіння англійською мовою.

Ключову роль у цьому процесі має професійний підхід учителів, які мають забезпечити учнів цікавими та змістовними навчальними матеріалами й завдання, які адаптовані до реального життя учнів і їхніх майбутніх професій. Важливо також підбирати тексти, які відповідають мовному рівню школярів. Перед початком роботи вчитель спільно з учнями визначає перелік ключових лексичних одиниць, необхідних для виконання завдань. Додатково педагоги можуть запропонувати приклади робіт старших учнів, що ілюструють очікувані результати та слугують натхненням для молодших класів.

Заняття за методикою предметно-мовного інтегрованого навчання передбачає активну роботу із текстовими матеріалами. Рекомендується доповнювати тексти ілюстраціями, щоб учні могли краще уявити зміст прочитаного. Під час аналізу автентичних матеріалів важливо, щоб учні визначали структурні маркери текстів. До таких маркерів належать як лінгвістичні елементи (заголовки, підзаголовки), так і візуальні матеріали, наприклад, схеми чи діаграми. Після визначення основних маркерів можуть бути проаналізовані структура тексту та змістове наповнення.

Під час роботи з учнями можна застосовувати такі методи як:

- метод сценарію (“storyline method”)
- метод моделювання
- метод “Mind-Map”

CLIL можна розділити на два основні типи:

Soft CLIL часто використовується в класах початкової школи, щоб полегшити учням вивчення іноземної мови, навчивши їх основним словам і фразам.

Цей підхід ідеально підходить для початківців, оскільки він допомагає їм почуватися комфортно, не відчуваючи себе перевтомленими. Вони можуть грати з новою мовою весело, без напруження, зміцнюючи свою впевненість.

Hard CLIL передбачає викладання курсу іноземною мовою. Цей метод призначений для учнів, які мають середній або вищий рівень володіння мовою.

CLIL Lesson Plan

Group: Private
Secondary Art School

Time: 4 years studies

Topic: Creating a
structure to
implement CLIL to
our school

Previous
knowledge/skills:
English from level A2-
B1

Aim: Passing the Final
Leaving Examination in
English - talking about
my field of studies

У викладанні CLIL можна використовувати штучний інтелект. ШІ змінює ситуацію в освіті. Найновіші інструменти штучного інтелекту, такі як адаптивні навчальні платформи, перекладачі в реальному часі та інтерактивне моделювання перетворюють уроки на персоналізовані та цікаві. ШІ в CLIL сприяє ефективному використанню різних стилів навчання, гнучкості та динамічності.

Основними перевагами методики CLIL є:

➤ Покращення мовних навичок. Учні засвоюють мову в змістовному контексті, що часто призводить до кращого запам'ятовування та вільного мовлення;

➤ Стимуляція когнітивного розвитку. Покращення навичок вирішення проблем, критичного мислення та багатовимірності, залучення учнів до двох когнітивних областей (мова + предмет).

➤ Заохочення активного навчання. Завдання більше орієнтовані на учня; учні більше взаємодіють через обговорення, проекти та завдання цільовою мовою.

➤ Мотивація учнів. Актуальність у реальному світі та подвійний фокус роблять навчання більш захоплюючим і цілеспрямованим;

➤ Підготовка до глобального громадянства, що сприяє міжкультурній обізнаності та готує студентів до міжнародного середовища (академічного та професійного).

➤ Підвищення впевненості. Учні стають більш впевненими, використовуючи мову в академічному та повсякденному контексті.

Метод CLIL (Content and Language Integrated Learning) має чимало переваг, проте є й певні недоліки, які варто враховувати при його впровадженні.

1. Для викладання за методикою CLIL учителі-предметники повинні володіти іноземною мовою та навичками її викладання. Не всі педагоги можуть бути до цього готові. Вчитель повинен бути одночасно фахівцем у певній дисципліні та лінгвістом. Тому в багатьох школах чи навчальних закладах може виникнути брак таких спеціалістів. Потрібні фахівці з подвійним розвитком: зі спеціалізацією як у природничих науках, так і з володінням іноземною мовою.

2. Деякі учні можуть не мати достатнього рівня знання іноземної мови, щоб успішно вивчати інший предмет іноземною мовою за методом CLIL. Це може викликати труднощі з розумінням матеріалу. Якщо в класі є учні з різним рівнем володіння мовою, слабші можуть відставати, а сильніші — нудьгувати. Учнім доводиться одночасно опановувати новий предмет та нову мову, що може призвести до перевантаження та зниження мотивації.

3. Відсутність належного методичного забезпечення уроків CLIL: учителі повинні або самостійно створювати матеріали, які гармонійно поєднують зміст предмету та способи вивчення мови, або адаптувати іноземні професійні матеріали до рівня володіння мовою учнями. Обмежені ресурси для навчання CLIL створюють певні проблеми для вчителів. Адаптованих підручників і матеріалів, які охоплюють і предмет, і мову, мало.

4. Немає стандартизованих підходів до впровадження методики CLIL, що може призвести до різниці в якості викладання в різних ЗНЗ.

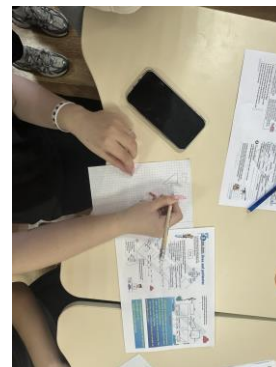
5. Спрощення матеріалу під час адаптації тексту, що може призвести до неповного вивчення змісту.

6. Багато часу на підготовку уроку, який об'єднує науку та іноземну мову;

7. Складність вибору критеріїв для одночасного оцінювання знань з предмету та рівня володіння іноземною мовою.

Використовуючи матеріали підручника Full Blast 8 for Ukraine (H.Q. Michell-Marileni Malkogiannis), намагаємося впроваджувати методику CLIL на уроках у 8 пілотних класах НУШ.

Приклади планів проведених уроків у пілотних 8 класах:

CLIL Lesson Plan – Area and Perimeter

Subject: Mathematics

Language Focus: English

Topic: Area and Perimeter (Shapes): Pythagorean theorem

Age Group: 13–14 years

Duration: 45 minutes

Learning Objectives

Content Objectives:

- Identify and name basic shapes: square, rectangle, triangle using Pathagorian theorem

- Calculate perimeter and area of 2D shapes.

- Understand and apply mathematical formulas.

Language Objectives:

- Use mathematical vocabulary (length, width, height, area, perimeter).

- Use expressions like:

- “The area of a rectangle is...”

- “To find the perimeter, you add...”

- “Multiply ... by ...”

- “The hypotenuse is ...”
- “The leg is ...”
- Practice speaking and writing skills to describe steps.

Materials

- Worksheets
- Rulers
- Colored pencils
- Whiteboard and markers

Lesson Procedure

Warm-up (10 mins)

What do you know about shapes?

What is area? What is perimeter?

- Show a square or rectangle on the board.

Presentation (10–15 mins)

1. How to define perimeter = total length around a shape.

How to define area = amount of space inside the shape.

Each shape has an area and a perimeter.

AREA

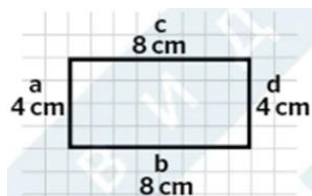
The area of a shape is the measurement of space within the surface of a two dimensional shape.

PERIMETER

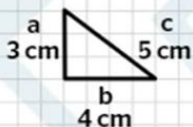
The perimeter of a shape is the length of the outline of the shape.

Demonstration of examples using formulas:

- Rectangle area = length $\times$ width
 - Perimeter = add all sides
 - Triangle area = (base $\times$ height) $\div$ 2
2. Highlight language structures (math verbs: add, multiply, divide).

perimeter = cm + cm + cm + cm = cm
 area = cm x cm = cm²

perimeter = cm + cm + cm = cm
 area = $\frac{\text{cm} \times \text{cm}}{2} = \text{cm}^2$

Practice (15–20 mins)

Students complete sections B and C from the worksheet:

Work in pairs: Calculate area and perimeter of given shapes.

(Encourage speaking: “What is the length?” “Let’s multiply...” “We need to add...”)

1. Now look at the shapes and find the area and perimeter of each one.

Calculate area and perimeter of given shapes

1.	2.	3.
perimeter = cm area = cm ²	perimeter = cm area = cm ²	perimeter = cm area = cm ²

Practice (15–20 mins)

Students complete sections B and C from the worksheet:

Work in pairs: Calculate area and perimeter of given shapes.

(Encourage speaking: “What is the length?” “Let’s multiply...” “We need to add...”)

Teacher monitors and helps with both math and language.

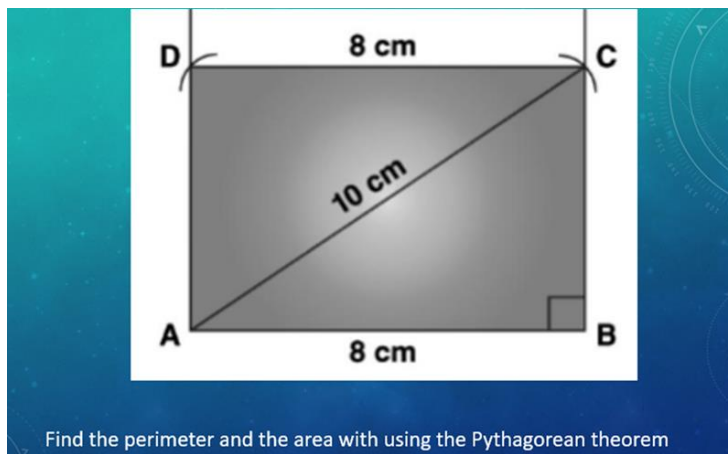
2. Highlight the Pythagorean theorem

In a right triangle, the quadrature of the hypotenuse is equal to the sum of the squares of the legs.

This triangle is exactly half a rectangle.
 Find the area of the rectangle first and then divide (÷) it in half.

Students do the task:

Find the perimeter of a right triangle if its legs are equal to 6 cm and 8 cm

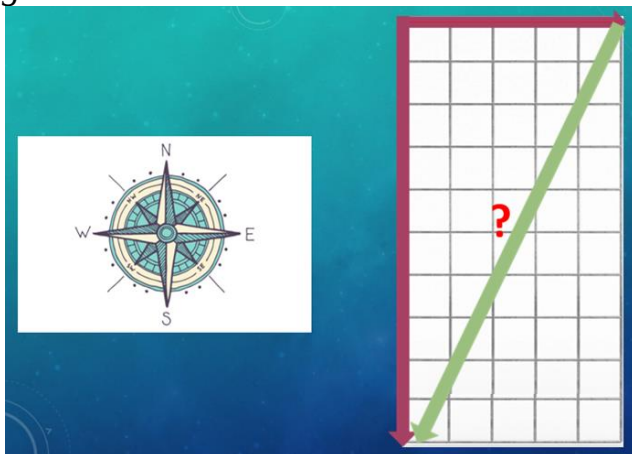
Production (15 mins)

Project task 2

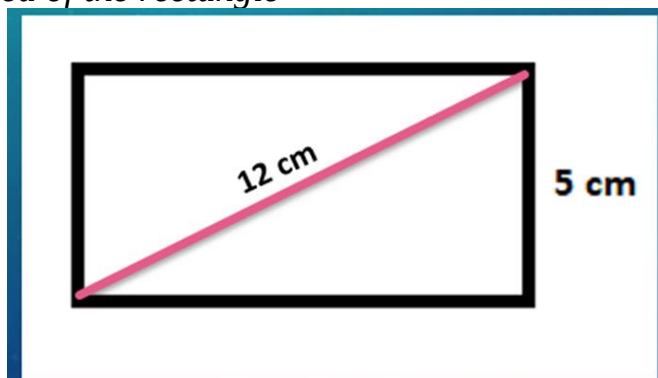
- Students design a student area on the grid:

Language tip: Encourage full sentences and use of new vocabulary.

1) Two paths emerged from one corner of the garden plot. One to the east is 5 meters long, and the other to the south is 12 meters long. What is the length of the track connecting the ends of these tracks diagonally. And how many meters of fencing are needed to surround the entire site?

2) The diagonal of a rectangle is 12 cm, and one of the sides is 5 cm. Find the area of the rectangle

Wrap-up / Reflection (5 mins)

- Ask: "What have you learnt today?"

"Was it easy to talk about math in English?"

"What was the most challenging task for you?"

Materials Needed

- Page from the textbook (image you provided)
- Projector/board
- Internet access or printed sign language alphabet
- Printed Braille alphabet (optional tactile version)
- Worksheet with comprehension and vocabulary tasks

Lesson Stages

1. Warm-up / Lead-in (5–10 minutes)

- Ask students: How do people who can't hear or see communicate?
- Show short videos of people using Braille and sign language.

Before watching:

- Do you know what Braille is? Who uses it?
- Have you ever tried reading something with your eyes closed? What was

it like?

VIDEO

- The YouTube video "What is it like to read without sight?" – BBC REEL is powerful and insightful. It helps students understand not just how Braille works, but also the emotions and challenges behind it.

- https://www.youtube.com/watch?v=_mzhn7InWDg

While watching (guided questions):

1. How old was the man when he started learning Braille?
2. What does he say about the importance of learning Braille?
3. How does he describe the feeling of reading with her fingers?

After watching:

1. What surprised you the most in the video?
2. Do you think it's easy or difficult to learn Braille? Why?
3. What can we learn from her experience?
4. Would you like to try reading Braille? Why or why not?

Vocabulary Focus

Target Words:

- blind (adj.)
- sight (n.)
- dot (n.)
- deaf (adj.)
- facial expression (n.)
- sign (n.)

Stage 1: Vocabulary Presentation (10 minutes)

1. Matching Activity (Pair Work)

Give students the definitions (from your key box) on one set of cards and the vocabulary words on another. They match them.

blind (adj.) – not being able to see
sight (n.) – the ability to see
dot (n.) – a small circle
deaf (adj.) – not being able to hear
facial expression – a feeling that is communicated using the face
sign (n.) – a movement or sth that gives sb information

A . Match the words with the definitions (1–6):

Word Match to Definition

1. blind	☐ A. A small circle
2. sight	☐ B. A movement or something that gives information
3. dot	☐ C. Not being able to hear
4. deaf	☐ D. A feeling shown with the face
5. facial expression	☐ E. Not being able to see
6. sign	☐ F. The ability to see

2. Visual Context (Class Discussion)

Project or show photos of:

- A Braille book (to explain dot and blind)
- A person using sign language (for sign, deaf, facial expression)
- An eye chart (for sight)

Ask guiding questions like:

What do you think is happening here? Which word fits this picture?

Stage 2: Vocabulary Practice (10–15 minutes)

1. Gap-Fill Exercise

Example sentences:

- People who are _____ cannot see. (blind)
- A _____ is a very small circle. (dot)
- She used a happy _____ to show she was excited. (facial expression)
- People who are _____ use sign language to communicate. (deaf)
- A _____ helps people understand something without using words. (sign)
- Louis Braille lost his _____ when he was very young. (sight)

2. Vocabulary Sorting

Put the words into two categories:

Related to Seeing: sight, blind, dot

Related to Hearing/Communication: deaf, facial expression, sign

3. Personalised Questions (Speaking)

Ask students in pairs:

- Have you ever met a person who is deaf or blind?

- Do you know any signs in sign language?
- Can you think of a situation where a facial expression gave you information?

2. Reading & Comprehension (15 minutes)

- Students read the text in pairs.
- Highlight the words in yellow (blind, sight, dots, deaf, facial expressions, signs).
- Use dictionaries or a guided glossary to find definitions.
- Quick matching exercise: match word → definition → image/symbol.

A. Match the words with symbols/images (1–6):

Word	Symbols/Images:
1. blind	a)
2. sight	b)
3. dot	c)
4. deaf	d) (emotions on faces)
5. facial expression	e)
6. sign	f) (or a hand sign)

3. Comprehension Check (10 minutes)

- **Task C: Students work individually or in pairs to answer True/False questions.**
- **Discuss answers as a class and justify.**

Answers:

1. F
2. F
3. T
4. T
5. F

4. Braille Alphabet Task (Task D) (10 minutes)

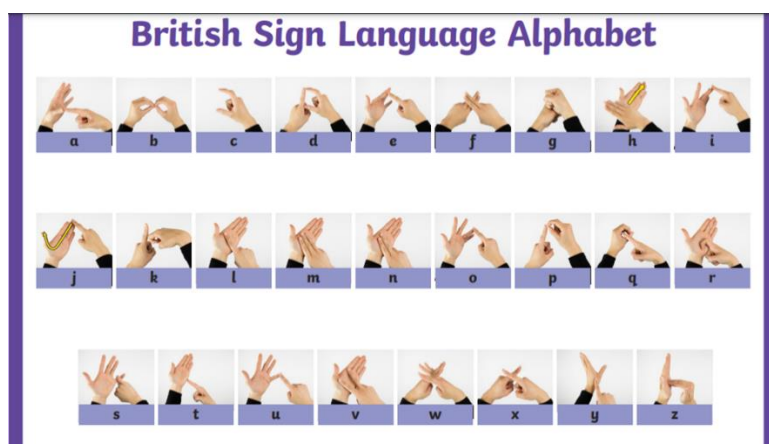
- Students decode the Braille message using the chart.
- Optional: Let them write their name or a short word in Braille using dotted stickers or pencils.

5. PROJECT: Learn Your Name in Sign Language (15 minutes)

Step-by-step instructions:

1. Search the alphabet:

Use the Internet to find a fingerspelling alphabet in a chosen sign language (e.g. British Sign Language, American Sign Language). You can type: “British Sign Language fingerspelling chart” in Google Images.

2. Write your name:

On a sheet of paper, write your name and next to each letter, draw or copy the corresponding sign from the alphabet chart.

3. Practice:

Practice showing your name letter by letter with your fingers.

4. Teach a classmate:

Work in pairs. Teach your partner how to spell your name using sign language and then learn theirs.

5. (Optional) Present your signed name to the class or in a small group.

Assessment

- Informal assessment through participation in reading, speaking, and vocabulary tasks.
- Completion of Braille decoding and signing task.

Homework / Extension

- Research one famous person who is deaf or blind and prepare a short paragraph or presentation.
- Write 5–8 sentences summarizing what they learned today using target vocabulary.

Освітній процес має бути активним. Середовище активного навчання – це те, до чого завжди має прагнути клас CLIL. Учні постійно слід заохочувати до активної участі в процесі навчання, часто через спільні завдання, які сприяють взаємодії та спілкуванню з однолітками.

У наш час оволодіння кількома мовами відкриває двері до кращої освіти та кар'єрних можливостей. Ось тут і з'являється CLIL (інтегроване навчання змісту та мови), яке допомагає учням вивчати предмети іноземною мовою, налаштовуючи їх на багатомовність до досягнення повноліття. Але щоб це спрацювало, вчителям потрібна першокласна підготовка, яка допоможе сформувати глобально мислячих багатомовних громадян.

Незважаючи на те, що впровадження методології CLIL у середню освіту може спричинити певні труднощі, загалом це сприяє інтегрованому розвитку учнів, поліпшує їхні мовні та предметні знання та готує їх до життя в

глобальному середовищі. Враховуючи конкретні обставини та потреби школи та учнів, можна забезпечити високу ефективність.

Враховуючи наведені аспекти методики CLIL, можна дійти висновку про доцільність її використання в навчальному процесі, оскільки вона відповідає сучасній потребі поєднання дисциплін та сприяє мотивації професійного самовдосконалення у штучному мовному середовищі. Також важливо підкреслити необхідність подальшої роботи.

ДОДАТОК 1

Світлана ПАВЛИК, Жанна ШЕВЧЕНКО,
учителі української мови та літератури
Навчально-виховного комплексу
«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3-
колегіум» Смілянської міської ради

Тема «Словосполучення»

Вправа «Словосполучення в моїй улюбленій книзі»

Оберіть улюблену книгу і знайди в ній різні типи словосполучень. Проаналізуйте, як автор використовує словосполучення для створення образів, передачі думок і почуттів.

Вправа «Словосполучення в рекламі»

Проаналізуйте рекламу різних товарів і послуг. Знайдіть у рекламі яскраві, що запам'ятовуються, словосполучення і поясніть, чому вони так діють на споживача.

Вправа «Лісова лабораторія»

- ✚ Складіть словосполучення зі словами: дерево, птах, гриб, ягода, листя, трава.
- ✚ Порівняйте словосполучення «сосна висока» і «сосна струнка».
- ✚ Складіть речення про те, що ти відчуваєш, коли гуляєш лісом.

Вправа «Оживи море своїми словами»

- ✚ Складіть словосполучення зі словами: хвиля, пісок, корабель, чайка, сонце.
- ✚ Порівняйте словосполучення «синій океан» і «чорне море».
- ✚ Складіть речення про те, що ти відчуваєш, коли дивишся на море.

Вправа «Сплети візерунок із космічних слів»

- ✚ Складіть словосполучення зі словами: зірка, планета, ракета, космонавт, сузір'я.
- ✚ Складіть речення про те, як ти уявляєш собі подорож у космос.

Вправа «Ерудований екскурсовод»

- ✚ Уявіть себе екскурсоводом, що розповідає туристам про місто.
- ✚ Підготуйте невелику розповідь про місто, використовуючи різноманітні словосполучення.

Тема «Головні та другорядні члени речення»

«Живі речення»

Учні виконують роль слів у реченні. За командою вчителя вони шикуються так, щоб утворити речення із запропонованих слів.

Вправа «Зміни настрій речення»

Речення: **Хлопчик дивився на небо.**

Зміни другорядні члени так, щоб речення звучало:

- Радісно.
- Сумно.
- Таємничо.

Наприклад:

- Хлопчик із захопленням дивився на яскраве блакитне небо.
- Хлопчик із сумом дивився на похмуре небо.
- Хлопчик мовчки дивився на зоряне нічне небо, ніби шукаючи відповідь.

Вправа «Гра з обставинами»

Речення: **Друзі зустрілися.**

Зміни другорядні члени, щоб відповісти:

- Де вони зустрілися?
- Коли це сталося?
- Як вони зустрілися?

Наприклад:

- Друзі зустрілися біля шкільного стадіону.
- Друзі зустрілися ввечері після уроків.
- Друзі зустрілися радісно, обіймаючи одне одного.

Вправа «Розшифруй таємницю»

Речення: **Кіт сидить на підвіконні.**

Зміни другорядні члени речення так, щоб вийшло кілька різних історій.

Наприклад:

- Кіт сидить на підвіконні і спостерігає за птахами.
- Старий кіт сидить на сонячному підвіконні і муркоче.
- Бездомний кіт сидить на холоднім підвіконні і мріє про теплий дім.

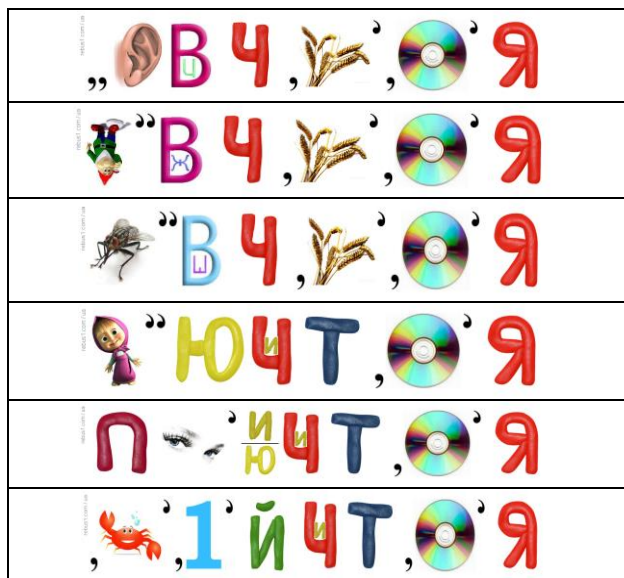
Вправа «Знайди зайве»

У кожному рядочку знайди зайве слово, яке не є прикладкою:

- Лікар Іваненко, зелене яблуко, місто Київ, книга-підручник.
- Собака Пундик, веселий клоун, річка Дніпро, нова машина.
- Стара бабуса, розумний хлопчик, місто Київ, сонячний день.

Вправа «Присудки в ребусах»

Розгадай ребуси і поясни, який вид присудка в них зашифрований.

Відповіді:

Хочу вчитися

Можу вчитися

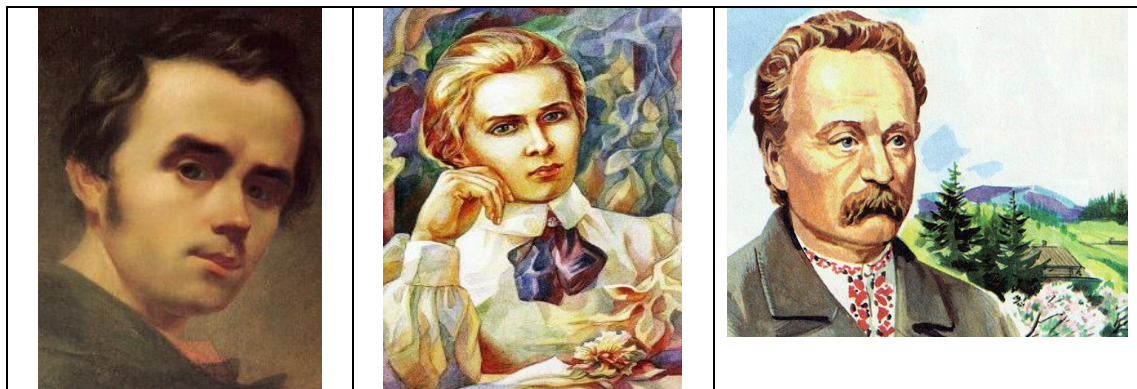
Мушу вчитися

Маю вчитися

Починаю вчитися

Радий вчитися

Вправа «Оживи картину»

Відгадай, хто зображений на портреті, а потім склади кілька речень, використовуючи прикладки, описуючи зовнішність, характер та досягнення цієї особистості.

Приклад опису Тараса Шевченка:

- Великий український поет Тарас Шевченко, пророк нашого народу, мав проникливий погляд і романтичну душу.
- Тарас Шевченко, борець за волю України, залишив незабутню спадщину для нащадків.

Тема «Односкладні речення»

Вправа «Емоційна палітра»

Розглянь зображення. Які емоції воно викликає у тебе? Чи можна передати будь-яку емоцію за допомогою односкладних речень? Створи текст, використовуючи лише односкладні речення, щоб передати свій стан. Визнач види цих речень.

Наприклад: Віра. Надія. Сила. Єднання. Боротьба. Перемога. Свобода. Мир. Радість. Сльози. Біль. Злість. Але подолаємо. Ідемо далі. Переможемо!

Вправа «Мовна лабораторія»

Учні працюють у групах. Кожна група отримує одне і те ж речення, яке можна перетворити на різні типи односкладних речень. Завдання: продемонструвати всі можливі варіанти.

Речення

- Вони читають цікаву книгу.
- Ми збираємося на пікнік.
- Дощ стукає у вікно.
- Сонце світить яскраво.

Варіанти перетворення для речення «Вони читають цікаву книгу»:

Називне: Книга. Читання.

Означено-особове: Читаємо цікаву книгу.

Неозначено-особове: Читають цікаву книгу.

Узагальнено-особове: Хто багато книг цікавих читає, той багато знає.

Безособове: Читається цікаво. Завжди цікаво читати книги.

Вправа «Від малюнка до історії»

Створи невелику розповідь за мотивами колажу, використовуючи лише односкладні речення. Додай до своєї розповіді деталі, яких немає на колажі.

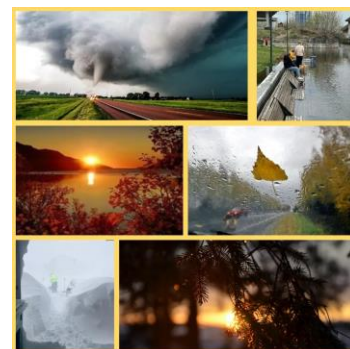
Вправа «Односкладні речення від кота Інжира»

Які односкладні речення мотивують? Визнач типи речень.

Вправа «Мовний колаж»

Розглянь уважно колаж. Створи короткий опис того, що ти бачиш, використовуючи лише односкладні речення. Спробуй передати атмосферу та емоції, які викликає у тебе цей колаж.

Тема «Звертання та вставні слова»

Гра «Перевтілення»

Учні обирають картки з іменами персонажів або явищ (ліс, сонце, дощ, мама, вчитель, друг, змія, дракон). Кожен має звернутися до класу від імені свого персонажа. Інші мають вгадати, хто це.

Наприклад:

- О люди, я дарую вам тепло і світло! (Сонце).
- Любі діти, оберігайте мене, бо я вам потрібен! (Ліс).

Створення коміксу «Пригоди Звертання»

Створи комікс, у якому головним героєм є Звертання. Його місія – допомагати іншим правильно будувати речення й прикрашати мову.

- ... вони вже повернулися додому.
- ... він забув про нашу зустріч.

Виражають емоції:

- ... все обійшлося.
- ... я не можу прийти на свято.
- ... що ти не поділяєш мою думку.

Виражають ввічливість:

- ... передайте йому мій привіт.
- ... я запізнюся на зустріч.

Юлія ОПАНАСЕНКО, учитель
української мови та літератури
Золотоніської спеціалізованої школи
№2 інформаційних технологій
Золотоніської міської ради

Робота з текстом.

День без мобільного телефону

Ранок. Прокидаюся. Звичний рух – рука до смартфона. Але... стоп. Сьогодні експеримент. Без телефону.

Перша година – дивно. Незвично. Хочеться перевірити повідомлення. Порожнеча. Що робити?

Сніданок. Тиша. Без музики, без відео. Вперше за довгий час дивлюся у вікно. Дереву гойдає вітер. Сонце. Сусідка вигулює собаку.

День триває. Час тягнеться повільніше. Спілкування в реальності. Розмова з другом. Сміх. Живі емоції.

Вечір. Відчуття свободи. Голова ясна. Завтра знову смартфон? Пауза. Подумаю.

Завдання до тексту

1. Випишіть з тексту всі односкладні речення та визначте їх вид (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові, називні).
2. Як впливають односкладні речення на ритм і емоційність тексту? Чому автор їх використовує?
3. Перетворіть три односкладні речення на двоскладні. Чи змінилася динаміка тексту?
4. Придумайте три власні речення за зразком односкладних речень у тексті.
5. Знайдіть у тексті називні речення. Як вони допомагають створити атмосферу?
6. Уявіть, що цей текст – частина щоденника. Напишіть продовження (4-5 речень), використовуючи щонайменше три односкладні речення.
7. Поміркуйте: чи змогли б ви провести день без телефону? Напишіть короткий відгук (3-4 речення), використовуючи односкладні речення.

Мінітвір із забороненим словом.

 Завдання: напишіть короткий твір (5-6 речень) на тему «Моя ідеальна суббота», уникаючи слова «Я».

Приклад початку:

Суботній ранок розпочинається з ароматного чаю. На столі – улюблена книжка. Сонце зазирає у вікно...

✓ Спробуйте написати текст без займенника «ми» або «він/вона».

✚ Челендж «Зміни речення».

Візьміть просте речення «Сонце гріло» і поступово ускладнюйте його, додаючи другорядні члени.

Приклад:

- Сонце гріло. (Головні члени)
- Сонце гріло землю. (+ Додаток)
- Тепле сонце гріло вологу землю. (+Означення)
- Тепле сонце ніжно гріло вологу землю після дощу. (+Обставини)
- Тепле сонце ніжно гріло вологу землю після ранкового дощу, залишаючи на траві блискучі краплини роси. (+Ще більше другорядних членів!)

✓ Запропонуйте власний варіант ускладнення речення.

✓ Визначте всі члени речення в отриманому варіанті.

ДОДАТОК 2

Світлана ПАВЛИК, Жанна ШЕВЧЕНКО,
учителі української мови та літератури
Навчально-виховного комплексу
«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3-
колегіум» Смілянської міської ради

Цікаві завдання до розділу «Прочитайте знову тую славу»

Філворд "Історичні пісні"

Знайди заховані слова, пов'язані з темою "Історичні пісні"

І	А	В	Е	П	І	С	Н	Я	Р	І
С	І	Ш	П	А	В	І	Е	Г	М	Т
Т	Е	Л	І	Р	Т	Р	Д	І	О	А
О	М	О	Т	А	Ф	К	А	П	Р	Т
Р	Ь	Т	Е	Л	А	О	М	Е	О	А
І	В	А	Т	Е	П	Я	Т	Р	З	Р
Я	О	М	Н	Л	Л	Ц	О	Б	Е	И
Р	І	А	Е	І	О	Н	Е	О	Н	І
А	Ч	Н	І	З	А	І	К	Л	К	Н
Н	Е	М	О	М	О	З	У	А	О	П

Підказка →

ФІЛВОРД "НАРОДНІ ДУМИ"

ЗНАЙДІТЬ У ФІЛВОРДІ СЛОВА, ПОВ'ЯЗАНІ З УКРАЇНСЬКИМИ НАРОДНИМИ ДУМАМИ

І	П	В	Е	Ю	В	Г	Л	Я	С	І
С	О	Ш	Р	А	В	І	Е	Р	Д	Т
Т	В	Л	Е	Р	Т	Р	Д	А	У	А
К	Т	О	Ч	А	Ф	К	А	Р	М	Т
О	О	Т	И	Л	А	О	М	Ж	А	А
Б	Р	А	Т	Е	П	І	Т	Е	Т	Р
З	О	З	А	Ч	И	Н	О	Н	Л	И
А	І	А	Т	І	О	Н	Е	А	О	І
Р	Ч	Н	И	З	А	І	К	Р	К	Н
С	Л	А	В	О	С	Л	О	В	І	Є

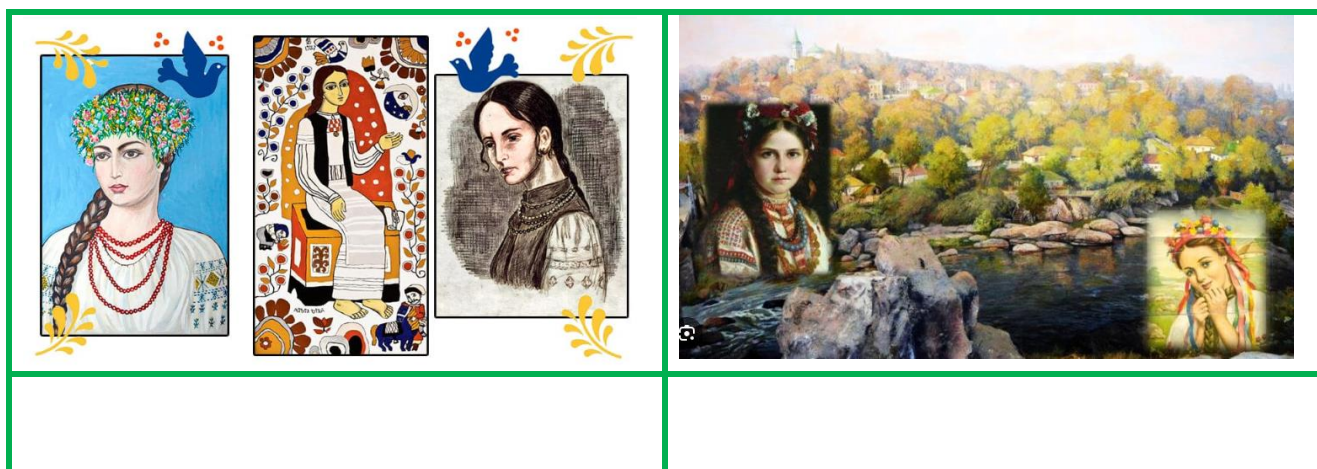

Підказка →

Вправа «Відлуння славних імен»

Маруся Чурай та Маруся Богуславка – це два жіночі образи, які часто разом згадуються в українській літературі. Однак, це дві абсолютно різні постаті, Розподіли у дві колонки слова чи фрази, які асоціюються у тебе з цими героїнями.

Історична постать, літературний образ, дівчина з легенди, змушена жити в неволі, нещасливе кохання, авторка пісень, узагальнений образ жінки-патріотки, пам'ятник у Полтаві, символ туги за Батьківщиною, вчинки на благо інших.

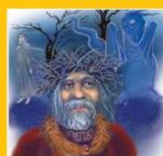

Вправи з підказками для використання на інтерактивній дошці (CANVA, при натисканні на чарівний предмет з'являється підказка)

Вправа “Політ на крилах уяви”

Пригадай імена героїв повісті-казки “Місце для дракона”. Уяви, що ці персонажі отримали чарівні палички. Що б вони загадали?

Перевір себе: імена героїв знайди за допомогою чарівного дракона

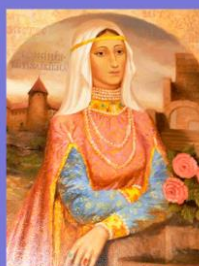
Вправа “Королівські долі”

Ким судилося стати донькам Ярослава Мудрого? Дослідіть, як дочки Ярослава Мудрого зображувалися в мистецтві того часу. Які символи та атрибути використовували художники?

Підказки знайди за допомогою корони

Анна

Анастасія

Єлизавета

Феєричний ліхтарик

Відгадай зашифровані у ребусах літературознавчі терміни.

Перевір себе: знайди підказки за допомогою ліхтарика.

Вправа «Ланцюжок думок»

За ключовими словами хмаринки відтвори ланцюжок своїх думок про історичний контекст оповідання Р. Іванченко «Ярославни» та пригадай героїв цього твору.

Цікаві завдання до розділу «Про що (не)мовчить казка»

До твору «Білий кінь Шептало»

Гра «Правда чи фейк?»

- Шептало був єдиним білим конем у табуні. (Правда).
- Шептало мріяв про свободу і втечу зі стайні. (Правда).
- Конюх був добрим до всіх коней, особливо до Шептала. (Фейк).
- Після втечі Шептало довго блукав степом. (Правда).
- Шептало зустрів у степу інших білих коней. (Фейк).
- Шептало вирішив повернутися до стайні. (Правда).
- Шептало змірився зі своїм життям у стайні. (Правда).
- Автор хотів показати, що кожен повинен бути таким, як усі. (Фейк).
- Твір є алегорією, яка стосується не тільки коней, а й людей. (Правда).
- Шептало символізує людину, яка прагне свободи. (Правда).
- Конюх символізує суспільство, яке пригнічує індивідуальність. (Правда).
- Твір закликає нас бути такими, якими ми є, не боятися бути іншими. (Правда).

Диктант-реконструкція

Ідея: Учні отримують окремі фрагменти тексту, які потрібно розташувати в правильній послідовності, щоб відновити певний епізод.

Приклад: Роздайте учням картки з фрагментами опису втечі Шептала. Їх завдання – скласти з них цілісний текст.

Диктант-доповнення

Ідея: Учні отримують початок речення або абзацу і повинні самостійно доповнити його, спираючись на свої знання про твір.

- «Шептало мріяв про...»
- «Серед усіх робіт він найбільше недолюблював...»
- «Образ була така несподівана...»
- «І тоді сталося несподіване для хлопчика, Степана і самого Шептала...»
- «Коли Шептало втік, він відчував...»
- «Йому ще ніколи в житті не бігалося...»

Диктант-вибір

Ідея: Учні отримують кілька варіантів продовження речення і повинні вибрати правильний.

Приклад: «Шептало втік тому, що...» (декілька варіантів відповідей).

Диктант-характеристика

Ідея: Учні повинні описати персонажа, використовуючи певні ключові слова або фрази.

Приклад: Опиши Шептала, використовуючи слова: свобода, самотність, мрія, дитинство.

Диктант-діалог

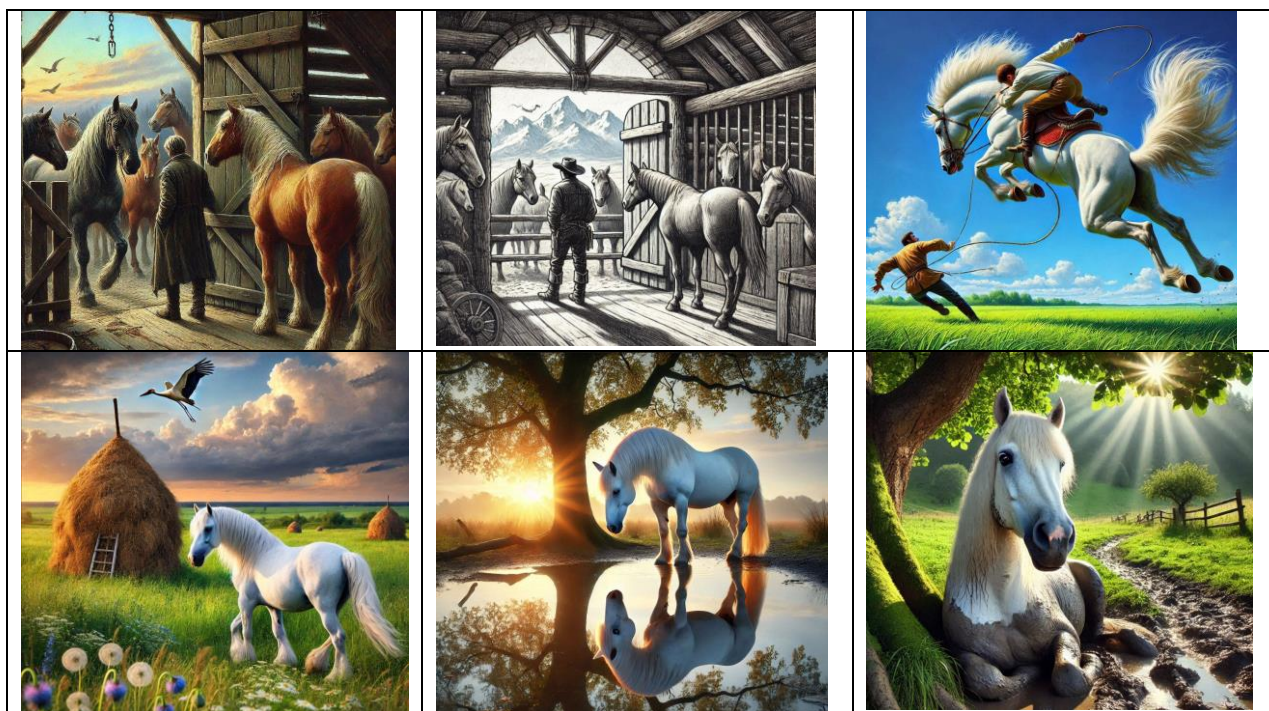
Ідея: Учні створюють діалог між персонажами твору.

Приклад: Діалог між Шепталом і його господарем Степаном.

Диктант-візуалізація

Ідея: Учні малюють або створюють колаж, який відображає певний епізод або образ із твору.

Приклад колажу, створеного ШІ

Вправа «Шепіт душі: діалог із конем»

Якби ти міг/могла поговорити з білим конем Шепталом, які б три запитання ти йому поставив/поставила?

Відповідь: Це відкрите питання, кожен може дати свою відповідь.

Можливі варіанти:

- ✓ Чому ти так боїшся табуна?
- ✓ Що для тебе означає свобода?
- ✓ Куди б ти побіг, якби зміг вирватися на волю?

До твору Ю. Винничука «Місце для дракона»

Вправа «Ребусові асоціації»

Назви імена героїв твору Ю. Винничука «Місце для дракона», зашифровані в ребусах. Поясни, чи вдало автор назвав цих персонажів.

Як їхні прізвища асоціюються з рисами характеру героїв?

	(Пустельник)
	(Настасія)

(Лаврін)

Вправа «Стрічка новин»

Склади картинки так, як ці події відбуваються у повісті «Місце для дракона». Перекажи твір, назвавши ключові елементи сюжету.

Вправа «Палітра емоцій»

Чи цікаво було читати твір? Із якими почуттями ти читав повість «Місце для дракона»? Що тебе найбільше вразило, захопило, схвилювало? Склади розповідь від імені дракона Грицька, відтвори палітру емоцій головного героя, скориставшись колесом емоцій Роберта Плутчика.

ЦІКАВІ ЗАВДАННЯ ДО РОЗДІЛУ «Кожен мріє про щастя»

До твору М. Коцюбинського «Дорогою ціною»

Впр

Метод запитань Квінтіліана

Марк Фабій Квінтіліан —
найвідоміший із римських педагогів,
ритор (вчитель красномовства).

Тільки
Це і
міння
Своїх
ність
иення

Колесо емоцій Роберта Плутчика

ава «Шпаргалка»

(для роботи в групах)

Прочитайте повість М. Коцюбинського «Дорогою ціною». Передайте зміст за допомогою малюнків, умовних позначень або схем. Групи обмінюються шпаргалками та відтворюють текст.

Мотиваційний браслет

У повісті М. Коцюбинського «Дорогою ціною» доля підготувала багато випробувань для Остапа та Соломії. Адже самі вони прагнули певних змін.

Остап подолав усі перешкоди і отримав те, про що мріяв. Що допомогло йому у цьому? Уяви, що відповідь на це запитання наш герой весь час носив на руці на мотиваційному браслеті. На браслеті було написано всього одне слово, але воно мало велику мотивуючу Силу. Що то за чудодійне слово?

Вправа «Шість ключів до таємниці»

Склади шість послідовних запитань, які допоможуть тобі всебічно дослідити образ головного героя твору.

**Віртуальна екскурсія
«Музей загублених експонатів»**

Із представлених об'єктів вибери ті, які згадані у повісті «Дорогою ціною». Поясни свій вибір.

До твору І. Карпенка-Карого «Сто тисяч»

Диктант-вікторина

- Який тваринний світ згадується у творі?
- Які українські прислів'я та приказки можна пов'язати з характером Калитки?
- Якби ви були режисером, який би ви обрали музичний супровід до сцени, де Калитка рахує гроші?
- Якби ви могли змінити кінець п'єси, яким би він був? Обґрунтуйте свою відповідь.

- Які сучасні політики або бізнесмени нагадують вам Калитку? Чому?
- Які соціальні мережі міг би вести Калитка, якби жив у наш час? Який контент він би публікував?
- Створіть власний афоризм, який би характеризував Калитку.

Гра «Розшукуються герої твору «Сто тисяч»»

Упізнай героїв твору та охарактеризуй їх.

Вправа «Кулінарне перевтілення»

Запропонуйте рецепт страви чи напою для героя твору «Сто тисяч», який допоміг би йому змінитися.

Чому саме цього персонажа ви хотіли б вдосконалити?

Хвилинка фантазії «Хоку»

Складіть трирядковий неримований вірш про одного з героїв твору.

У перших двох рядках описується явище, предмет або особа, а в третьому – підводиться підсумок.

Наприклад:

*Мріє про землі,
Серце кам'яним стає,
Гроші – все для нього.*

Склади твір про головного героя твору «Сто тисяч». Використай слова із хмаринки.

- 1 рядок** – одне слово (ім'я героя твору);
2 рядок – два слова (опис героя);
3 рядок – три слова (опис місця події);
4 рядок – чотири слова (опис проблеми);
5 рядок – 5 слів (про першу подію);
6 рядок – 6 слів (про другу подію);
7 рядок – 7 слів (розв'язка).

*Склади порадник для Герасима
Калитки про те, як не потрапити на «гачок»
шахраїв. Скористайся підказками із хмари
слів.*

Вправа «Передбачення»

О. Радущинської.

Поміркуйте, про що, розповідається у творі. Які асоціації викликає назва твору? Що, на твою думку, символізують метелики в цій повісті?

Вправа «Асоціативне гроно»

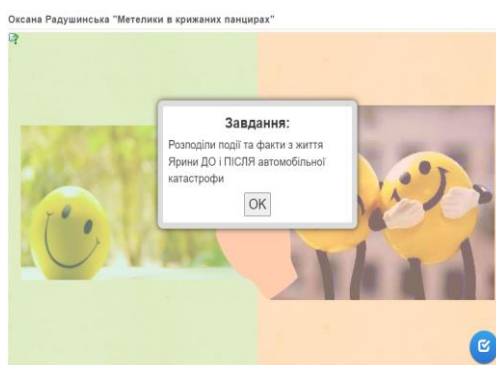
Які асоціації виникають, коли ви чуєте слово метелик ?

Гра «Правда чи фейк?»

- *Артем старший за Ярину на рік (правда).*
- *Ярина в поліції повідомила, що впізнала нічного злодія (фейк).*
- *Ярині 13 і вона прикута до візка (правда).*
- *Дівчина несподівано подружилася з хлопцями, які намагалися пограбувати її дачний будинок (правда).*
- *Ярина не хотіла вирушати на дискотеку (фейк).*
- *Хлопці допомогли дівчині потрапити на дискотеку (правда).*
- *Артем Кожедуб заприятелював з Яриною усупереч волі матері (правда).*
- *Село Вербки, де відбуваються події твору, вигадане письменницею (фейк).*
- *Артем познайомив Ярину зі своєю вчителькою танців – українкою польського походження пані Ядвігою (правда).*
- *Протягом року пані Ядвіга вчила Ярину танцювати на інвалідному візку (фейк).*
- *За зібрані на благодійному концерті кошти дівчина поїхала на лікування до австрійської клініки (правда).*
- *Авторка повісті «Метелики в крижаних панцирах» має інвалідність через перенесену в дитинстві хворобу та лікарську помилку.*

Інтерактивна вправа «Життя Ярини ДО і

ПІСЛЯ»

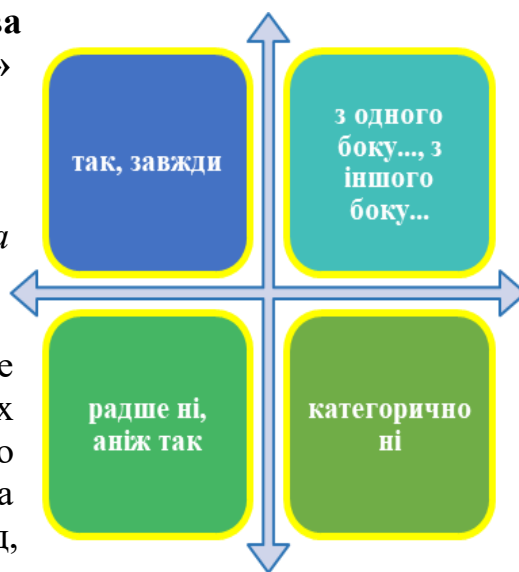
Вправа

«Чотири кути»

Чи
потрібно
співчувати

людям, що потребують уваги та підтримки?

Учні займають один із «кутів». Охочі пояснюють свій вибір. Будь-хто може змінити позицію після заслуханих аргументів. Залежно від обраного спрямування групи учні створюють та представляють рекламу – постер, білборд, гасла в соцмережах.

Вправа «Ті, що малюють між слів»

(для роботи в парах)

Уявіть, що Вам запропонували стати художником-ілюстратором і створити власну обкладинку до твору Оксани Радушинської «Метелики в крижаних панцирах».

Прочитайте уважно повість, обговоріть композицію, стильову єдність усіх елементів і створіть ескіз сучасної обкладинки.

Вправа «Емоції героїв»

Складіть «ланцюжок емоцій» героїв твору.

ГЕРОЇ		
Ярина		
Артем		
Дядько Павло		
Сашко		

**Паспорт-анкета
головного героя твору Оксани Радушинської
«Метелики в крижаних панцирах»**

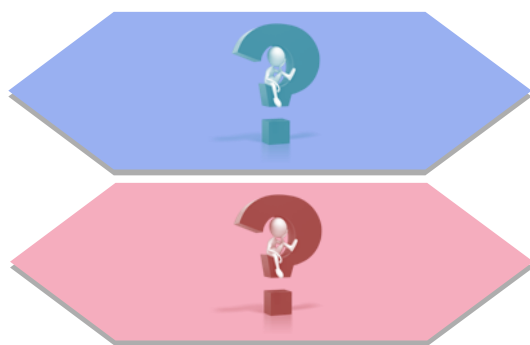
Прочитайте уважно повість, проаналізуйте вчинки головних героїв (Ярини та Артема) і заповніть паспорт-анкету.

АВТОР І НАЗВА ТВОРУ	Оксана Радушинська Повість «Метелики в крижаних панцирах»
<i>Ім'я героя</i>	
<i>Місце проживання, освіта</i>	
<i>Зовнішність</i>	
<i>Місце, де відбуваються події</i>	
<i>Екстремальні ситуації, у які потрапив герой</i>	
<i>Друзі головного героя</i>	
<i>Риси характеру</i>	

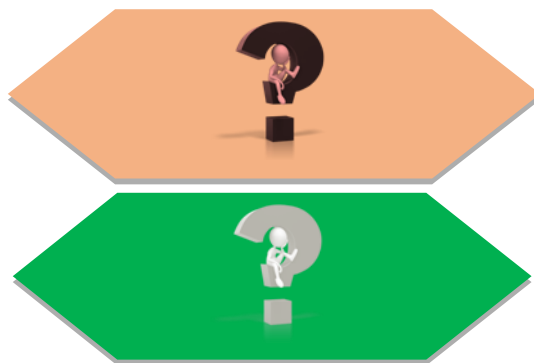
Творча робота «Поміркуйте»

Визначте основні проблеми, які порушує авторка у своєму творі «Метелики в крижаних панцирах».

Яка особлива проблема є сьогодні досить актуальною?

**П
Р
О
Б
Л
Е
М
А
Т
И
К
А**

Завдання «Один день із життя героїні твору»

«Дні мої, а чим же вас згадати?» Ці рядки належать перу Ліни Костенко. Розкажіть про свій найпам'ятніший день. Чи був такий день у Ярини? Чим він особливий?

Гра «Упізнай героя»

Визначте, кому з героїв твору «Метелики в крижаних панцирах» належать такі характеристики:

Відповідь: 1Г, 2В, 4А, 5Б.

Лист до літературної героїні (робота в парах)

Учні пишуть лист до Ярини – головної героїні повісті Оксани Радушинської «Метелики в крижаних панцирах».

«Дружня порада від героя» (робота в парах)

Поміркуйте: навіщо потрібна мотивація? Від імені героїв повісті дайте своїм друзям щирі поради, які були б важливими у їхньому житті. Які із запропонованих мотиваційних фраз будуть важливими в їхньому житті?

Вправа «Метелики моїх мрій»

Пофантазуйте. Опишіть свої мрії. Оберіть кольорового метелика та запишіть алгоритм дій та вчинків для досягнення своєї мрії.

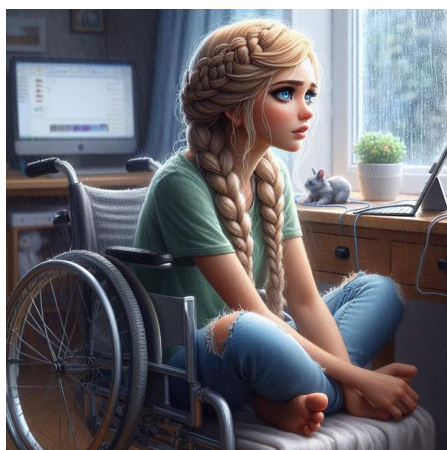
ГОТУЄМО ПРОЄКТ «Надзвичайні історії особливих людей»

		
Нік Вуйчич	Стівен Гокінг	Ерік Вайхенмайер

		
Стіві Вандер	Олена Акопян	Іван та Надія Сівак

Символ «Метелики в крижаних панцирах»

Дослідіть значення цього образу як символу надії та внутрішньої сили в умовах випробувань долі...

Чи

знаєш ти, що:

Символ – це не тільки звичайне слово, яким ми користуємось у повсякденному спілкуванні. В літературній сфері символ стає могутнім засобом виразності. Символ – це не тільки конкретний предмет чи образ, але й специфічна метафора, що виконує роль сакрального ключа у світі літератури.

Онлайн-інструменти та платформи, які використовували для вивчення української мови та літератури 8 класі

Сучасні технології відкривають перед учнями 8 класу безмежні можливості для вивчення української мови. Інтерактивні платформи та онлайн-інструменти роблять навчання цікавим, ефективним та доступним у будь-який час і з будь-якого пристрою.

Learning.ua: Цей портал пропонує широкий спектр завдань з української мови для 8 класу, включаючи лексику, граматику, правопис та інші розділи. Завдання представлені у різноманітних форматах, що робить навчання цікавим та різнобічним.

Онлайн-сервіси для створення філвордів:

- <https://onlinetestpad.com/ua/crosswords/fillword>

- <https://wordmint.com/>
- <https://www.canva.com/>

Онлайн-сервіси для створення мемів та коміксів:

- <https://www.canva.com/>
- <https://memegenerator.net/>
- <http://writecomics.com/>

Онлайн-сервіси для створення хмари слів:

- <https://wordart.com>

Матеріали платформи «ВШО»: <https://lms.e-school.net.ua/>

<https://learningapps.org/> – онлайн-сервіс, який дозволяє створювати інтерактивні вправи та використовувати їх під час роботи з інтерактивною дошкою або пропонувати учням для виконання індивідуально.

Онлайн-сервіс <https://wordwall.net/> – простий спосіб створити власні навчальні ресурси. Це багатофункціональний інструмент для створення як інтерактивних, так і друкованих матеріалів.

Валентина КУРИЛО, учитель української мови та літератури Золотоніської спеціалізованої школи №2 інформаційних технологій Золотоніської міської ради

Тема: В. Рутківський «Пастух Рашит» – ідея порозуміння та взаємодопомоги українців і татар. Проблема дружби та обов'язку.

Мета:

Формувати ключові компетентності:

учень/учениця висловлює власні міркування про поняття дружби та обов'язку; розуміє значення і роль художніх засобів у творі; коментує власне розуміння змісту роману.

Формувати предметні компетентності:

учень/учениця читає уривок з роману з урахуванням лексичних та інтонаційних особливостей; оцінює поведінку і вчинки героїв твору; висловлює в усній та/або письмовій формі власні почуття, враження, викликані прочитанням частини роману.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Обладнання: підручник, мультимедійна презентація, роздатковий матеріал.

Сприйняття й засвоєння навчального матеріалу

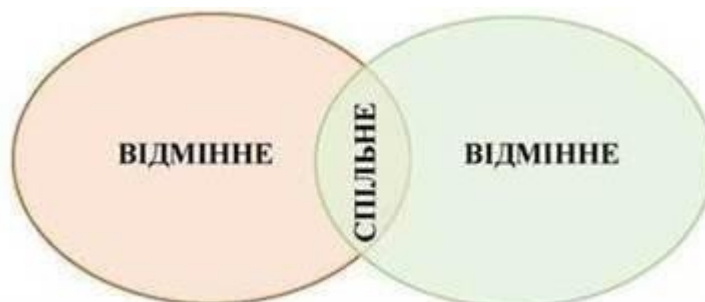
Метод «Кола Вена»

Пилип Швайка

Рашит

Рефлексія

1. Робота в парах.

Завдання: створити «хмаринку» до слова «Дружба» (створено за допомогою інтернет-ресурсу <https://wordcloud.online/uk>)

2. Прийом «Валіза-м'ясорубка-кошик»

Запишіть, що було найкориснішим і що ви візьмете з собою	Запишіть, що було цікаво, але ви ще не знаєте, як використати це	Запишіть, що вам не сподобалось / здалось зайвим / незрозумілим

Підсумок уроку

Метод «Прес»

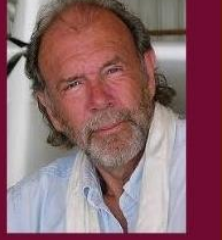
Доведіть, що справжня дружба перемагає усі негаразди та непорозуміння, на прикладі взаємин Рашита та Пилипа Швайки.

- Я вважаю, що ...
- Тому що ...
- Наприклад, ...
- Отже, ...

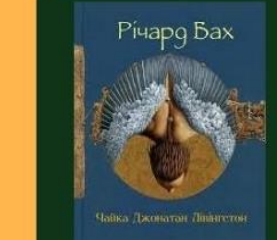
Наталія КАЛАШНИК, учитель зарубіжної літератури Навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3-колегіум» Смілянської міської ради

Зразки найцікавіших завдань
До розділу «Літературний міст у сьогодення»
Річард Бах «Чайка Джонатан Лівінгстон»

Інтерактивний плакат Річард Бах 1936р Життєвий і творчий шлях

Річард Бах – знаменитий американський письменник, льотчик, нащадок Іоганна Себастьяна Баха

Повість «Чайка Джонатан Лівінгстон» Р.Баха вийшла друком 1970 року, а вже через два роки було надруковано більше мільйона екземплярів

Коли читасш «Чайку Джонатана Лівінгстона» і думасш, що вміш літати, як Річард Бах!

Вікторина

Відео

Пазли

Фліпбук

До розділу «Шедеври Ренесансу» Мігель де Сервантес Сааведра «Дон Кіхот»

Інтерактивний плакат Мігель де Сервантес Сааведра «Дон Кіхот» 1547-1616

Створіть мудборд до роману «Дон Кіхот»

Мудборд

Мудборд (від англ. mood board – дошка настрою) – добірка світлин, ілюстрацій, листівок, кольорів, слів, шрифтів, текстур, різноманітних дрібничок тощо. Словом, усього, що дарує позитив і натхнення. Але всі ці елементи повинні бути не просто красивими, а мати спільну концепцію.

Мудборди стануть незамінними помічниками для візуалізації ідей або вражень школярів, допомагають розвивати креативність, сприяють формуванню навичок проєктної та групової (якщо діти створюють дошки настрою в команді) роботи. Мудборди чудово показують себе як під час мозкових штурмів, так і на етапі захисту

Створіть гіфки до роману «Дон Кіхот»

Добірка анімацій (поєднання зображення письменника та героїв його знакового твору) з ключовою інформацією про досягнення літератора та цікавими фактами про його творчість

Мігель де Сервантес Сааведра – іспанський письменник, драматург і поет, визнаний одним із найвидатніших авторів світового масштабу.

Твір, який приніс всесвітнє визнання

Його роман «Дон Кіхот», вважається першим сучасним романом і здобув йому славу «батька іспанської прози»

До розділу «Шедеври Ренесансу»
Вільям Шекспір «Ромео і Джульєтта»

Кардмейкінг (листівки ручної роботи)

Створіть кардмейкінг до трагедії “Ромео і Джульєтта”

Вправа

“Тату персонажа”

Уявіть собі, що персонаж прочитаного твору вирішив зробити собі два символічних тату на своїй руці. Спираючись на те, що ви знаєте характер персонажа, припустіть, які зображення він чи вона могли б обрати, поясніть, чому.

Джульєтта

Ромео

Вправа

"Сукня для героїні"

Уявіть, що вам потрібно підібрати дизайн сукні для героїні твору

Джув'єтта

Створіть анімації за допомогою сервісу Deep Nostalgia

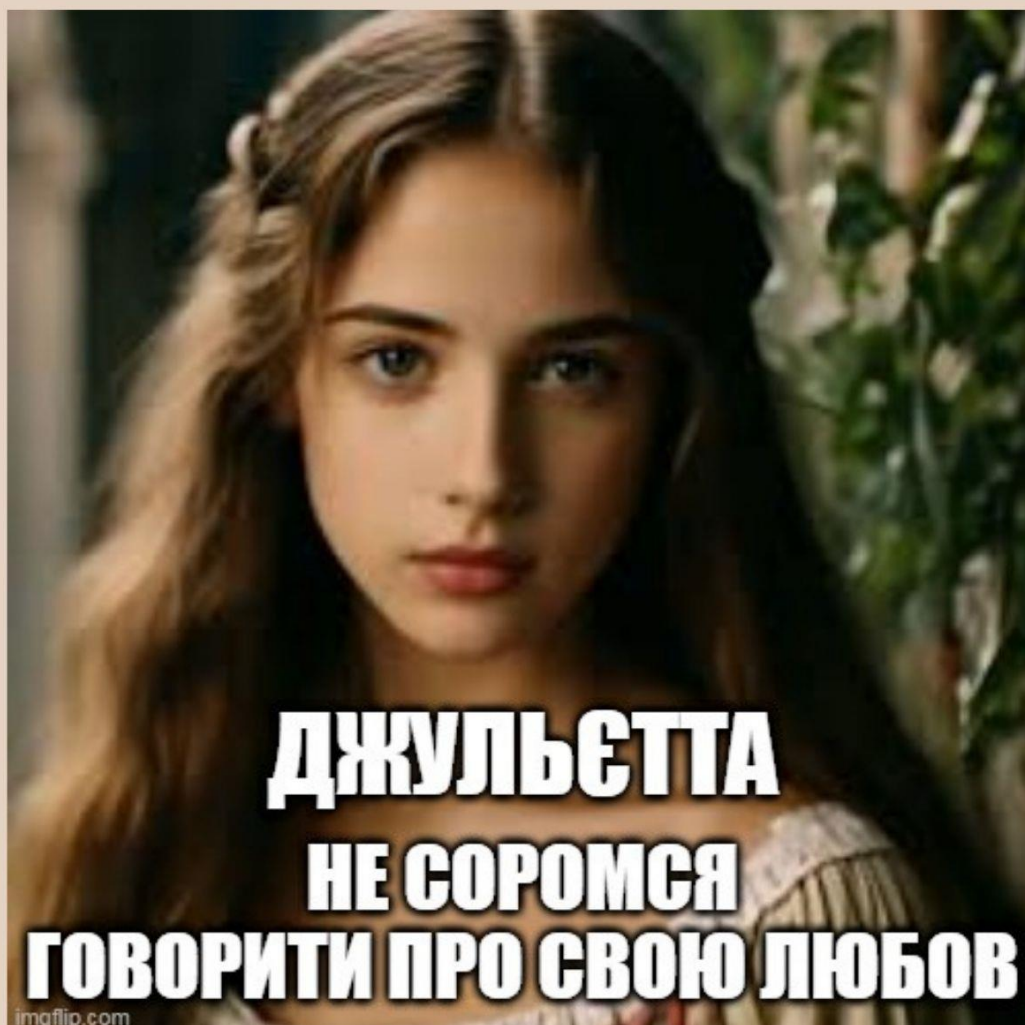
Ромео і Джульєтта

Створіть відео за допомогою сервісу Runway

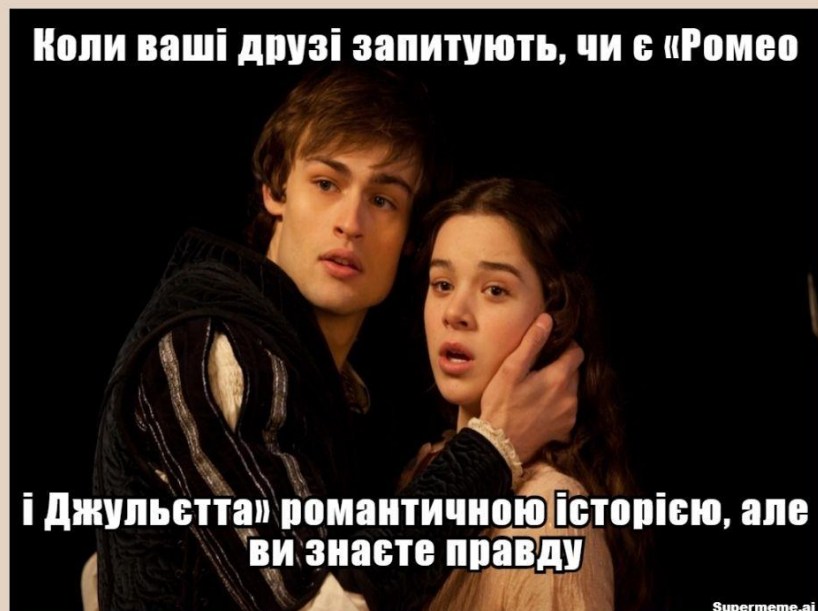

Ромео і Джульєтта

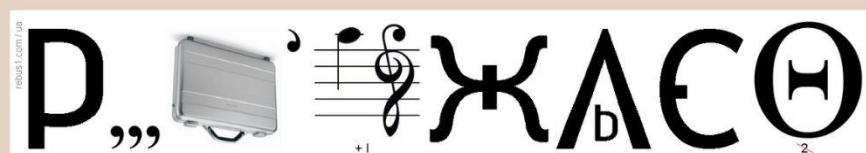
Створіть меми за допомогою
сервісу Meme generator

Мєми створені за допомогою ШІ

Розгадайте ребуси

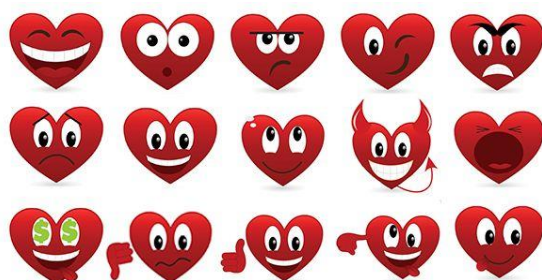

Тетяна ТЕРЕЩЕНКО, учитель
зарубіжної літератури Золотоніської
спеціалізованої школи №2
інформаційних технологій
Золотоніської міської ради

Тема. Шедеври Ренесансу. Вільям Шекспір «Ромео і Джульєтта». Оспівування чистого пристрасного кохання Ромео і Джульєтти, вплив кохання на людську особистість

1. Емоційне налаштування

Вправа «Криголам». Оберіть ту картинку, яка найбільше відповідає вашому настрою. За бажанням поділіться своїми емоціями.

2. Очікування від уроку

Свої очікування від уроку запишіть у зошит, скориставшись таблицею «ЗХД». Перші 2 колонки заповніть зараз. 3-ю ви заповните в кінці уроку.

Знаю	Хочу дізнатися	Дізнався (-лася)

3. Робота в парах. Складіть комікс на повторення вивченого матеріалу про В. Шекспіра та його п'єсу «Ромео і Джульєтта».

4. Усна взаємодія

Уявіть, що ви – відомий журналіст. Вам випала нагода взяти інтерв'ю у одного з героїв трагедії «Ромео і Джульєтта». Напишіть запитання та можливі відповіді.

5. Робота в групах. Дослідницька робота

Група 1. Складіть анкету Ромео.

Група 2. Складіть анкету Джульєтти.

Група 3. Доберіть цитати із тексту, які доводять, що молоді люди ставилися до свого кохання як до найціннішого скарбу.

Шаблон анкети головних героїв

Ім'я	
Вік	
Родина	
Друзі	
Риси характеру до зустрічі	
Риси характеру після зустрічі	
Вчинки	
Цінності	
Є символом	

6. Письмова взаємодія

Уявіть себе відомим кінорежисером. Напишіть сценарій продовження фільму про Ромео і Джульєтту, якби брат Лоренцо прийшов вчасно і герої залишилися живими.

7. Рефлексія.

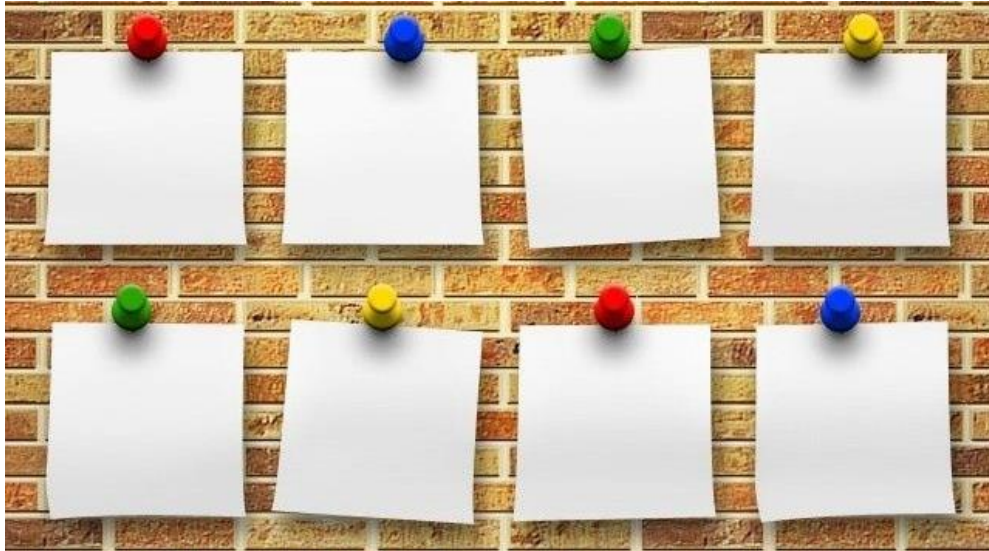
Сьогодні на уроці :

Мені цікаво...

Я дізнався...
Я замислився...
Тепер я можу...

8. Стіна почуттів

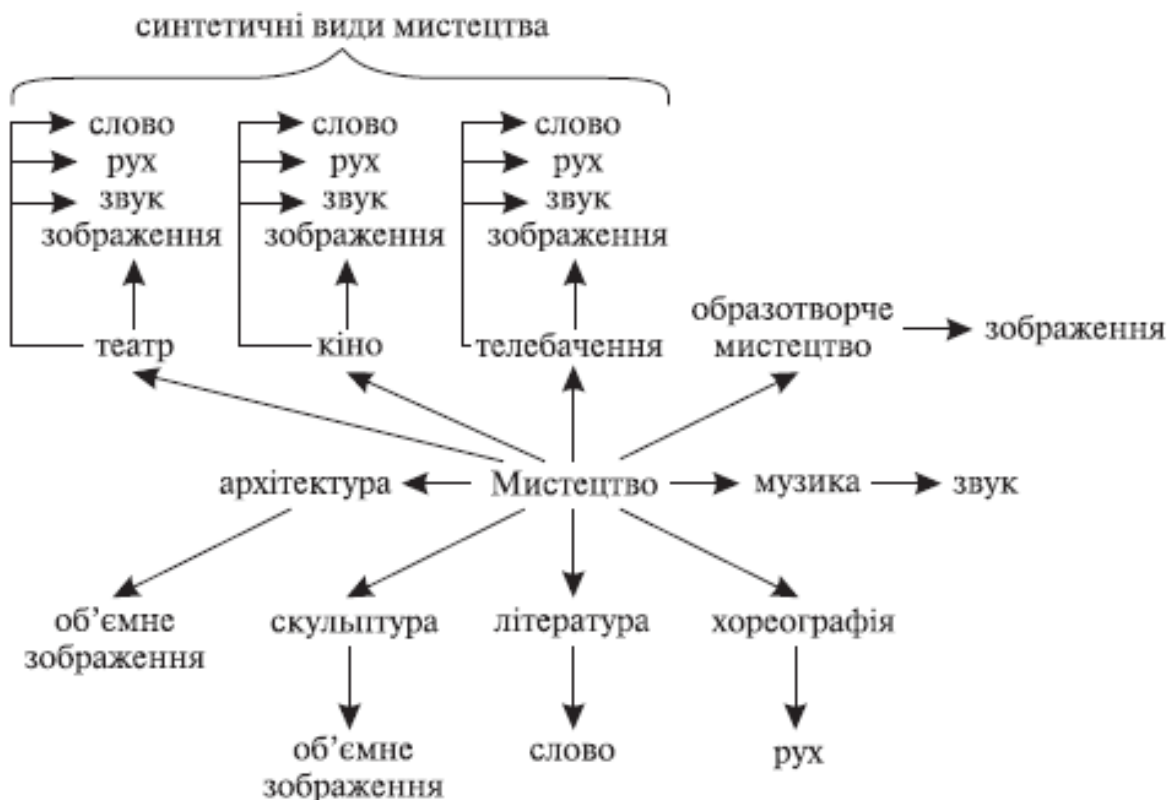
Напишіть на стікерах, що для вас є ніжність.

Світлана БУРЯК, учитель зарубіжної літератури Золотоніської гімназії ім. С.Д. Склярєнка Золотоніської міської ради

ТАК НАРОДЖУЮТЬСЯ НОВІ ІДЕЇ: ЦІКАВІ ПРАКТИКИ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

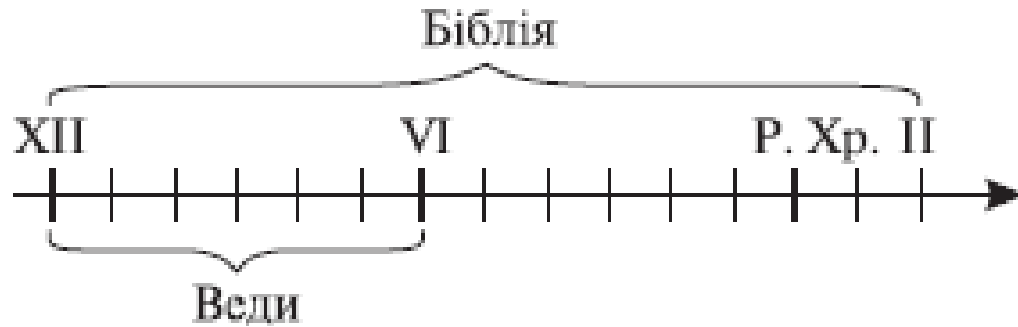
Створення інформативного грона до слова «Мистецтво»

Складання схеми «Веди — найдавніші пам'ятки індійської літератури»

Робота з лінією часу.

Що таке антична література?

Розповідь про створення богів (теогонія) за міфами давніх греків

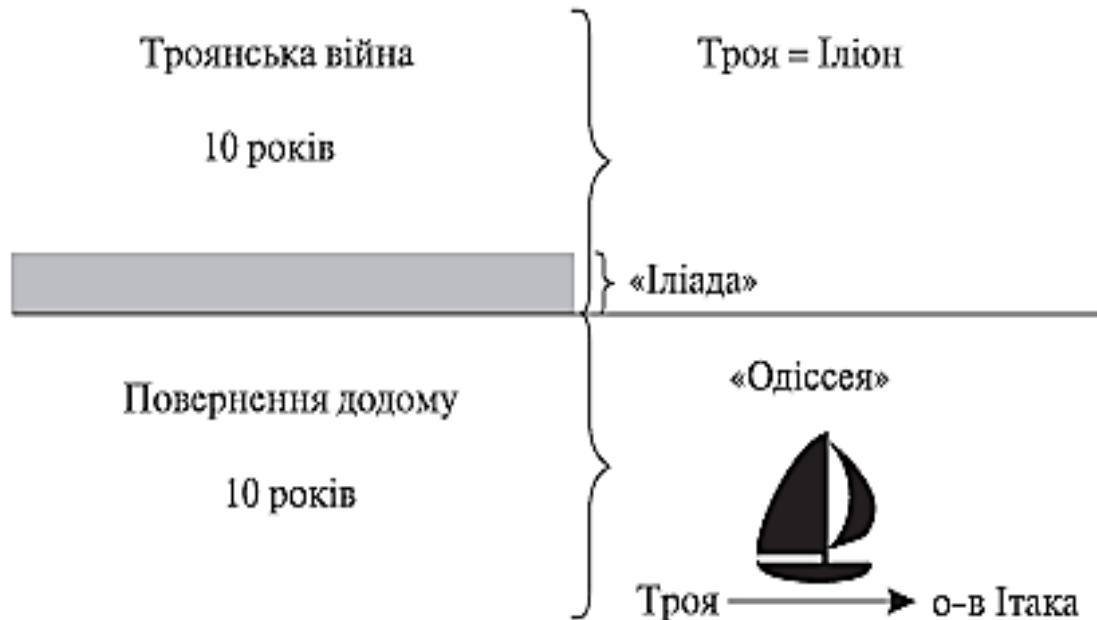

Вплив давньогрецької міфології на європейську культуру.

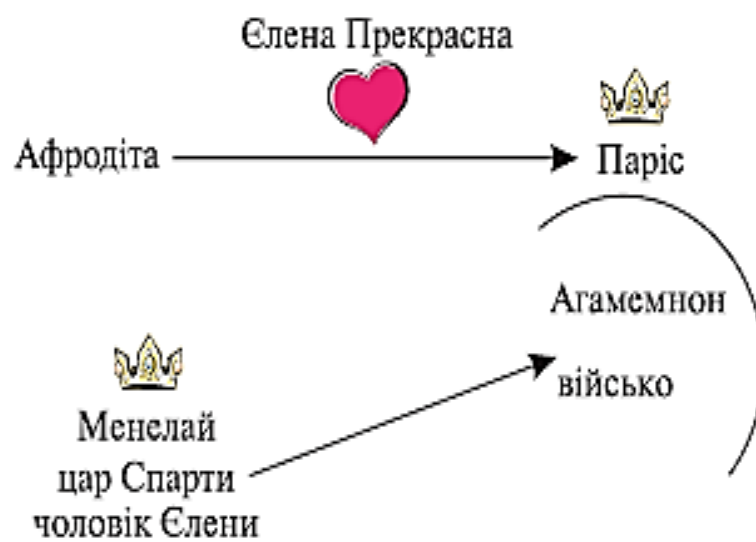
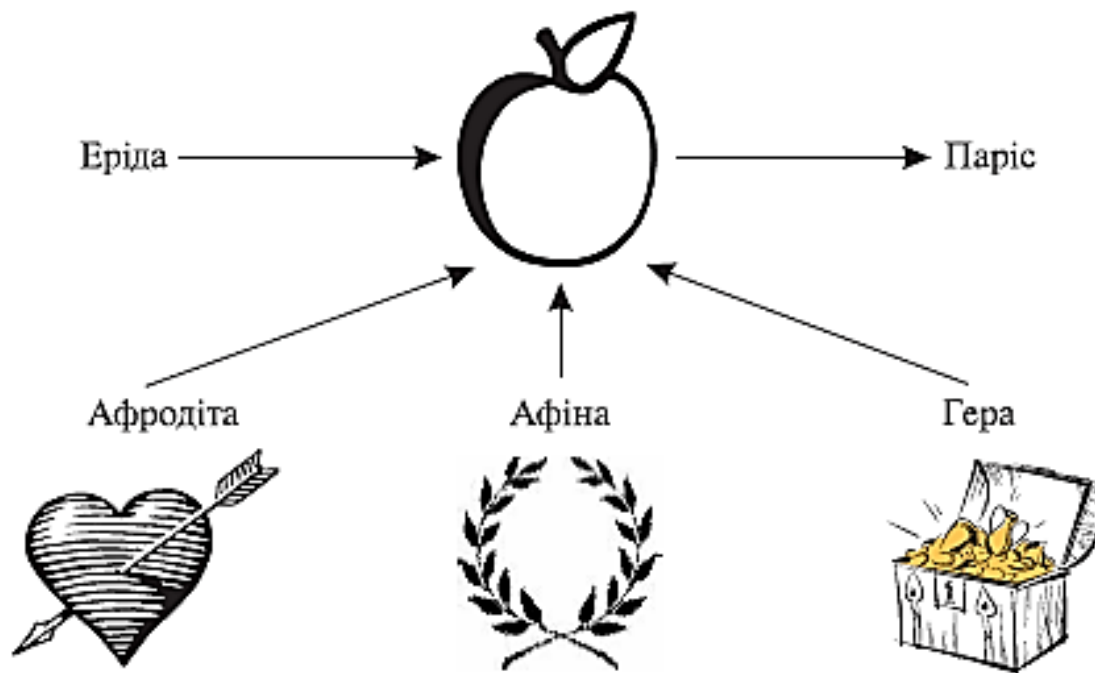

Робота з опорними конспектами

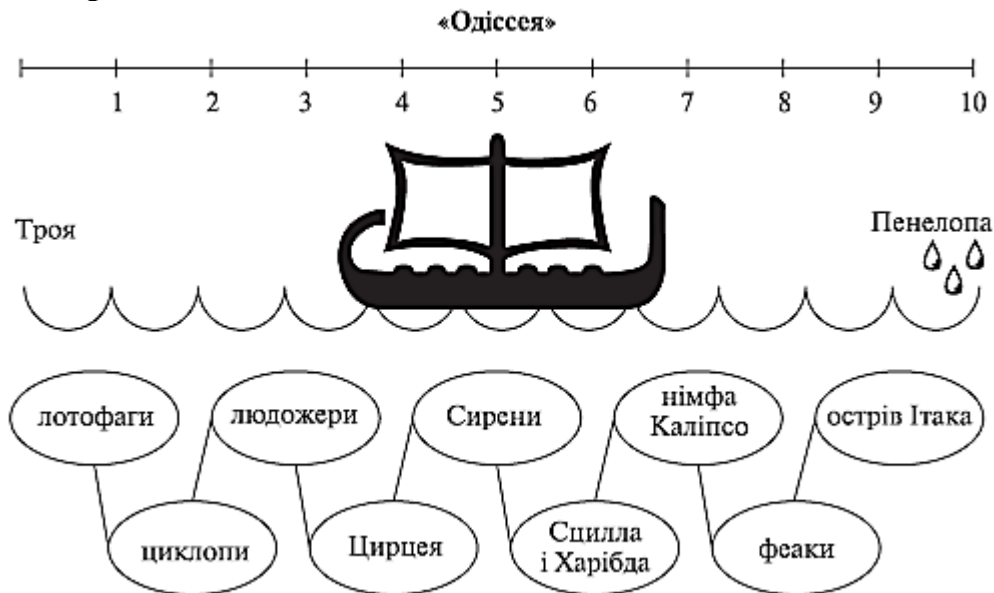
Енциклопедія життя давніх греків

Чому ж розпочалась Троянська війна?

Робота з опорним конспектом

Читання уривка ЧОТИРИ ПОКОЛІННЯ ЛЮДСЬКІ

Робота у групах

Завдання: користуючись текстом уривка, складіть опорний конспект для описування золотого, срібного, мідяного і залізного віків.

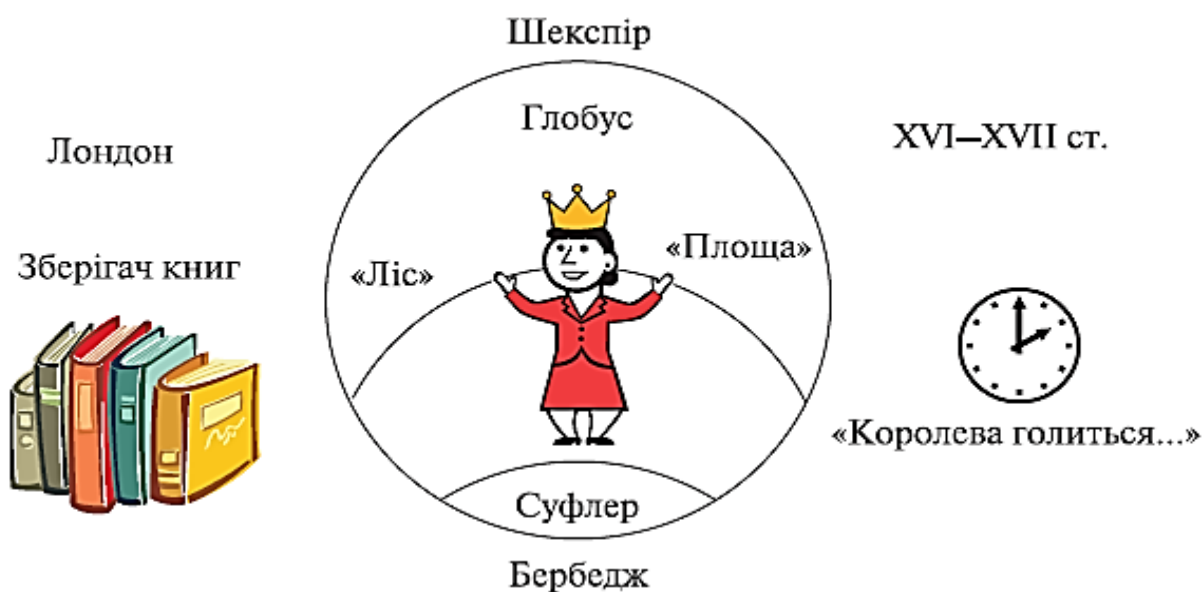
Завдання: складіть опорний конспект прослуханого матеріалу для кращого запам'ятовування та відтворення.

I ряд — «Театр шекспірівської доби»;

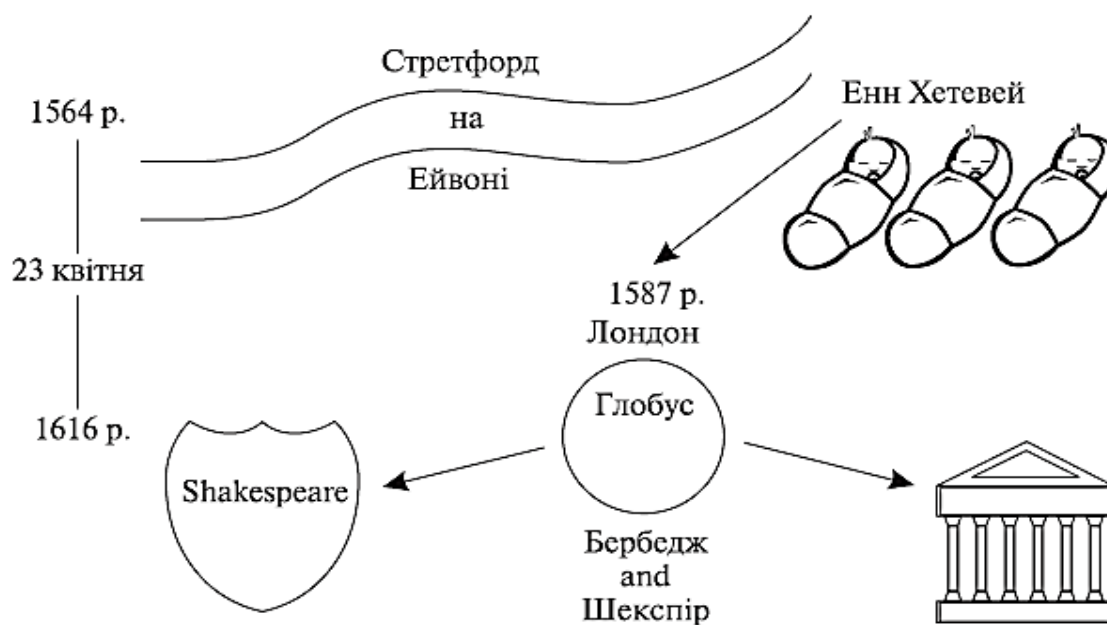
II ряд — «Життя і творчість Шекспіра»;

III ряд — «Шекспірівське питання».

ОК № 1. «Театр шекспірівської доби»

ОК № 2. «Віхи життя В. Шекспіра»

ОК № 3. «Творчий спадок В. Шекспіра»

37 п'єс, 2 поеми, 154 сонети

3 періоди:

- I. «Оптимістичний»
1590—1600 рр.
- Історичні хроніки
 - Комедії
 - «Приборкання норовливої»
 - «Сон літньої ночі»
 - «Багато галасу даремно»
 - «Дванадцята ніч»

- II. «Трагічний»
- Трагедії
 - «Гамлет»
 - «Отелло»
 - «Король Лір»
 - «Макбет»

- III. «Романтичний»
1609—1612 рр.
- Трагікомедії
 - «Зимова казка»
 - «Буря»

ОК № 4. «Шекспірівське питання» (Гомерівське питання)

30 тисяч слів!

ЕРІК-ВОЛЬФ СІГАЛ
“ІСТОРІЯ КОХАННЯ”.
СИСТЕМА ОБРАЗІВ.
ПРОБЛЕМАТИКА ТВОРУ.

“ХМАРИНКА СЛІВ”

ЦІКАВИНКИ ЗВІДУСЮДИ: ФРАГМЕНТ УРОКУ-ДОСЛІДЖЕННЯ ЗА ТВОРЧІСТЮ Ф. ПЕТРАРКИ «ПОЧУТТЯ У КОЛІР ПЕРЕЛИТИ»

Учні – «дослідники»:

На жаль, і сьогодні нам дуже мало відомо про справжню Лауру, яка стала прекрасною легендою. У Вергилієвому кодексі вона зветься Лаурою, в інших записах Лауора. А може, її називали по-провансальському: Лауретта?

У сонетах Петрарки її ім'я кружляє в грі слів воно співзвучне із золотом, лавром, повітрям. Це ім'я означає: золоте волосся, лавр, приємне повітря. Ці згадки (прикладом може служити V сонет) у багатьох викликали сумніви щодо існування реальної жінки. А на мою думку, Петрарка був не лише майстром слова, а й тонким психологом. Із одного боку Лауру можна розуміти алегорично, як лавровий вінок, яким Петрарка буде увінчаний пізніше. А з іншого боку вся ця історія оточена ореолом святості, що символізує золотий відтінок кольору.

Учні – «біографи»:

Отже, 23-річний Петрарка познайомився з нею 6 квітня 1327 р. у церкві святої Клари в Авіньйоні і закохався в неї на все життя. Про це він згадує в 61 сонеті. Петрарка не ділиться з читачем, які риси Лаури саме заповнили його. В очах поета Лаура – це ідеал жіночої краси і цноти. І хоча дівчина не відповіла йому взаємністю («Благословенні будьте, серця рани...»), він пояснює таку Поведінку красуні її доброчинністю і в глибині душі схвалює.

Учні – «теоретики»:

Тому, при читанні рядків цього сонета виникає почуття трагізму, нерозділеного кохання і разом з цим його сприйняття такої любові – благо, щастя. І це підкреслено в сонеті за допомогою анафори слів «благословен», «благословенні», з яких починається кожна строфа твору. Досліджуючи символіку кольорів, ми дійшли висновку, що в цьому сонеті переважає блакитний колір, який породжує слово «кохання», але він плавно переходить в синій колір.

Учні – «дослідники»:

Синій колір це колір неба і моря. Він втілює в собі якесь протиріччя схвильованості і спокою, викликає почуття холоду, і нагадує про тінь. Синій колір віддаляє героя від коханої, це почуття без взаємності. Але я дійшла висновку, що поет є романтиком, а синій колір для романтиків колір мрії суму за неземним ідеалом. Але разом з тим у сонеті звучать і нотки оптимізму, бадьорості, радості, ніжності, тому я вважаю за доцільне ввести в ці рядки блідо-фіолетовий колір, що значить «світлий сум».

Учні – «біографи»:

Інші поезії – це своєрідний щоденник почуттів і переживань люблячого серця поета. І хоча опис краси Лаури, в якому за канонами того часу, переважають порівняння з квітками, зірками, перлинами тощо, робить її схожою на будь-яку іншу красуню, оспівану в поезії інших авторів. Іноді Петрарка подає читачеві й конкретні риси зовнішності своєї коханої: у неї чорні очі, світле золоте волосся, тонкий стан. Тож хоча б приблизно образ Лаури можна уявити. Портрет коханої автор зображає у 2-х сонетах (сонет ССХХ і ХС).

Учні – «художники»:

Багато в чому опис зовнішності зближує Лауру з Беатріче Данте Алігьєрі: волосся порівнювалися із золотом світло-жовтим теплим кольором, кольором сонця, а значить чимось ніжним, чарівним, очі з зірками, символ холоду, адже очі її не посміхалися герою, губи – з кольором вогню, тобто з червоним кольором.

Учні – «дослідники»:

У сонеті 162-му ліричний герой споглядає пісок, що «береже сліди святі чудових ніжок...», помічає блиск її очей. Всі свої помисли й переживання він зосереджує вже не на потойбічному, а на земному, реальному. Отже, в цьому сонеті автор стверджує гуманістичну думку, що любов до земного життя не є гріховною. Але тут зустрічається багато раз звуко-буква «П», яка асоціюється з сірим (пам'ять, пам'ятає, прим'яті, прекрасні та ін.) кольором. У звичайному розумінні сірий колір символізує щось непомітне, яке нікого не цікавить, це символ байдужості. Але у митця воно отримує інше наповнення: коралово-сірий відтінок притаманний слову «сум». Дійсно, споглядати, бути близьким із донною Лаурою можуть бути лише пісок, гаї прозорі, віти, фіалки, ліси.

Учні – «психологи»:

Усі сонети, які написані на життя Мадонни Лаури – це чуттєва, сором'язлива, повна примирення з власним Я душі поета. Любов до особи недосяжної. Це Любов, яка під попелищем надії таїть жар, якому ніколи не судилося засяяти яскравим полум'ям. Це любов, яка розкрилася в поета напровесні життя і не зів'яла восени. Таке здається неймовірним. Це скоріше всього витвір мистецтва, а не життя, скоріше літературний прийом, а не реальність. Ця любов полум'яніла в серці Петрарки протягом 20 років, поки Лаура була жива, якщо вірити його віршам, ніколи не згасала. Тому в сонетах - звучить розчарування, смуток, бажання уникнути стріл Амура, сумніви поета, чи зможе він палко любити. Ці почуття кольорів можна передати за допомогою:

Червоного – символізує життя, кохання, пристрасть, тривогу.

Жовтого – теплота почуттів. Жовтий колір в поєднанні з червоним викликає почуття ніжності, нестримне бажання бачити свою красуню Лауру. Все це вносить у кохання поета відтінок чуттєвості.

Але, починаючи з III сонета ми впевнюємось, що його захопило палке і вічне кохання. Я вважаю, що ці почуття доцільно перелити у вогненно-

червоний і яскраво фіолетові кольори. Навіть творець не зможе йому допомогти тому, що сонце погасло, передчуваючи іншу силу – силу кохання. Амур вцілів поета в саме серце; день крізь день почуття сильнішають, і вже з'являється у героя не лише сум, смуток, а й душевний біль.

Учні – «дослідники»:

У сонеті XII він каже «Я страждав усе більше з кожним днем» (пер. Е. Солоновича).

Ці події викликають у нашій уяві асоціації з насичено фіолетовим кольором та ніжно-бузковим. Адже фіолетовий колір поєднує емоційний вплив червоного та синього і є одночасно притягуючим і відштовхуючим, повним життям, але разом з тим і викликає сум та жаль.

А бузковий колір символізує дружбу, вимог почуттів, гідність та ніжність бажань людських.

Учні – «психологи»:

Палкий жар кохання зростає в сонетах XIII та XVI. Мрія поета Благословенна. В подумках він звертається до Верховного і сам собі приготував відповідь: «*Надійся, вір і тий життєву вологу*». Тут віра, надія і любов асоціюються з червоно-жовтим кольором, золотисто-жовтим, які символізують піднесеність, «урочистість» почуттів, міцне кохання, розкішність.

У сонеті XVII Петрарка уже повний тривоги, суму та сліз, у ньому зупиняється кров в жилах, якщо він не має змоги бачити Лауру. Але її краса, усмішка, іноді її задума все це лише відображення в чарівному дзеркалі в душі поета. Але Лаура для нього недосяжна, і всі розмови з нею лише витвір його мрій і фантазій. Ці почуття звучать і в XVIII XXIV сонетах. Тому тут можна уявити собі контраст кольорів, а саме блакитного та червоного, які символізують міцні, непорушні почуття поета та поєднання білого і рубінового, білого та світло-жовтого, які символізують невиправдану гордість коханої Лаури.

Учні – «дослідники»:

«Світлий сум», який відповідає блідо-блакитному кольору в XXV XXVII сонетах змінюється мажорністю інтонації, тріпотінням сердець, яке горить і любить і переходить у світло зелений колір вічного, величного – любові – ліловий. Найбільший відчай, туга, навіть бажання вмерти згущають кольори у XXXVI сонеті. Для героя життя це зла любов, сльози мука, розлука і явно розпач.

Друга група учнів – «дослідників»:

XXXVI сонет. Досліджуючи цей сонет, я дійшла висновку, що ці почуття якнайкраще зможе символізувати насичений синій колір, але дещо в іншій інтерпретації. Тут він асоціюється з жахом (згадуємо «синій страх» у французів Ш. Перро «Синя борода»). А ось у слов'ян, деяких народів Південної Америки синій колір близький до чорного і отримує з ним схожі символічні значення. Цікавим мені здався рядок XXXVI сонета. У ньому сам автор підказує колір. Білий – це символ ніжності, вірності з однієї сторони, та асоціація з траурними

подіями (слід пригадати, у деяких народів Сходу саме білий: одяг символ трауру, відчаю, смутку).

Учні – «психологи»:

Підказкою цієї теми є сонет XXXVIII, де поет акцентує на кольори своїх почуттів. Згадаємо:

*«І, нарешті, на біль я приречений
Рукою лілійною, чужою благості»*

Тут коментарі зайві, сам герой бачить своє кохання в ліловому кольорі. Прекрасна Лаура залишається гордою і недоступною. Більше того, вона незадоволена. Така поведінка асоціюється з сіро-кофейним відтінком та Темно-коричневим.

Поет прагне співчуття від Всевишнього та головного винуватця його страждань - витівника Амура. Не викликає припущення (XI - IV), що поет має намір залишатися твердим і постійним в своїх почуттях. А це символізує Поєднання білого та чорного кольорів. Після недовгої спокійної стабільності в Почуттях знову відчутний ривок, близький до темних кольорів, як і думи автора. Він впевнений: *«Боюсь, недовго проживу, Якщо бажанню бачити вас не поступлюся»* (XIVII).

Наростання тривоги, відчуття близького кінця життя можна передати в Таких кольорах: білий – вірність почуттів і разом з тим це колір трауру (до речі, в Японії, Англії та ряді країн Сходу традиційним кольором трауру, став білий).

Чорний, який символізує тяжке горе, безвихідь, передчуття близького кінця. В моїй уяві ці кольори підсвічуються яскраво-золотистим фоном – багатством почуттів поета.

Учні – «психологи»:

Найбільше нам сподобався сонет 132-твір трагічної проблематики: в ньому відбилосся сум'яття душі поета, конфлікт його із самим собою, спричинений незбагненністю щирого почуття не до Бога, а до земної жінки.

Цю суперечливу амплітуду душевних коливань автор передає низкою оксюморонних образів: кохання це «живлюща смерть», «втіха навісна», «палаю в стужу», «в спеку весь дрижу». Однак поет чітко усвідомлює, що людина, яка не керується у своїх пристрастях розумом, подібна до човна без керма. *«Неначе в просторінь морську безкраю в човні хисткому рушив без керма...»*

У цьому сонеті сам автор наводить нас на вірну думку: таїну кохання, вічну й незбагненну, він порівнює з безкраєю морською Просторінню. Звернемо увагу на епітет морська просторінь. Ми знаємо, що колір моря може бути різних відтінків: блакитне, голубе, синє, чорно-синє. Отже, почуття закоханого це мрія і радість, божественність, шляхетність, недосяжність, високі поривання, сум, гнів. Італієць Петрарка сам намагається розгадати, що то є високі людські почуття:

*Як не любов, то що це може бути
А як любов, то що таке вона?*

Дійсно, такі рядки інтригують допитливого читача.

Учні – «психологи»:

Чим палкіші почуття поета, тим більше він виявляє, що любити – гріх. «Очі... покайтеся б ви в гріху злочасному» (ІХХХІV)

Нам здається, що тут саме йдеться про солодкий гріх кохати і тому, це символізує рожево-розовий колір.

Отже, ми дійшли висновку, що головний герой збірки сам Петрарка. Його пориви, захоплення, тривоги, зневіра і надія складають мозаїчний портрет вишуканої розфарбовки.

Це величне кольорове панно його почуттів, яке є суперником веселки, і обов'язково цей кольоровий витвір підсвічується золотом, символом святості, чогось дорогоцінного. Мозаїки були і в соборі святої Кларі, в Авіньйоні, там де поет зустрівся з можливо схожою старовинною Лаурою і закохався на все життя. Перед нами Петрарка показаний людиною з контрастними бажаннями; прагненням до світського життя і бажанням бути самотнім, прагненням діяти і разом з тим бути непомітним, в тіні, в тиші.

Інтегрований урок з теми:
«Вільям Шекспір «Ромео і Джульєтта»

**РОМЕО І ДЖУЛЬЄТТА:
КОХАННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЧАСУ ТА НАУКИ**

1. Вступ (5 хв) – Загадка Верони

Вчитель літератури починає урок із загадки, щоб зацікавити учнів:

Вчитель літератури: «Вітаю, діти! Сьогодні ми вирушимо у віртуальну подорож до міста, яке стало символом вічного кохання. Це місто надихнуло Вільяма Шекспіра на створення однієї з найвідоміших трагедій у світі. Як ви думаєте, про яке місто йдеться?»

Після відповідей учнів вчитель підтверджує:

Вчитель літератури: «Так, це Верона – місто Ромео і Джульєтти.»

Вчитель географії вітається і розпочинає віртуальну екскурсію:

Вчитель географії: «Добрий дня! Сьогодні ми разом прогуляємося вулицями Верони, використовуючи можливості Google Maps. Приготуйтеся зануритися в атмосферу цього чарівного міста.»

**2. Віртуальна екскурсія
«Вулицями кохання» (10 хв)**

1. Будинок Джульєтти (Casa di Giulietta)

Опис: Це одна з найпопулярніших туристичних локацій у Вероні. Тут знаходиться знаменита бронзова статуя Джульєтти та балкон, де, за легендою, відбувалися зустрічі закоханих.

Діяльність: Учні можуть «прогулятися» внутрішнім двориком, розглянути архітектуру будинку та уявити сцени з п'єси.

Посилання в Google Maps: Casa di Giulietta

2. Площа Ербе (Piazza delle Erbe)

Опис: Серце Верони, де розташовані середньовічні будівлі, фонтани та ринкові площі.

Діяльність: Учні можуть оглянути площу, звернути увагу на архітектурні деталі та відчути атмосферу італійського міста.

Посилання в Google Maps: Piazza delle Erbe

3. Арена ді Верона (Arena di Verona)

Опис: Стародавній римський амфітеатр, який досі використовується для оперних вистав та концертів.

Діяльність: Учні можуть «зайти» всередину арени, дізнатися про її історію та значення для міста.

Посилання в Google Maps: Arena di Verona

4. Будинок Ромео (Casa di Romeo)

Опис: Менш відома, але не менш цікава локація. Вважається, що це був будинок родини Монтеккі.

Діяльність: Учні можуть оглянути екстер'єр будинку та обговорити, як архітектура відображає епоху.

Посилання в Google Maps: Casa di Romeo

5. Гробниця Джульєтти (Tomba di Giulietta)

Опис: Місце, де, за легендою, покоїться Джульєтта. Тут також знаходиться музей фресок.

Діяльність: Учні можуть «відвідати» гробницю, дізнатися про історію місця та його значення для шанувальників п'єси.

Посилання в Google Maps: Tomba di Giulietta

Під час віртуальної екскурсії вчитель географії надає додаткову інформацію про кожну локацію, ставить учням питання для обговорення та заохочує їх ділитися враженнями.

3. Літературний блок (10 хв) – Доля Ромео і Джульєтти

Учитель зарубіжної літератури повертається до розмови після віртуальної подорожі Вероною.

Учитель зарубіжної: *«Ми щойно відвідали місця, які стали символами кохання Ромео і Джульєтти. Але давайте зупинимось і запитємо себе: чому ця історія закінчилася так трагічно? Чи могли вони уникнути своєї долі?»*

1. Міні-дискусія: «Фатум чи вибір?»

Учитель ділить клас на дві групи і ставить їм проблемне запитання:

«Чи справді доля вирішила все за них, чи це були їхні власні рішення?»

Група 1 (Прихильники «фатуму»)

- Доля була визначена ще до їхнього народження, бо вони належали до ворожих родин.
- Уже в пролозі Шекспір називає їх «нещасними закоханими».
- У п'єсі є багато натяків на невідворотність їхньої загибелі (пророцтва, сни).

Група 2 (Прихильники «вибору»)

- Вони самі приймали рішення: одружитися таємно, обманювати батьків, довіритися Лоренцо.
- Ромео міг не вбивати Тібальта.
- Вони могли зачекати, поговорити з рідними або знайти інші варіанти.

2. Літературний детектив: «Хто винен у трагедії?»

Учитель пропонує учням виділити головних «винуватців» трагедії (можна написати на дошці або у спільному документі):

- ✓ Ромео і Джульєтта – бо вони діяли імпульсивно.
- ✓ Їхні родини – бо ворожнеча між Монтеккі та Капулетті тривала роками.
- ✓ Лоренцо – бо дав їм ризикований план.
- ✓ Меркуціо і Тибальт – бо їхній конфлікт призвів до загострення ситуації.
- ✓ Князь Верони – бо не зміг запобігти кровопролиттю.

Учні можуть голосувати за найбільш винного, аргументуючи свою думку.

Запитання для глибшого роздуму. *Вчитель звертається до класу:*

- Як ви вважаєте, якби Ромео і Джульєтта жили в сучасному світі, їхня історія склалася б інакше?
- Чому люди навіть сьогодні продовжують вірити у «кохання з першого погляду»?
- Чи можемо ми навчитися чогось із цієї трагедії?

Після обговорення вчитель підводить учнів до наступного інтеграційного блоку – сцени балу та гри в ролях.

- «А зараз давайте повернемося на бал, де все почалося. Якби ви були на місці Ромео або Джульєтти, що б ви сказали один одному в цей момент?»

4. Театральна сценка (15 хв) – Бал у Капулетті

Перед початком сценки вчитель зарубіжної літератури ставить проблемне запитання:

- «А чи вірите ви в кохання з першого погляду? Як ви вважаєте, чи це справжнє почуття, чи просто фантазія, поверхнєве почуття?

Учні коротко висловлюють свої думки, після чого вчитель підводить їх до сценки.

- «Що ж, зараз ми побачимо сцену, яка назавжди змінила долі двох юних сердець...»

Діалог Ромео і Джульєтти (З англійської переклав Василь Мусик)

Ромео:

<i>If I profane with my unworthiest hand This holy shrine, the gentle fine is this: My lips, two blushing pilgrims, ready stand To smooth that rough touch with a tender kiss.</i>	Коли зганьбив негідною рукою твою красу небесну – ось пеня; вустами грубий доторк заспокою – цими прочанами палкими – я.
--	--

Джульєтта:

<i>Good pilgrim, you do wrong your hand too much, Which mannerly devotion shows in this; For saints have hands that pilgrims' hands do touch, And palm to palm is holy palmers' kiss.</i>	Прочанине, даремно руку ганиш, що лиш побожність виказала цим; рук у святих торкаються – прочани ж: руки торкнутися – цілунок їм.
---	---

Ромео:

<i>Have not saints lips, and holy palmers too?</i>	Хіба святі й прочани вуст не мають?
--	-------------------------------------

Джульєтта:

<i>Ay, pilgrim, lips that they must use in prayer.</i>	Їх мають, щоб молитися, вони.
--	-------------------------------

Ромео:

<i>Then let lips do what hands do; they pray, grant thou, Lest faith turn to despair.</i>	Хай же вуста за руки одвічають: свята, надій на сум не оберни!
---	---

Ромео цілує Джульєтту.

Як обіграти сценку в класі

- Розподіл ролей: *Ромео, Джульєтта, слуги, гості на балу, Тибальт* (який згодом впізнає Ромео).
- Оформлення простору: *Переставити парти, щоб створити місце для «бальної зали». Легка музика епохи Ренесансу на фоні.*
- Костюми та реквізит: *Учні можуть принести маски для балу (або зробити їх на уроці творчості). Якщо можливо, використати шарфи чи тканини, щоб символічно передати середньовічну атмосферу.*
- Емоційне налаштування: *Перед сценкою обговорити з учнями: що відчуває Ромео? Що Джульєтта? Як змінилася їхня поведінка після першого погляду?*

Запитання після сцени. *Після виконання сценки вчитель запитує учнів:*

- Чи повірили ви в їхнє кохання? Чи звучали слова Ромео щиро?
- Чому Джульєтта так швидко відповіла йому взаємністю?
- Чи могли вони передбачити наслідки цієї зустрічі?
- Чи існує така магія в реальному житті?

Дискусія поступово підводить до наступного блоку – гри в «Мафію», де учні глибше аналізуватимуть персонажів.

5. Паралелі двох трагедій: «Ромео і Джульєтта» vs. «Тіні забутих предків»

Після наукового блоку вчитель зарубіжної літератури ставить проблемне питання: *«Чи могли б Ромео і Джульєтта уникнути своєї долі, якби вони жили в іншій культурі?»*

Поступовий перехід до української літератури: *«А чи знали ви, що в українській літературі є своя історія трагічного кохання? Це легендарні Іван і Марічка з «Тіней забутих предків» Михайла Коцюбинського».*

Театральна сценка: Знайомство Івана і Марічки

Це перша зустріч головних героїв «Тіней забутих предків». Вони ще діти, але між ними вже зароджується щось особливе – не просто знайомство, а перший емоційний зв'язок, що переросте у справжнє кохання.

На сцені гамір – йде бійка між дорослими чоловіками. Діти намагаються пробитися крізь натовп, але їх штовхають. Іван, розлючений, не знаходячи виходу своїм емоціям, бачить дівчинку біля воза...

Іван (зло): Ага! Се, певно, Гутенюкова дівка! (Раптово вдаряє Марічку по обличчю.)

Марічка злякано, притискає руки до грудей, відступає назад/ Починає втікати, але Іван наздоганяє її, хапає за пазуху й розриває тканину. На землю падають кольорові косники.

Марічка (зойкає, стає навколішки, намагається врятувати стрічки): Не руш!

Іван хапає косники та кидає їх у воду. Марічка стиха дивиться на нього, її голос спокійний, навіть лагідний...

Марічка (спокійно, але з викликом): Нічьо... В мене є другі... май ліпші.

Іван ошелешений, мовчки дивиться на неї. Вона продовжує, вже ніби для себе.

Марічка: Мені неня купила нову запаску... і постолі... і мережані капчурі...

Іван все ще мовчить, не знаючи, що сказати. Щось у ній зачаровує його. Він намагається похвалитися...

Іван (пихато): А я вже вмію грати в денцівку.

Марічка (з цікавістю): Наш Федір зробив си таку файну флюяру... та й як зайграє...

Іван надувається, не хоче, щоб його перевірили.

Іван: А я вже щезника бачив!

Марічка широко розплющує очі, їй цікаво, але вона ще не готова піддатися враженню.

Марічка (скептично): А нащо ж ти б'єш си?

Іван: А ти нашо коло воза стояла?

Марічка замислюється, потім, наче знайшовши відповідь, лізе за пазуху й витягує довгий цукерок. Відкушує половину, а іншу простягає Івану.

Марічка (серйозно, майже урочисто): На!

Іван вагається, але бере. Вони більше не вороги. Вже через хвилину сидять поруч, а Марічка захоплено розповідає про своє життя. Іван слухає – а її погляд м'яко поринає в його серце...

Міні-дискусія:

1. Що спільного між цими парами?

- Заборонене кохання між ворожими родами (Монтеккі vs. Капулетті, Палійчуки vs. Гутенюки).
- Фатальна приреченість почуттів.

- Смерть як наслідок неможливості бути разом.

2. Чим вони відрізняються?

- Іван і Марічка не борються за своє щастя, а підкорюються долі, тоді як Ромео і Джульєтта кидають їй виклик.
- Природа та містика в «Тінях забутих предків» vs. міська культура та соціальні правила у «Ромео і Джульєтті».

Фінальна фраза від учителя: *«Ми можемо по-різному ставитися до їхніх вчинків, але зрозуміло одне: любов — це не лише поезія та емоції, а ще й виклик, який може змінити долі людей і навіть цілих родин.»*

6. Гра «Мафія» (15 хв) – Розслідування трагедії

Гра стилізована під класичну «Мафію», але з інтеграцією сюжету «Ромео і Джульєтти». Учні перевтілюються в персонажів, а розслідування допомагає їм краще зрозуміти мотивацію кожного героя.

1. Правила гри (адаптація під твір)

Ведучий (Вчитель) керує грою та коментує події.

Місто засинає – прокидається «Мафія» (персонажі, які вирішують, кого «вбити»).

Прокидається Цілитель (може врятувати одного персонажа).

Прокидається Детектив (може перевірити одного персонажа).

Місто прокидається – обговорює подію, шукає винного, голосує за «страченого» підозрюваного.

Гра триває кілька раундів, поки не залишаться лише мирні жителі або «Мафія» не візьме верх.

2. Персонажі гри

Основні ролі (сильні фігури)

- **«Мафія»** (3-4 особи): обирають, кого «вбити».

Тибальт – має особисті мотиви помсти (Ромео, його друзі).

Князь Верони – не може допустити конфлікту (може грати як антагоніст).

Батько Джульєтти (Капулетті) – прагне контролювати свою доньку.

Мати Ромео (Монтеккі) – можливо, хоче захистити сина будь-якою ціною.

- **Цілитель:**

Лоренцо – він намагається врятувати закоханих та знайти компроміси.

- **Детектив:**

Бенволіо – його роль у творі наближена до миротворця та спостерігача.

- **Мирні жителі** (решта персонажів, які беруть участь у дискусіях)

Ромео

Джульєтта

Меркуціо

Няня Джульєтти

Бальтазар (слуга Ромео)

Граф Паріс

Слуги Капулетті та Монтеккі

(Якщо учнів більше, вони можуть грати роль випадкових жителів Верони, слуг, родичів тощо.)

3. Як обіграти гру?

✓ **Початок гри:**

- Ведучий оголошує, що місто Верона занурене в таємничу трагедію, і треба знайти винних.

- Учні отримують ролі (секретно).

✓ **Перший раунд:**

▸ «Місто засинає».

▸ «Мафія» обирає жертву.

▸ «Цілитель» обирає, кого лікувати.

▸ «Детектив» перевіряє одну людину.

▸ Всі прокидаються – ведучий оголошує, хто загинув.

✓ **Дискусія:**

■ Хто міг бути зацікавлений у смерті жертви?

■ Які події у творі можуть пояснити цю ситуацію?

■ Чи були якісь підозрілі дії під час голосування?

✓ **Голосування:**

■ Учні висувають підозрюваних, обговорюють їхні мотиви.

■ Голосують за «страченого» (того, кого вважають винним).

✓ **Наступні раунди:**

• Гра триває, поки «Мафія» або «мирні» не переможуть.

4. Приклади можливих сценаріїв гри

• *Перша ніч: «Мафія» вирішує вбити Ромео.*

○ На дискусії учні аналізують: хто міг цього хотіти?

○ *Тибальт? Батько Джульєтти? Граф Паріс?*

• *«Мафія» обирає Джульєтту.*

○ *Хто мав мотив? Чи, можливо, її хотіли просто змусити забути Ромео?*

• *«Детектив» перевіряє Тибальта й дізнається, що він у «Мафії».*

○ *Чи вдасться мирним використати цю інформацію без доказів?*

• *Гравці неправильно страчують мирного жителя (наприклад, Лоренцо).*

○ *Що змінюється в історії? Як це могло вплинути на події трагедії?*

5. Обговорення після гри

- Як ця гра допомогла краще зрозуміти мотивацію персонажів?
- Чи дійсно хтось був головним винуватцем трагедії, чи все склалося через збіг обставин?
- Чи змінили ви свою думку про якогось персонажа після гри?

7. Науковий блок (10 хв) – Хімія та біологія кохання

Проблемне питання від вчителя зарубіжної літератури: «Чи можна вважати кохання захворюванням? Як сучасна наука пояснює цей феномен?»

Учні висловлюють думки, а потім вчителі хімії та біології розкривають наукову суть почуття кохання.

1. Біологічний аспект кохання

Як зрозуміти, що людина закохана? Закоханість викликає серйозні зміни в організмі:

- Серце б'ється швидше.
- Долоні можуть пітніти.
- З'являється ейфорія та піднесений настрій.
- Знижується апетит, можуть бути порушення сну.
- Підвищується рівень уваги та концентрації на об'єкті кохання.

Що відбувається у мозку? Закоханість активує ті ж ділянки мозку, що й залежність від наркотиків. Це пояснює, чому людина так сильно прив'язується до об'єкта кохання і переживає справжню «ломку» у разі розриву.

2. Хімічна формула кохання

Любов – це хімічний коктейль, що складається з кількох основних речовин:

1. Дофамін ($C_8H_{11}NO_2$) – гормон задоволення.

- Відповідає за відчуття радості та ейфорії.
- Той самий гормон виробляється при виграші в азартні ігри або при вживанні шоколаду.

2. Серотонін ($C_{10}H_{12}N_2O$) – гормон щастя.

- Підтримує гарний настрій та відчуття спокою.
- У закоханих рівень серотоніну може знижуватися, через що вони відчують нав'язливі думки про об'єкт любові.

3. Окситоцин ($C_{43}H_{66}N_{12}O_{12}S_2$) – гормон прихильності.

- Викидається у кров під час обіймів, поцілунків, а також при народженні дитини.

4. Адреналін ($C_9H_{13}NO_3$) – гормон стресу.

- Викликає пришвидшене серцебиття, розширення зіниць та почуття хвилювання.

- Через нього закохані можуть червоніти та відчувати «метеликів у животі».

3. Чи є кохання захворюванням?

Із медичної точки зору кохання має деякі симптоми неврозу:

- Нав'язливі думки про об'єкт кохання (схожі на obsесивно-компульсивний розлад).
- Перепади настрою (від ейфорії до депресії).
- Втрата концентрації та порушення сну.
- Підвищений рівень стресу (через адреналін та кортизол).

Проте **це не хвороба у звичному розумінні**, а скоріше особливий психофізіологічний стан, що має еволюційне значення (допомагає людям утворювати пари та піклуватися про потомство).

4. Дискусія після наукового блоку

- Чи можна «вилікуватися» від кохання?
- Чи можливо створити «ліки» від розбитого серця?
- Чи є кохання більше емоцією чи біологічним процесом?
- Як би розвивалися події у Вероні, якби Ромео і Джульєтта розуміли природу свого почуття?

8. Підсумок (5 хв) – Послання для Ромео і Джульєтти

Учитель зарубіжної літератури підсумовує інтегроване заняття:

«Сьогодні ми пройшли складний шлях: від вулиць Верони до сердець закоханих, від театральної магії до детективного розслідування, від науки до філософії. Ми побачили, що кохання – це не лише поезія, а й хімія, біологія, суспільні закони та навіть містика».

Фінальні запитання до учнів:

- Чи дійсно кохання змінює людину, чи це лише наші гормони та емоції?
- Чи приречені всі великі почуття на трагедію?
- Якби ви могли дати пораду Ромео і Джульєтті, що б ви їм сказали?

Завершальна думка:

«Шекспір писав, що «Немає історії сумнішої у світі, ніж повість про Ромео і Джульєтту». Але, можливо, кожен із вас сьогодні знайшов у ній не лише трагедію, а й урок для себе. Що саме – вирішувати вам.»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ball P., Kelly, K., & Clegg J. (2015). Putting CLIL into Practice. Oxford: Oxford University Press.
2. Cadre européen commun de référence pour les langues : apprendre, enseigner, évaluer. Volume complémentaire avec de nouveaux descripteurs. URL: www.coe.int/lang-cecr
3. Chamot A.U., Menegale M. Language learning strategy instruction in CLIL contexts. Learning strategy instruction in the language classroom: Issues and implementation. 2019. Pp. 135-154.
4. Cinganotto L. (2019b). Debate as a teaching strategy for language learning, in *Lingue e Linguaggi*, Vol. 30/2019. URL: <http://siba-ese.unisalento.it/index.php/linguaginggi/article/view/19451>
5. Meet the meme. URL: <https://memegenerator.net/>
6. Guide de réflexion sur la pratique pédagogique pour les enseignantes et enseignants du programme de français de base. URL: <https://surl.li/bxmrlz>
7. iEmoji.com Клавіатура Emoji для комп'ютера. URL: <https://www.iemoji.com>.
8. LearningApps.org. URL: <https://learningapps.org/>.
9. Writecomics.com. URL: <http://writecomics.com/>.
10. Архипова В.П., Січкач С.І., Шило С.Б. Українська література: підручник для 8 класу. Навчальні матеріали (навчальний посібник для апробації).
11. Богосвятська Анна-Марія. Твір за метафорою. URL: <https://bogosvyatska.com/2019/04/12/твір-за-метафорою/>
12. Вибери шаблон щоб створити мем. Meme arsenal. URL: <https://www.meme-arsenal.com/>.
13. Виселко А. До проблеми визначення поняття іншомовного занурення URL: http://ubgd.lviv.ua/konferenc/kon_ikt/Section6/Vyselko.pdf - Назва з екрану.
14. Генератор ребусів. URL: http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator
15. Готуємо проєкт. Створюємо комікси. URL: <https://nuschool.eu/textbook/world/4klas/53.html>.
16. Гусєва Г. Можливості профілізації викладання іноземних мов на інтегрований мовній платформі CLIL. Сучасні підходи до навчання іноземної мови. Шляхи інтеграції школи та ВНЗ : Матеріали V Міжнародної конференції (Харків, 17 квітня 2015 р.) Харків, 2015. С. 28-30.
17. Євтушенко Н. Особливості використання методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) при підготовці студентів-філологів педагогічних вузів. Актуальні питання гуманітарних наук. 2019. Т. 1. № 26. С. 77-82.
18. Заболотний О.В., Заболотний В.В. Навчальний посібник для 8 класу закладів загальної середньої освіти, які беруть участь в інноваційному

освітньому проєкті всеукраїнського рівня з теми «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» у 2024/2025 навчальному році. Київ : Генеза, 2024.

19. Методи і прийоми навчання. С.12. URL: <https://studfile.net/preview/5081999/page:12/>
20. Мовчан, Л. Г. Використання досвіду Швеції у вітчизняній практиці навчання іноземних мов. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2011. Спец. вип. 7, ч. 2. С. 214-220.
21. Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.) URL: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83075/>.
22. Освітній тренд: використання інтернет-мемів на уроках. На урок. URL: <https://naurok.com.ua/post/osvitniy-trend-vikoristannya-internet-memiv-na-urokah>
23. Простий спосіб створити власні навчальні ресурси. URL: <https://wordwall.net/>
24. Створюємо власні комікси: шість кращих онлайн-ресурсів. Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/news/stvoriuiemo-vlasni-komiksy-shist-krashchychkh-onlain-resursiv-36254.html>.
25. Створюйте власні дивовижні комікси з Canva. URL: https://www.canva.com/uk_ua/stvoryty/komiksy/.
26. Світ літератури. Піраміда твору. URL: https://svitliteraturu.com/board/innovaciyi/quot_piramida_tvoru_quot/2-1-0-110.
27. Стиркіна Ю. Переваги та проблеми предметно-мовного інтегрованого навчання. *Scientific World Journal*. 2020. № 4. С. 39-46.
28. Пометун О.І, Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / За ред.. О.І.Пометун. Київ: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с. URL: <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWwFpbmxbWtwcmlyb2RuaWNpaGRpc2NpcGxpbnxneDozOTJhYzkyMGNiZjU2ODU>.
29. Твір за метафорою. Натхненник. URL: <https://bogosvyatska.com/2019/04/12/твір-за-метафорою/>.
30. Ткаля І. А., Черкашина, Н. І., Огнівенко, З. Г. CLIL як глобальна тенденція сучасної світової педагогіки. *Проблеми сучасної освіти*, 2020. (11), 59-62. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/view/17648>
31. Хмара слів. URL: <https://wordart.com/z43mmb2y2ssj/хмара-слів>.

32. Хмари слів як засіб візуалізації на уроках української мови і літератури.
URL: <https://vseosvita.ua/library/hmari-sliv-ak-zasib-vizualizacii-na-urokah-ukrainskoi-movi-i-literaturi-240519.html>
33. Хмарки слів. З досвіду освоєння та використання. URL:
<https://bogovskyatska.com//2019/03/02/хмарки-слів-з-досвіду>.
34. Хмара слів. URL: <https://wordart.com/z43mmb2y2ssj/хмара-слів>.
35. Хмари слів як засіб візуалізації на уроках української мови і літератури.
URL: <https://vseosvita.ua/library/hmari-sliv-ak-zasib-vizualizacii-na-urokah-ukrainskoi-movi-i-literaturi-240519.html>.
36. Хмарки слів. З досвіду освоєння та використання URL:
<https://bogovskyatska.com//2019/03/02/хмарки-слів-з-досвіду>.
37. Ходаковська О. Особливості методики предметно-мовного інтегрованого навчання. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/63.pdf>
(дата звернення: 15.10.2025).

АВТОРИ-ДОПISУВАЧІ:

- ✎ **Світлана СІЧКАР**, завідувач лабораторії гуманітарних дисциплін КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».
- ✎ **Валентина АРХИПОВА**, методист лабораторії гуманітарних дисциплін КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».
- ✎ **Галина САВИЦЬКА**, методист лабораторії гуманітарних дисциплін КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».
- ✎ **Світлана Буряк**, учитель Золотоніської гімназії ім. С.Д. Складенка Золотоніської міської ради.
- ✎ **Віта Щепетна**, учитель Золотоніської гімназії ім. С.Д. Складенка Золотоніської міської ради.
- ✎ **Ірина Омельченко**, учитель української мови і літератури Золотоніської гімназії імені С.Д. Складенка Золотоніської міської ради.
- ✎ **Оксана Авраменко**, учитель Золотоніської гімназії ім. С.Д. Складенка Золотоніської міської ради.
- ✎ **Надія Вертипорох**, учитель Золотоніської гімназії ім. С.Д. Складенка Золотоніської міської ради.
- ✎ **Анна Войцях**, учитель Золотоніської гімназії ім. С.Д. Складенка Золотоніської міської ради.
- ✎ **Майя Зуєва**, учитель Золотоніської гімназії ім. С.Д. Складенка Золотоніської міської ради.
- ✎ **Анна Кравцова**, учитель Золотоніської гімназії ім. С.Д. Складенка Золотоніської міської ради.
- ✎ **Людмила Лук'яченко**, учитель Золотоніської гімназії ім. С.Д. Складенка Золотоніської міської ради.
- ✎ **Єлізавета Юр'єва**, учитель Золотоніської гімназії ім. С.Д. Складенка Золотоніської міської ради.
- ✎ **Людмила Ярмоленко**, учитель Золотоніської гімназії ім. С.Д. Складенка Золотоніської міської ради.
- ✎ **Наталія Калашник**, учитель Навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3-колегіум» Смілянської міської ради.
- ✎ **Світлана Павлик**, учитель Навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3-колегіум» Смілянської міської ради.
- ✎ **Жанна Шевченко**, учитель Навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3-колегіум» Смілянської міської ради.
- ✎ **Валентина Курило**, учитель Золотоніської міської ради та Золотоніської спеціалізованої школи № 2 інформаційних технологій Золотоніської міської ради.

- ✧ **Юлія Опанасенко**, учитель Золотоніської міської ради та Золотоніської спеціалізованої школи № 2 інформаційних технологій Золотоніської міської ради.
- ✧ **Тетяна Терещенко**, учитель Золотоніської міської ради та Золотоніської спеціалізованої школи № 2 інформаційних технологій Золотоніської міської ради.